יידען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 264	Łódź, Piątek 17 listopada 1933 r.	עלפטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, כ״ח מרחשון תרצ״ד	№ 264

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

בעקאנטמאכונג. • הערן=שניידער=אטעליער א. ח. קוטשינסקי

דערמיט מאך איך בעקאנט מיינע ג. קונדשאפט, דאס מיין איז איבערגעטראגען געווארען פון פאמארסקא 3 אויף

13 נארוטאוויטשא 13

טעל. 247-90 און פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט די נייעסטע מאדעלען.

מיט אכטונג Mistrz Krawiecki męski

A. Ch. KUCZYNSKI, Narutowicza 13, tel. 247-90.

בעקאנטמאכונג.

די גוט-בעקאנטע פירמע סאלאמאן געפאן

וואס עקזיסטירט שוין צירקא 30 יאהר אין לאדז, נאוואמיעסקא 17, איז פון 16 נאוו. איבערגעטראגן געווארען אין א גרעסערן לאקאל

אויף נאוואמיעסקא 3

וואו יעדע בעלי-הבית׳טע קויפט פון שטענדיג אין איהר קוכען-געשיר פון אלומיניום, וויזשימאטשטעם, פלייש-מאשינקעס, קאווע-מיהלען, טיש-בעשטעק, ווי: מעסער, גאפעל, לעפעל. פון די פירמעס Norblin, Henneberg, Wolski, ווי אויך פון דער אייגענער פירמע S. Gefon. יעדער שוחט קויפט איין זיינע חלפים מיט אפציה-שטיינער. זעמטליכע פריזיער-מכשירים. פאר קצבים פלייש-מאשינען, מעסער, טיש-וואגען. פאר שניידער שערען און פרעס-אייזענס, אויך שוסטער-מעסערס. פאר שול-קינדער גליטשערס. אלע אויבינע געגענשטענדען ווערען פערקויפט הורט און דעטייל צו די צוגענגליכסטע פרייזען.

מיט אכטונג

S. GEFON, Łódź, Nowomiejska 3, tel. 187-91.

בעמערקונג: רעסטאראנען, צוקערניעס און פענסיאנאטען פערזארגען זיך מיט קיכען-געשיר און בעשטעק ביי דער סאליד׳ער און רעאלער פירמע S. GEFON

א וואוינונג

הויז 3 צימער און קיך ווערט געזוכט צו דינגען אין צענטרום שטאט פון פיעטריקאווער 60 ביז פלאץ ווילנאסשי. צו ערפאהרען ביי שטערן, קילינסקיעגא 50.

לעהרערין!

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר דערוואקסענע, אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראך, צו ביליגע פרייזען. לאסמאן, בושצושינער 15.

BIAŁY TYDZIEŃ!

Niezrównanej jakości wyroby n a j w i ę k s z y c h w Europie Zakładów Włókienniczych

K. Scheiblera i L. Grohmana

po rewelacyjnie niskich cenach:

NANSUKI

MADAPOLAMY

SILESIA

BUŁGARSKIE

KROŚNIAKI

BIELIZNA stołowa

BIELIZNA pościelowa

do nabycia podczas

BIAŁEGO TYGODNIA

u firm:

W. CZIDEL, Piotrkowska 286

Bronisław JASIŃSKI, 11 Listopada 5

E. MARTZ, Piotrkowska 142

S. SZENHOLC, Kilińskiego 214

Gustaw SZWARC, Nawrot 25.

בית-הכנסת „אהל יעקב"

18 גדאנסקא 18

מחר, שבת, פ׳ תולדות, שבת מברכים

אחרי קריאת התורה

הטפה.

30% ביליגער ווי איבעראל

בעקומט איהר אלערליי הערן און דאמען-שטאפען צום הערבסט און ווינטער-סעזאן

אויף אנציגער און פאלטענס

די לעצטע נייהייטען, נור ביי דער פירמע

M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23

טעל. 226-39 —:— פראנט, 11 שטאק.

קומט און איבערציינט אייך!

הורט! דעטייל!

נאך נישט אלע וויסן, אז דאס

קירזשנער-אטעליער

פון י. שווארצמאן

ה׳

21 פיעטרקאווער 21

פראנט 1-טר שטאק

נעמט אן אלערליי קירזשנער און שניידער-ארבייטען פון אייגענע און אנגעפערטיגטע סחורות, אויך אלערליי קירזשנער-רעפאראטורען צו קאנקורענץ-פרייזען.

!! רעעלע בעהאנדלונג !!

!! פינקטליכע אויספירונג !!

בעמ.: צוליב רעקלאמע מאכען מיר די ג׳ קונדשאפט א הנחה אויף 2 מאנאטען. יעדען דאמען-פוטער-פאלטען גיבען מיר צו א מתנה פולשטענדיג אומזיסט.

קומט און איבערציינט זיך!

Dr. med.

Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעמט אן פון 8—1 מיטאג און פון 6—9 אוונט.

זונטאג פון 10—1 בייטאג.

אלע ארט אנאליזען.

פאר ארבייטסלאזע רעטשניצע-פרייזן

„לינת הצדק"

לאדז, צינעל-נאם 17

דער פיזיקאליש טעראפישער קאבינעט איז טעטיג טעגליך פון 11—1 און פון 4—6 אוונט און געפינט זיך אונטער דער אויפזיכט פון א דאקטאר-ספעציאליסט, קווארץ-לאמפען, דיאטערמיע, סאלוקס, עלעקטרישע בעדער. ערמעסיגטע פרייזען.

5270

הזכרה.

זונטאג, דעם 19-טען נאוועמבער ד. י. 12 א זייגער ביי טאג קומט פאר אויפ׳ן בית-החיים א הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה נאך אונזער פריהצייטיג פערשטארבענע און אונפערגעסליכע

נ״ע

מרחלה באכראך

(געבוירען זשוראוו), געוואוינט אין בידגאשטש

אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען צו קומען

מאן, עלטערן, קינדער, שוועסטערן, ברידער, שוואגער, שוועגערין און פאמיליע.

DR. MED.

FAMILIER

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 62

נעהמט אן פון 12.30 ביז 1.30 בייטאג און פון 6.30 ביז 7.30 נאכמ.

פאר

גאלד, בריליאנטן, בישטעריע

און לאמבארד- קוויטעס

צאהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא

פיעטריקאווער 7.

Z powodu zgonu

ś. p.

Marjana Gumkowskiego

emerytowanego sędziego

składamy Synowi Zmarłego, JWPanu Redaktorowi Czesławowi Gumkowskiemu, Prezesowi Syndykatu Dziennikarzy Łódzkich — wyrazy serdecznego współczucia.—

ZARZĄD

Syndykatu Dziennikarzy Łódzkich.

אלע די, וועלכע האבען אפגעגעבען דעם לעצטען כבוד אונזער אונפערגעסליכער

נ״ע

אסתר קאפעלמאן

(בת הרב הגאון משה באום זצ״ל מקינסק)

דריקט אויס א הארציגען דאנק.

די טיפטרויערנדע פאמיליע.

I. BOMBEL פון קירזשנער-אַטעליער

ערשטקלאַסיגער פעלץ-בעשטעלונגען

זאוואדזקא 6, טעל. 118-62

די נייעסטע מאָדעלן שירך
פון די עלעגאַנטסטע
אין אַ רייכען אויסוואַהל בעקומט איהר נור ביי
A. Ogórek
ŁODŹ, ZAWADZKA 11.

די איבעראַל בעקאַנטע מיט איהרע ערשטקלאַסיגע אויסאַרבייטונגען
טוך- און מאָדע-וואַרעז-פאַבריק
JAKÓB Rapaport, Bielsko
האַט שוין געעפענט אַ לאַגער פון איהרע אויסאַרבייטונגען
אויף 17 פּיעטריקאַווער 17
פאַר הורט- און דעטייל-פערקויף
פאַבריקס-פרייזען! פעסטע פּרייזען!
17 פּיעטריקאַווער 17

אַמבּילינגסטע און רעעלסטע קויפט מען

מעטאַל-בעטען, מאַטראַצען אַלער אַרט
קינדער-וועגעלעך
אין אַ גרויסען אויסוואַהל וויזשיטאַטקעס, אייזערנע קאַנאַפּעס, פעלד-בעטען פּאַטענט „Perfekt" א.ד.ג.
ביי דער עלטסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
פאַבריקס-לאַגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70
צו בעדריטענד ביליגע פּרייזען.

מאָדערנע טענץ
לערנען אויס אָהן אונטערשיד פון די פעהיגקייטען
סט. קאָזאַנאָווסקי און ס. רובינשטיין
ווינטער-קורסען, וועלכע וועלן פיהרען ...
אייער לאָקאַל אַלעקסאַנדראָווסקא 35 פון 10 ביז 1 און פון 3 ביז 10 אָוונד.

ביליגער ווי איבעראַל
שענער און רעעלער
וועש, קאָלדרעס און פוצצייג ...
דער יודישע
בעמישע וועשעריי און פאַרבעריי
„ערקא"
2 מלינאַרסקאַ 2 (ביים רוג בוזשושינער).
פון 4 זל. אַ ווינטער-פּאַלטאָ, פון 1.50 זל. אַ קלייד,
פון 80 גר. ביז 1.20 אַ סוועטער, 15 גר. אַ קאָלנער,
פון 50 גר. צו'איבערהעמד. ס'ווערט בעאַרבעט
אַלערליי דאַמען- און הערען-גאַרדעראָבען.

וויכטיג ביי'עס
פאַר סוועטער- און טריקאָטאַזש-פאַבריקאַנטען!
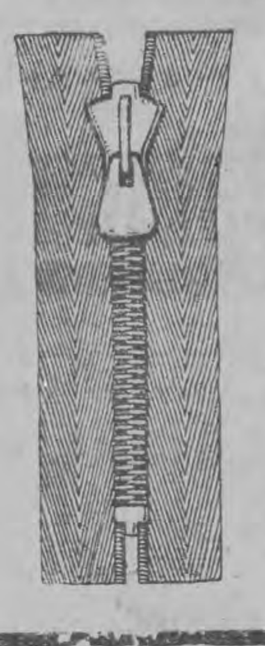
דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז צום ספּעציעלען הורט-נאָלאַנגער-געשעפט איז מיר דאָס ... אין אַ גרויסען אויסוואַהל פון די בעסטע
רייז-פערשלוסען
צו אויסערסט ביליגע פּרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אַכטונג
H. APFELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

שפּאָרט געלד
דורך קויפען רעעלע סחורה
צו די ביליגסטע פּרייזען
לאָזט זיך נור ביי דער פירמע
„באַרוך"
לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטע קידוש-ווייך
ווי די גאַנצע ... אונגאַרישע ... ליקער, בראַנפען'ס און מעהל.

גרעסטער אויסוואַהל ביי
Szczęśliwy
— פון —
מענער-רעשטען
אויף אַנציגער און פּאַלטאָס, ביליצער.
... און מאַנופאַקטור-וואַרען צו די ביליגסטע פּרייזען.
יעדער קויפער בעקומט ראַבאַט.
5 נאַוואָמיעסקאַ 5
R. Szczęśliwy ביי
פּראָבט 2-טער שטאָק
בעדענקט דעם אַדרעס.

ניזוים און אַנאַזיצר
Primeros PREZERWATYWY
אין די גאַראַנטיע פאַרן געזונט

Dr. med. J. PIK
Al. Kościuszki 27 tel. 175-50
נערוון-קראַנקהייטען.
ספּעציאַליסט פון נערוון-קראַנקהייטען און סעקסואַל-נערוון לייד.
עמפפאַנגס-שעה'ן פון 7-5 נאָכמ.

Zakład Leczniczy
POŁOŻNICZO-GINEKOLOGICZNY
ul. EWANGELICKA 18
(Sienkiewicza 83)
Ordynują: Dr.med. Sz.Eigerowa
i Dr med. J. Baum
Zapisy na porody I, II i III klasy.
TELEFON 107-23
כשר'ע קיך.

Dr
Wajnberg
ספּעצ. פון לונגען, הארץ און סקלעראָז-קראַנקהייטען
וואוינט יעצט פּיעטריקאַווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אָן פון 10-9 פריה, 3-4, 8-9 אָוו.

Dr. med.
LEON FUCHS
אינערליכע קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען
אויף וואָלטשאַנסקאַ 65
(ווינ. זגודשע) טעל. 172-44
נעמט אָן פון 5-3 נאָכמ.

כירורגישער קאַבינעט
Dr. med. M.
Eljasberg
80 פּיעטריקאַווער 80
טעל. 117-87.
נעהמט אָן פון 5-3 נאָכמיטאָג.

Dr. med.
I. TAUB
אינערליכע קראַנקהייטען
צעגעלניאַנאַ 25, וו. 7,
טעל. 179-94.
נעמט אָן פון 11-1 און פון 7-5 אָוונט

Dr. ŁAGUNOWSKI
Piotrkowska 70 róg Traugutta
Telefon 181-83.
choroby skórne, weneryczne
i moczopłciowe.
Gabinet Roentgenoleczniczy.
Przyjmuje od 8³⁰ do 10 i 1 — 2³⁰, od 6 do 8³⁰ w. w niedzielę i święta od 10—1.
Oddzielna poczekalnia dla pań.

כירורגישער קאַבינעט
Dr. med.
J. Szreiber
געפינט זיך יעצט אויף
Narutowicza 9 tel. 122-95
... טעגליך ... פון 8.30 ביז ...
לפּעשטעצ-פרייזען.

אויגען - קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פּיעטריקאַווער 90, טעלעפ. 321-72
נעהמט אָן שטענדיגע אויגען- קראַנקע
(צוועק אָפּעראַציע א. ז. וו.), ווי אויך
אַמבולאַטאָריש פון 9 ביז 1 און פון 4
ביז 7.30 אָוונד.

כירורגישער קאַבינעט
Dra med.
M. Kantor
איז געוואָרען איבערגעטראַגען
אויף זשעלאַזנאַ 5
טעל. 112-22
נעהמט אָן 1-3 און 6-8 אָוו.
לפּעשטעצ-פרייזען.

Dr.
S. Kantor
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער
און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג
פון מענער-שוואַכע
וואוינט יעצט
Piotrkowska 90, tel. 129-45
9-4 פון 8-2 נאָכמ. און פון
אוה., זונטאָג און יום-טוב פון 8-2 נאָכמ.

וויכטיג פאַר דער
לאַנדזער בעפעלקערונג
דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, אַז
ס'איז ערעפענט געוואָרען דאָס
אַמבולאַטאָריום
ביים „עזרת עניים"
פּראַיין, נאַדלורקאַ 8. טעל. 158-99
וואו ס'ווערט ערטיילט מעדיצינישע
הילף אויס'ן ערט פון 9 פריה ביז 7 אָוו.
... מיט וויזיטען אַהיים
ווי אויך דענטיסטישע הילף
... די פּערוואַלטונג.

Dr. med. Niewiażski
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער
און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג
פון מענער-שוואַכע
אַנדזשעיאַ 5 טעל. 159-40
נעהמט אָן פון 8-11 און פון 5-9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב ...
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. med.
S. KRYNSKA
הויט און מענערישע קראַנקהייטען
(פרויען און קינדער)
נעמט אָן פון 9-11 פריה און 3-4 נאָכמ.
34 SIENKIEWICZA 34
telefon 146-10.

Poradnia
WENEROLOGICZNA
הויט און ווענערישע קראַנקהייטען
זאַוואַדזקאַ 1
ספּעציעל פון 8 פריה ביז 9 אָוונד,
זונטאָג און יום-טוב פון 9-2 נאָכמ.
אַ וויזיט 3 זל.
פון 5-21 נאָכמ. נעמט אָן אַ פרוי-דאָקטאָר.

מאָטאָרען עלעקטרישע
ווייעס און יעצטע ...
... איבערנעמט ... אינסטאַלאַציעס ...
Przedsiębiorstwo inżynieryjno
Elektro-mechaniczne
MAURYCY RAK

מיניסטער בעק איז צופרידען

מיט היטלער'ס ערקלערונג וועגען די פויליש־דייטשע באציהונגען

וואַרשא, 16 (טעלעפאָניש)

אין אַ געשפּרעך מיטן פאַרטרעטער פון פּאַט, וועגן דעם נעכטיגען געשפרעך צווישן קאנצלער היטלער און פוילישן באַטשאַפטער אין דייטשלאנד האָט מיניסטער בעק ערקלערט: איך גיב צו זעהר אַ גרויסע באַדייטונג צו דער שטעלונג וואָס דער דייטשער קאַנצלער האָט נעכטען ארויסגעזאָגט בנוגע די פויליש־דייטשע באַציהונגען.

באַזונדערס דאַרף מען לייגען אַכט דערויף, וואָס די באַפעלקערונג פון ביידע לענדער, וועלכע געפינען זיך אין קאַמף מיט די שווערע טאָג־טעגליכע פערהעלטנישען צוליב'ן עקאָנאָמישען קריזיס, זענען געוואָרען אויפגעקלערט, אז די פּאָליטיק פון ביידע רעגירונגען שטרעבט אַקטיוו צו פערזיכערן פון אַ מעגליכקייט פון וועלכען עס איז אַנפאַל.

די טוריסטען־באַוועגונג אין ארץ־ישראל

ירושלים, (י.ט.אַ.) דער פערבאַנד פאַר דער ענטוויקלונג פון טוריסטיק אין א"י, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין פעברואַר 1932, האָט איבערגעגעבען דער יודישער טעלעגראַפען־אַגענטור אַ רייהע סטאַטיסטישע דאַטען וועגען דער טוריסטען־באַוועגונג א"י.

פון די דאָזיגע דאַטען איז צו זעהען, אַז דעם טוריסטען־רעקאָרד אין א"י נאָך דער מלחמה האָט געשלאָגען דאָס יאָהר 1927־28, ווען דאָס לאַנד איז באַזוכט געוואָרען דורך 18,700 טוריסטען. אין 1928־29 האָט די טוריסטען־צאָהל באַטראָפען 14.000, אין 1929־30 — 12,000 און 1931־32 בלויז 9000. דאָס רעקאָרד־יאָהר פאַר דער מלחמה איז געווען 1913־14, ווען דאָס לאַנד איז באַזוכט געוואָרען דורך 6800. אַזוי אַז 1931־32 האָט נישט פיל איבערגעשטיגען דאָס פאַר־מלחמה־יאָהר.

דער פערבאַנד פאַר דער ענטוויקלונג פון טוריסטיק אין א"י באַצוועקט צו פלעגען די טוריסטען־באַוועגונג אין א"י און עבר־הירדן. דער פערבאַנד האָט נישט קיין שום פּאָליטישע אָדער קאָמערציעלע אויפגאַבען. די מיטגלידערשאַפט פון פערבאַנד באַשטעהט פון פאַרשטעהער פון טוריסטיק־און שיפס־געזעלשאַפטען.

ביז־איצט האָט דער פערבאַנד אַרויסגעגעבען צוויי בראָשורען, וואָס באַשרייבען די זעהענסווירדיגקייטען און אַלגעמיינע באַדינגונגען פון לאַנד.

לײדער ווערט די דאָזיגע געזעלשאַפט זעהר ווייניג געשטיצט, און איהר בודזשעט באַטרעפט קוים 300 פונט אַ יאָהר, און אויך דער דאָזיגער בודזשעט ווערט קוים געדעקט, בעת דער עגיפּטישער טוריסטען־פערבאַנד האָט אַ בודזשעט ביז 10,000 פונט, און אין זיין דעקונג באַטייליגען זיך אפילו די א"י־אייזענבאַהנען.

פון 83 געפאַלענע אויף 11

בערלין (יט"אַ) פון קאָסטעל ווערט מיטגעטיילט, אַז פון 83 עפעגטליכע יודישע פאָלקס־שולען, וואָס זענען געהאַט געזען טעטיג אין דער פראָווינץ העסען, זענען איצט געבליבען שוין בלויז נעהר ווי עלף.

דרום־אפריקאנישע עפענטליכע מיינונג

פאָדערט אַנ'אָפיציעלע אויספאָרשונג געגן דער דאָרטיגער נאַצי־פּראָפּאַגאַנדע

קאַפּשטאַט. (יט"אַ) פאַררופענדיג זיך אויפ'ן מוסטער פון אַמעריקא, וואו די אָפיציעלע מאַכט פיהרט אַנ'אויספאָרשונג איבער דער נאַצי־פּראָפּאַגאַנדע, פאָדערט די „קעיפּ־טיימס", אַז אַזאַ אויספאָרשונג זאָל געפיהרט ווערען אויך געגען די נאַציס אין דרום־אפריקאַ.

די צייטונג ווייזט אָן אויף דער נאַצי־אַגיטאַציע, וואָס ווערט זייט עטליכע חדשים געפיהרט נישט בלויז אין דרום־אפריקאַ, נאָר אויך אויף דער מאַנדאַט־טעריטאָריע פון דרום־מערב־אפריקאַ און וועלכע האָט שוין גורם געווען צאָהלרייכע שטערונגען פון דער עפענטליכער רוה און זיכערקייט. די צייטונג טיילט מיט, אַז אין קורצען זאָל קיין דרום־מערב אפריקאַ זאָגאַר קומען אַ פראָמינענטע פיגור פון היטלער'ס ענגסטען מיטאַרבייטער־שטאַב, כדי זיך צו „פּראַאינטערעסירען" מיט דער נאַצי־באַוועגונג אויף דער דערמאָנטער טעריטאָריע.

ביי אונז אין לאַנד — שרייבט די „קעיפּ־טיימס" נעמט אָן די דאָזיגע באַוועגונג אַנ'באַנט־שיידענע פאָרם פון אנטיסעמיטיזם פון ערנסטען טיפּ, די נאַצי־רעדנער פערלעצען נישט בלויז אונזערע געזעצען פון מיינונגס־פרייהייט, נאָר אַפּעלירען אויך צו די נידריגסטע אינסטינקטען פון אונקריטישען המון. עס איז אָבער וועניג צו באַהאַנדלען די דאָזיגע אַגיטאַציע מיט דער פאַראַכטונג, וועלכע זי פערדינט, עס מוז איהר אויך אַנגעוויזען ווערען דאָס אָרט, וואוהין זי געהערט. איידער די דאָזיגע פעסטאַרטיגע אַגיטאַציע געגען יודישען כלל און יחידים אין דרום־אפריקאַ פיהרט צו ערנסטע קאָנסעקווענצען דאַרף זי די רעגירונג נעמען אונטער איהר קאָנטראָל און מאַכען צו איהר אַ סוף דורך דער אָנווענדונג פון געזעץ.

„זילבער־העמדלעך" און „ווייסע העמדלעך"

ניו־יאָרק (יט"אַ) דאָ איז פאָרגעקומען די גרינדונגס־פערזאַמלונג פון אַ נייער פאַשיסטיש אַנטיסעמיטישער אָרגאַניזאַציע אַ. נ. „זילבער־העמדלעך". די אָרגאַניזאַציע איז נישט לאַנג געגרינדעט געוואָרען אין נאָרד־קאַראָלינאַ.

אַטלאַנטאַ (יט"אַ) אין אַטלאַנטא איז געגרינדעט געוואָרען אַ נייער פאַשיסטען־פערבאַנד, וואָס האָט זיך אַ נאָמען געגעבען „ווייסע העמדלעך". די גרינדער פון פערבאַנד פּראָקלאַמירען אַנטי־יודישע און אַנטי־סאָציאַליסטישע לאָזונגען און אַפּעלירען אויך מיט'ן אַרי'ער־אַרגומענט.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פרייטאג, דעם 17 נאוועמבער 1933

7.00 צייט־סיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7,20 מוזיק, 7,40 מוזיק, 11,40 עקספּאָרט, 11,57 צייטן סיגנאַל, 12,05 מוזיק. 3,30 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס־קאַמער. 3.49 קאָנצערט, 5,50 טעאַטער־רעפּערטואַר, 6,00 פּאַרלעזונג, 6,20 קאָנצערט, 7,15 פערשידענעס, 7,25 רעפעראַט, 7,40 ספּאָרט. 8,00 רעפעראַט, 8,15 קאָנצערט, 10,15 גראַמאָפאָן, 11,00 קאָמוניקאַטען, 11,05 מוזיק.

* * *

פון אויסלאַנד

7,30 בודאַפּעשט — אָפּערע, 7,30 ווין — „דער מבול". 9,45 פּאַריז — קאָנצערט. 8,00 בוקאַרעשט — סימפ. קאָנצערט. 8,05 בראַטיסלאַוו — סימפ. קאָנצערט. 9.15 לאָנדאָן — פּאַראָדיע. 9,30 פּאַריז — אָפּערעטקע.

שבת דעם 18 נאוועמבער

7.30 צייט־סיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7,20 מוזיק, 7,40 מוזיק, 7,52 הוין־ווירטשאַפט. 7,55 טאָג־פּראָגראַם. 8.00 הפסקה, 11,30 פּרעסע־איבערזיכט, 11,40 עקספּאָרט, 11,45 קאָמוניקאַט, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט־סיגנאַל, 12,05 מוזיק, 12.35 מעטעאָראָלאָגישע ידיעות, 12,38 מוזיק, 1,00 הפסקה, 3,30 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, 3,40 קאָמוניקאַט, 3,55 לופט פּליהעריי און געגען גאַז, 4.40 לעקציע פראַנצויזיש, 4.55 כאָר, 5,50 טעאַטער־רעפּערטואַר און קאָמוניקאַטען, 6,20 מוזיק, 6,55 רעפעראַט, 7,05 פערשידענעס, 7.20 אודיציע, 8,50 ספּאָרט. 9,05 טעכניש פּאָסט־קעסטעל, 9,20 שאָפּען־קאָנצערט 10.03 קאָנצערט.

* * *

אויסלאַנד

7,00 פּראָג — אָפּערע. 8,10 ברעסלוי — אָפּערעטקע „ווינער בלוט". 9,15 לאָנדאָן — סימפ. קאָנצערט.

לאָדזער נייעס

אַלפּוילישער צוזאַמענפאָהר פון ז. או. פּ. או. אין לאָדז

(2) דעם 26 ד. ח. ווערט אין לאָדז — אין שטאָט־ראַט און אין לאָקאַל פון די פּוילישע האַנדעלס־אַנגעשטעלטע — פאָרקומען אַנ'אַלפּוילישער צוזאַמענפאָהר פון פאָרשטעהער פון אָרגאַניזאַציעס פאַר גייסטיגע אַרבייטער.

פאַלשע באַשולדיגונג אין וועקסעל־פעלשונג

דאָס פּיפּיגע פּאָרפאָלק האָט געכאַפּט אַ פּסק

(א) מאַריאַנאַ סלאָמינסקאַ פון ר... 10, האָט פאַרקלאָגט אַ געוויסען יוסף פּאָגעל פון זשעלאַזנע 13, אַז דער לעצטער זאָל האָבען געפעלשט איהר זשירע אויף איהר מאַנס אַ וועקסעל אויף 160 זל.

אין דער אָנקלאַגע גיט די סלאָמינסקאַ אָן אַ באַווייז, אַז איהר מאַן קאָן נישט שרייבען. פּאָגעל האָט אויפגעוויזען, אַז די סלאָמינסקאַ האָט דעם וועקסעל אונטערגעשריבען אין זיין קראָם. היות ווי ס. האָט דעם וועקסעל נישט באַצאָהלט, האָט פּ. געמאַכט אַ זייענטשע אויף סלאָמינסקאַס פּעגזיש ביי דער אויספאָרשונג האָט פרוי ס. זיך מודה געווען אין אַ פאַלשע אָנקלאַגע.

אויף דער נעכטיגער פערהאַנדלונג, האָט דאָס געריכט פערמשפּט מאַריאַנאַ סלאָמינסקאַ אויף 2 און איהר מאַן אויף 6 חדשים תפיסה.

אַנ'אַרבייטער פער'סמ'ט מיט גאַז

(2) דער אַרבייטער פון דער פאַבריק „באַרישאַווסקאַ מאַנופאַקטורע" (פּיעקאַרסקאַ 27), לודוויק וואַיטשעכאָווסקי איז נעכטען שווער פער'סמ'ט געוואָרען ביי דער אַרבייט פון דעם גאַז, וואָס זיך אויסגעטיילט פון די אויסגעאַרבייטע סחורות.

אין אַ געפעהרליכען מעמד האָט מען דעם אַרבייטער אָפּגעפיהרט אין ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל.

פלוצים געשטאָרבען

(2) נעכטען איז, ביים עסען פריהשטיק, פלוצים געשטאָרבען פון אַ האַרץ־שלאָג דער 46־יאָהריגער יהודה פּערל (פּיעטרקאָווער 82) בוכהאַלטער.

פערזאַמלונג פון פאַבריקס־דעלעגאַטען

(2) עהרענכטען אין אָוונד איז אין לאָקאַל פון „פּראַצאַ" (גלובנאַ 31) פאָרגעקומען אַן אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון פאַבריקס־דעלעגאַטען, אויף וועלכער עס איז באַטראַכט געוואָרען די פראַגע פון נישט האָנאָרירען דעם קאָלעקטיווען אָפּמאַך דורך די פאַבריקאַנטען.

עס איז באַשלאָסען געוואָרען, אַז אויב עס וועלען אַזוי ווייטער איגנאָרירט ווערען די סאָציאַלע דערגרייכונגען, וועלען די אַרבייטער צוטרעטען צו אַנ'עמענטועלער שטרייק־אַקציע.

טרויער־אַקאַדעמיע צום טויט פון לעאָ מאָצקין

אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אָרדענט איין זונטאג אָוונד אַ טרויער פערזאַמלונג געווידמעט דעם פערשטאָרבענעם ציוניסטישען פיהרער, ד"ר לעאָ מאָצקין. מיט רעדעס וועלען אַרויסטרעטען רעד. י. אוגער און ה' משה לימאַן.

אַ קורס פון פרעמדע שפּראַכען

ביי דער געזעלשאַפט „קולטור־ליגע"

די עקאָנאָמישע לאַגע פון אַ אַרבייטער, אָנגעשטעלטען און אַרבייטענדיגען אינטעליגענט היינט־צו־טאָג איז אַזעלכע, אַז קיינער קאָן נישט וויסען, וואָס מאָרגען וועט זיין. און אַז די נישט סטאַבילע לאַגע פעראורזאַכט, וואָס דער גרעסטער טייל לעבט מיט האָפנונג צו קאָנען עמיגרירען אין אויסלאַנד צו קרובים, אָדער באַקאַנטע. אין אַזאַ מאָמענט ענטשטייט אַ געוואַלדיגע שוועריקייט, ווייל אַזאַ איינער האָט נישט קיין אַהנונג וועגען דער לאַנדס־שפּראַך אין וועלכער ס'דאַרף איהם אויסקומען צו לעבען.

צוליב דעם ווי אויך צוליב אַ גאַנצע רייהע אַנדערע סיבות, אָרגאַניזירט די געז. „קולטור־ליגע" אַ קורס פון פרעמדע שפּראַכען: ענגליש, פראַנצויזיש, דייטש, רוסיש און עספּעראַנטע.

אַ קורס דויערט 3 חדשים און ס'ווערט גע־לערנט 2 מאָל אין וואָך.

דער אָפּצאָהל באַטרעפט פאַר אַ גאַנצען קורס 10 זל. (עספּעראַנטע 7 זל.

איינשרייבונגען און אינפאָרמאַציעס אין סעקרעטאַריאַט פון ק. ל. יעדען טאָג פון 2־10 און פון 9 ביז 30־9 אָוונד. (זאַכאָדניאַ 68).

רעפעראַט פון ה' מלכיאל לוסטערניק אין „תרבות"

מאָרגען, מוצאי שבת, 8 אָוונד קומט פאָר אין „תרבות" אַ רעפעראַט פון ה' מלכיאל לוסטערניק „די דיכטונג פון זלמן שניאור אין העבראַיש".

קאָנצערט פון ישראל אַלטער

עס איז שוין דערהאַלטען געוואָרען די ערלויבניש אויף דעם קאָנצערט פון אויבער־קאַנטאָר ישראל אַלטער, וואָס וועט פאָרקומען אין די נאָהענטסטע טעג.

יודען געדענקט!

היטלערישע באַנדעס פּייניגען אייערע ברידער אין דייטשלאַנד

אייער געוועהר געגען זיי איז באָיקאָט אויף סחורות פון דייטשלאַנד!

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי — — — —	9.80
3 פּראָצענטיגע בוידאָוולאַנע —	38.00
4 „ דאָלאַרובקאַ —	48.30
7 „ סטאַביליזאַציע (אמ.)	51.50
8 „ וואַרשאַווער פּאַנד־בריף	45.50
8 „ לאָדזער „ „	43.00
ענגלישער פונט — — —	28 69
דאָלאַר — אָפיצ. 5.37, נישט אָפיצ. —	5.30
גאָלד־דאָלאַר — — — —	9:01
גאָלד־רובל — — — —	4.70
דייטשער מאַרק — — —	2.10

קראַנקע אויף פּאַראַליז אַרטרעטיזם — רעוומאַטיזם

אישיאַס א. ז. וו. היילט איך ווירקזאַם מיט דער הילף פון ראַדיקאַל־צוגעפּאַסטע מעטאָדען, ווי אויך אָבצענערונגס־מעטאָדען. כ'האָב באַקומען צאָהלרייכע דאַנקזאַגונגען און אָנערקענונגען.

דיפּלאָמירטער מאַסאַזשיסט א. קאָזשמינסקי

סרוטשאַ 6, טעל. 225־67.

כ'באַרג אויס בעדער צו עלעקטרישע בערער.

ד"ר העללער

ספּעצ. פאַר הויט און וועגערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע

8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 179־89

נעמט אָן פון 8־11 און פון 4־8 אָוונט. זונטאָג פון 11־2 מיטאָג.

פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע־זאַל. אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פּרייזן

DR. MED.

H. Różaner

הויט, וועגערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע

NARUTOWICZA 9, tel. 128-98.

עמפּפאַנגט פון 10־8 און פון 5־8 אָוו.

Dr. med. H. LUBICZ

ספּעציאַליסט פאַר וועגערישע און געשלעכטס־קראַנק.

צעגעלניאַנאַ 7, טעל. 141־32.

נעהמט אָן פון 8־10 פריה, פון 12־2 נאָכמ. און פון 5־8 אָוונד, זונטאָג פון 9־11 בייטאָג.

CASINO

מעכטיגע פילם־מייסטערווערק

KAWALKADA

אין די הויפּט־ראָלען:

Cliva BROOK

i Diana

WYNYARD

אויפ'ן 1־טען און 2. סעאַנס זענען די פרייזען פערקלענערט

אָנהייב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג מאַטינעס און הנחה־בילעטען אונגילטיג.

גרויסע ארעסטען פון יוד. עמיגראנטען

מענער, פרויען און קינדער אין די א״י-תפיסות

פערשטארקטע גרעניץ-וואכען. — שטארקע איפרעגונג אין ישוב

ירושלים, 16 (יט״א טעלעגראפיש)

די מאכט נעמט ווייטער אן אלץ שטרענגע-רע מיטלען געגען די יודישע עמיגראנטען, וואס זענען אויף אנ׳אומלעגאלען אופן אריינגעקומען קיין ארץ-ישראל.

אין משך פון די לעצטע טעג זענען פאר-געקומען פיל ארעסטען פון יודישע עמיגראנטען, מענער, פרויען און קינדער. מענער ווערען איינ-געזעצט אין עכו׳ער תפיסה. די פרויען — אין דער פרויען-תפיסה אין בית-לחם און די קינדער אין א יתומים-הויז אין חיפה. די וואכען אויף די גרעניצען און אלע ריכטונגען זענען בעדייטענד פערשטארקט געווארען.

אין גאנצען ישוב הערשט א געוואלדיגע איפרעגונג געגען די שארפע רעפרעסיעס געגען די יודישע עמיגראנטען.

הערבערט סאמועלס גרופע געהט איבער אין אפאזיציע

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.)

די הערבערט סאמועלס ליבעראלע גרופע האט בעשלאסען איבערצוגעהען אין פארלאמענט אין אפאזיציע.

אקאדעמישע אנטיסעמיטישע דעמאנסטראציעס אין אונגארן

בודאפעשט, 16 (ספ. טעל.)

אויף די גאסען פון דעברעטשין זענען פאר-געקומען אקאדעמישע דעמאנסטראציעס, ביי וועל-כער ס׳האבען זיך געהערט אויסרופען לטובת היטלער׳ן.

ווען די אקאדעמיקער האבען בענומען דע-מאלירען יודישע געשעפטען האט פאליציי זיי פונאנדערגעטריבען.

300 היטלער-אגענטען אין אמעריקא

האבען מיליאנען מארק צו דיספאזיציע

געקומען קיין אמעריקא אלס דייטשע דיפלאמאטען

וואשינגטאן, 16 (יט״א טעלעגראפיש)

אויפ׳ן פראצעס געגען די נאצים, וואס האבען געפיהרט א היטלעריסטישע אגיטאציע אין אמעריקא זענען אויסגעהערט געווארען א גאנצע רייהע וויכ-טיגע עדות, וועלכע האבען אנגעגעבען בעלאס-טענדע בעווייזען געגען די אנגעקלאגטע.

סעמועל דיקשטיין האט פעסטגעשטעלט, אז קיין אמעריקא זענען געקומען נישט ווייניגער פון 300 היטלער׳ס אגיטאטארען, וועלכע געהען אן פאר דייטשע דיפלאמאטען. אלע פיהרען זיי אין אמעריקא א שארפע אנטיסעמיטישע אגיטאציע. די אגענטען האבען מיליאנען מארק צו זייער דיספא-זיציע.

סעמועל דיקשטיין איז ווענען דער נאצי-אגיטאציע אין אמעריקא אויפגענומען געווארען אין „ווייסען הויז״.

9 מיטלען געגען דער אומלעגאלער יודישער איינוואנדערונג

האט דער הויכקאמיסאר איבערגעגעבען אנ׳אראבישע דעלעגאציע

ירושלים, 16 (י.ט.א. טעלעגראפיש).

דער הויך-קאמיסאר האט אויפגענומען א דעלעגאציע פון 6 אראבישע בירגער-מייסטער׳ס, וועלכע האבען געפאדערט, אז די רעגירונג זאל אפשטעלען די יודישע אימיגראציע.

דער הויך-קאמיסאר האט פאר דער דעלע-גאציע אויסגערעכענט 9 מיטלען פון דער רעגירונג געגען דער אומלעגאלער יודישער עמיגראציע.

פויליש-דייטשע אונטערהאנדלונ-גען ווענען צאל-טאריף

ווארשא, 16 (טעלעפאניש)

צוליב דעם וואס דיווירטשאפטליכע גע-שפרעכען צווישען פוילען און דייטשלאנד זענען נאך נישט געווארען פערענדיגט, איז, דורך אויס-טויש-נאטעס, צווישען מיניסטער בעק, און דייטשען באטשאפטער אין ווארשא ד״ר פאן-מאלטקע געקו-מען צו א פערשטענדיגונג, צו פערלענגערען דעם איצטיגען פראוויזארישען צאל-טאריף ביזן 30 ה.ח

פוילישער געזאנדטער אין רומעניען האלט א פארטראג וועגען א״י

בוקארעשט (יט״א) דער פוילישער גע-זאנדטער אין בוקארעשט ה׳ ארטשישעווסקי האט איינגעשטימט אויף דער בימע פון דער ציוניס-טישער ארגאניזאציע צו האלטען א פארטראג וועגען ארץ-ישראל.

דער פוילישער געזאנדטער האט, ווי בעקאנט, נישט לאנג בעזוכט ארץ-ישראל.

—:X:—

נישטא קיין פערבאט פון בית״ר אוניפארם אין טשעכאסלאוואקיי

פראג. (יט״א) די אווהאראדער מאכט ארגאנען שטעלען פעסט, אז די פרעסע-ידיעות לויט וועלכע עס איז פערבאטען געווארען צו טראַ-גען די בית״ר-אוניפארמען אין קארפאטען-רוסלאנד, שטיצען זיך אויף א מיספערשטענדניש. קיין שום פערבאט איז נישט ארויסגעגעבען געווארען. אלס סקויטען-ארגאניזאציע מעגען די בית״ר-מיטגלידער טראגען די אוניפארם, וואס ווערט פארגעזעהען אין די סטאטוטען פון דער ארגאניזאציע. דאס איינציג-קוועסטיאנירטע איז דער בלויער ראנד-האפט ארום די בלוזען-טאשען, מחמת דאס איז אין די סטאטוטען פון בית״ר נישט פארגעזעהען (דער בלויער שטרייך לענג אויס די טאשען איז איינגעפיהרט געווארען, כדי צו אונטערשיידען די בית״ר-בלוזען פון די היטלעריסטישע העמדלעך).

„שכונת - מוצקין״ אין מפרץ-חיפה

פייערליכע הזכרה פאר לעא מאצקין אין ירושלים

ירושלים. (יט״א) אין בנין פון קרן-קימת אין רחביה איז פארגעקומען א פייערליכע הזכרה-פערזאמלונג נאך לעא מאצקינען מיט דער בעטייליגונג פון די מיטגלידער און בעאמטע פון דער עקזעקוטיווע פון דער יודישער אגענץ, ועד-הלאומי, קרן-קימת, קרן-היסוד און פארשטעהער פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט.

מ. מ. אוסישקין האט מיטגעטיילט, אז דער נייער קווארטאל אויף קק״ל-באדען אין מפרץ-חיפה וועט אנגערופען ווערען נאכ׳ן פערשטארבענעם „שכונת-מאצקין״. מאצקינ׳ס ביינער וועלען גע-בראכט ווערען צו קבורה אין שכונת מיט דעם ארט, וואס איז בעשטימט פאר׳ן קבר פון ד״ר טעאדאר הערצל.

פראטעסט פון „מכבי״ געגען פוסבאל-מעטש פוילען — דייטשלאנד

ווארשא (יט״א) אין צוזאמענהאנג מיט׳ן פוטבאל-מעטש פוילען—דייטשלאנד, וואס זאל אנ-הויבען צעמבער פארקומען אין בערלין, האט די צענטראלע פון „מכבי״ אויף איהר לעצטער זיצונג אונטערן פארזיץ פון ועד. ד״ר ראזמארין איינ-שטימיג בעשלאסען א שארפען פראטעסט געגען דעם אנקניפען ספארט-בעציהונגען מיט די נאַצי-נאלישע היטלעריסטען. דורך דעם אויפצופאדערען די יודישע קלובען אפצוהאלטען ספעציעלע פראָ-טעסט-פערזאמלונגען און ארויסגעבען אנ׳אויפרוף צו דער יודישער געזעלשאפט אין פוילען.

קאנפיסקירט דעם ארגאן פון די אונגארישע נאציעס

בודאפעשט (יט״א) די פאליציי האט קאנ-פיסקירט דעם „נעמזעטי סאציאליסטא״, ארגאן פון דער אונגארישער נאצי-פארטיי, פאר פערעפענט-ליכען אויפהעצערי-אנטיסעמיטישע ארטיקלען.

KINO-TEATR

„ROXY"

20 גרזיבאוויטשא 20

היינט און פאלג. טעג !!!

Iwan Mozżuchin

אין דעם גרויסען מייסטערווערק

רעזשי Aleks. Wołkow

טרידענט

און די 2. נאכט

אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ.

שבת און זונטאג – 12 א זייגער בייטאג.

פעספארטוס און פרייקארטען אונגילטיג.

וולאדימיר זשאבאטינסקי׳ס רעדע אין פאריז

וועגען היטלעריזם און איצטיגע לאגע אין פאלעסטינא

פון פאריז שרייבט מען אונז:

א גרויס פובליקום איז געקומען צום פאר-טראג פון וולאדימיר זשאבאטינסקי. דער זאל פון די ציוויל-אינזשעניערען איז געווען איבערגעפולט. עס איז געווען די ערשטע עפענטליכע זיצונג פונ׳ם רע-וויזיאניסטישען פארטיי-ראט.

וולאדימיר זשאבאטינסקי האט געעפענט די פארטיי בעראטונג און האט דערמאנט די פערשטאר-בענע ציוניסטען. דעם רעוויזיאניסטישען טוער גור-וויטש, דעם פרעזידענט פון ציוניסטישען אקציאנס קאמיטעט לעא מאצקין און דעם גרויסען פריינד פון ציוניזם, פאול פענלעווע. די אנוועזענדע בע-עהרען זייער אנדענקען מיט אויפשטעהען.

נאכדעם האט וולאדימיר זשאבאטינסקי געהאלטען א גרויסען פארטראג וועגען דער איצטיגער לאגע פון יודישען פאלק בכלל און וועגען די ציו-ניסטישע פראגען בפרט.

דער רעוויזיאניסטישער פיהרער שילדערט אין שארפע שטריכען דעם לעצטען ציוניסטישען קאנ-גרעס מיט דער ארבייטער מעהרהייט און קומט צו אזא אויספיהר:

— עס איז אבסאלוט אוממעגליך, אז די ריכ-טונגען אין ציוניזם זאלען זיך קענען אונטערוואר-פען דער איצטיגער מעהרהייט. די ציוניסטישע אר-גאניזאציע אין איהר היינטיגער פארם איז געווארען אנ׳אבסורד און קען מעהר נישט אזוי עק-זיסטירען, ווייל די ציוניסטישע ארגאניזאציע קען נאך מארגען איבערגעבען די מאכט די קאמוני-סטען פאר אונז מענשען פון קלאסענקאמף.

דאס קען נישט זיין, דעם וועלען מיר זיך נישט אונטערווארפען. מיר רעוויזיאניסטען, די איינציגע וועלכע היטען אב ד״ר הערצלס ירושה, מיר קענען גאר איינגעהען אויף א פרייער קאנפעדעראציע, מיט א פולשטענדיגער אויטאנאמיע פון די בעזונ-דערע ריכטונגען.

דאן זאגט וולאדימיר זשאבאטינסקי, אז ביי די לעצטע וואהלען איז די רעוויזיאניסטישע פארטיי, נישט געקוקט אויף דער גרויסער העצע געגען איהר, דאך ארויס אלס זיגערין און אז אין 6 אדער 10 חדשים ארום וועט די רעוויזיאניסטישע פאר-טיי זיין די גרעסטע פארטיי אויף דער יודישער גאס.

דער רעדנער גיט איבער זיינע איינדרוקע פון פוילען, וואו דער רעוויזיאניזם וואקסט כסדר, און די רעוויזיאניסטישע רייהען איז צוגעקומען א נייער עלעמענט, דער „באנטשע שוויג״. וולאדי-מיר זשאבאטינסקי ליבט שטארק דעם עלעמענט, „דאס איז דער יוד, וואס האט נישט קיין „גראבען פינגער״, וואס טראכט נישט צו פיל, וואס שטעלט נישט קיין פראגען, וואס פערטיפט זיך נישט, און ווי זשאבאטינסקי זאגט אליין: — עס איז נישט דער „תם״, עס איז נישט דער „שאינו יודע לשאול״ פון דער הגדה, דאס איז א נייער „פינפטער זוהן פון דער הגדה״, דער שאינו רוצה לשאול, דער וועלכער וויל נישט פרעגען. די יודישע דורות זענען שוין מיד געווארען פונ׳ם פלפול.

זשאבאטינסקי מאכט זיין אפאלאגיע און גיט איבער, אז טויזענטער אזעלכע מענשען זענען איצט אריינגעטראטען אינ׳ם „בית החייל״ אין פוילען.

דאן זאגט נאך דער רעדנער, אז מען דארף מעהר אויפמערקזאם זיין צו דער יודישער אר-טאדאקסיע וועלכע איז „א טראגישע און רעוואַ-לוציאנערע טייל פון יודישען לעבען, און וועלכע געהט געגען שטראם פון נישט-רעליגיעזיטעט״.

וולאדימיר זשאבאטינסקי רעדט דאן ארום דעם קאמף מיט׳ן היטלעריזם. אונזער ציל איז אויסצו-ראטען דאס דריטע רייך. מען פיהרט אן דעם באיקאט. אבער די יודישע אקציע איז נישט קיין איינהייטליכע. אין יעדען לאנד ווערט געטון עפעס אנדערש. אמעריקע ווייסט נישט פון פוילען, און פראנקרייך פון האלאנד. די רעוויזיאניסטישע פאר-טיי וועט אויף זיך נעהמען די אויפגאבע צו פער-איינציגען און פעראיינהייטליכען די באיקאט-אקציע. עס וועט קומען פריהער אדער שפעטער צו דער אונבעדינגליכער ארגאניזירונג פון דער גאנצער וועלט געגען דעם היטלעריזם. אין דער אלגעמיי-נער אקציע מוזען מיר זיך בעטייליגען. אנדערש וועלען מיר פערלירען יעדען רעספעקט ביי דער גאנצער וועלט, און אויך דעם רעספעקט צו זיך אליין.

מען דארף נישט ארומגעהען פערצווייפעלט: מיר האבען פערשפילט! — עס איז נישט אמת. מיר האבען אויפגערודערט די וועלט, מיר האבען אויפ-געהויבען א ריזיגען פראטעסט. געדענקט אויך, אז ווען איהר רעדט מיט א נישט-יוד, דארפט איהר איהם אנווייזען, אז איהם דראהט א גרעסערע גע-פאהר ווי אונז. מיר יודען זענען צושפרייט איבער דער וועלט, בעדראהט אונז בלויז א קלענער טייל פון אונז. אבער ביי אונז קען מען קיין פראַהיב-צען נישט אבנעהמען. קיין לאנד קען מען ביי אונז נישט פערפלייצען. ווייזט אן ביי יעדער געלעגענ-הייט די נישט-יודען די געפאהר, וועלכע עס דראהט זיי מצד דעם היטלעריזם.

און מיר וועלען נאך זיגען. מיר — און נישט אונזערע קינדער — וועלען נאך זעהען דעם סוף פון היטלער׳ן און מיר וועלען נאך — ווי מען זאגט אין גאס-לשון פון מיין גראבער שטאט אדעס — מיר וועלען נאך טאנצען אויף זייער לייה!

וולאדימיר זשאבאטינסקי געהט דאן איבער צו די בעשולדיגטע אין ארלאזאראוו-מארד: — איך בין זיכער, אז אין א קורצער צייט ארום וועלען מיר בעגריסען די בעפרייטע חברים אונזערע, סטאווס-קי, ראזענבלאט און אחימאיר, ווייל עס איז נישטא קיין שום שווארצע מאכט אין דער וועלט, וועלכע זאל צווינגען 4 ריכטער ערליכע מענשען איינצו-האלטען אין ארעסט מענשען, געגען וועלכע עס איז נישטא קיין שום רמז פון בעשולדיגונג.

גאר אין קורצען וועלען מיר אין ארץ-ישראל ארגאניזירען א „נאציאנאלע הסתדרות״, פאר וועל-כען דער העכסטער אידעאל זענען די אינטערעסען פון פאלק און נישט פון קלאס. פון חנוכה ביז פורים וועלען מיר פראקלאמירען זאמלונגען לטובת א קאסע, אדער באנק פאר דער נאציאנאלער ארבייטער ארגאניזאציע אין ארץ-ישראל.

וולאדימיר זשאבאטינסקי טרעט ארויס געגען די נייע אימיגראציע-בעגרעניצונגען אין ארץ-ישראל. עס איז דארט נישטא קיין ארבייטסלאזיג-קייט. די אראבער האבען מעהר ארבייט ווי שטענ-דיג. אבער איצט הויבען זיך אן פערפאלגונגען אויף יודען, וועלכע זענען געקומען אלס טוריסטען. עס וועט אלזא זיין ווי ביי די אמאליגע רוסישע אבלאוועס, מיט מסירות, מיט אונצוטרוי מיט גע-היים-פאליציי.

מיר פראטעסטירען געגען דעם און זאגען זיך אב פון די סערטיפיקאטען. מיר הויבען אן די פאלקס-פעטיציע צו דער פעלקער-ליגע וועגען די פולע יודישע רעכט אויף ארץ-ישראל און וועגען א פרייער איינוואנדערונג.

שטורמישע אבלאדיסמענטען נעמען אויף די רעדע. גלייך נאכדעם ווערט די זיצונג פון פארטיי-ראט געשלאסען.

Dr. med.

Z.Rakowski

ספעציאליסט פאר אויערען, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען

וואוינט יעצט

פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7

נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 7, פון 11—1 און פון 2—3 נאכמ.

בודזשעט פון דער א"י=רעגירונג

וויפיל געלד האבען יודען געבראכט קיין א"י אין איין חודש? — העכער 10 מיליאן פונט אהן פערווענדונג איז די ארץ=ישראל=באנקען

ירושלים, (יט"א) „עמישעל גאזעט" טיילט מיט, אז פאר די זעקס חדשים ביז דעם 30־טען סעפטעמבער האט די א"י־רעגירונג געהאט אנ'עודף פון הכנסות אויף א סומע 593,599 פונט. די הכנסות פאר דעם בעריכטס-האלב-יאהר האבען בעטראפען 1.774.052, בעת די הוצאות בלויז 1,180,457 פונט. די גרעסטע הכנסה-פאזיציע איז געווען פון שמייערן-רעפארם (העכער 800 טויזענד פונט), די גרעסטע הוצאה-פאזיציע אין די רעסאר-טען פון פאליציי און תפיסות, עבר-הירדן-גרענעץ-וואך און פערטיידיגונגס-קרעפטען.

אויב די הכנסות פון דער רעגירונג זאלען ווייטער איינפליסען אין דעם זעלבען טעמפא, וועט דער הכנסה-עודף צום סוף פון בודזשעט-יאהר איבערשטייגען די סומע פון א מיליאן פונט. וועגען געלד-צופלוס קיין א"י זאגט עדות דער פאקט, דאס בלויז אין משך פון חודש סעפטעמבער האבען קיין א"י אימיגרירט 452 פערזאן, דערונטער בלויז 2 נישט-יודען. פון דער קאפיטאליסטען=קא-טעגאריע, ד. ה. מענשען מיט א קאפיטאל פון ווייניגסטענס טויזענד פונט. מינדעסטענס אלזא איז קיין א"י אין חודש סעפטעמבער איינגעפלאסען קרוב א האלב מיליאן פונט. שאצענדיג זעהר פארזיכטיג די געלד-סומען, וועלכע עס האבען מיט זיך אריינגעבראכט די אימיגראנטען פון אנדערע קאטעגאריעס, מעג מען אננעמען, אז יודען האבען אין חודש סעפטעמבער אריינגעבראכט אין לאנד צומינדעסטענס 600 טויזענד פונט.

הגם עס איז נישט מעגליך קיין גענויע בא-רעכנונג, ווערט אבער געשאצט, אז אין די א"י=באנקען זענען דעפאנירט העכער 10 מיליאן פונט, וואס קענען נישט פערברויכט ווערען אויף אינ-וועסטיציע=צוועקען. דאס רוב פון דעם געלד גע-הערט צו יודען.

אראבישע פרעסע דיסקוסירט כסדר די לעצטע געשעהענישען אין א"י

סעקרעטאר פון דער אראבישער עקזעקוטיווע רופט צו באיקאטירען יודען

ירושלים (יט"א) די אראבישע פרעסע אין א"י איז נאך כסדר פול מיט שפאלטען־לאנגע אר-טיקלען, אין וועלכע עס ווערען אויסגעקויעט די לעצטע געשעהענישען אין לאנד. די אראבישע צייטונגען שרייבען כסדר ווייטער, אז די אקציע פון דער פאליציי איז געווען אן איבערגעאיילטע, מחמת דער לכתחילה'דיגער פערלויף פון די געשעהע-נישען האט נישט בערעכטיגט דעם געברויך פון פייער געווער. די אראבער פאדערן ווייטער צו בעשטראפען די שולדיגע אין בעגעהן דעם צור-איילטען שריט, וועלכער האט גורם געווען אזוי פיל קרבנות. די אראבישע פרעסע מאכט זיך נישט וויסענדיג, אז די פאליציי האט געברויכט געווער ערשט דעמאלט, ווען עטליכע פאליציאנטען, בריטישע און איינגעבוירענע, זענען בעפאלען און גע-שלאגען געווארען דורך די דעמאנסטראנטען.

דער געגען קורציע פון תפיסה בעפריידיגע סעקרעטאר פון דער אראבישער עקזעקוטיווע דזשעמאל על הוסייני האט אין אן אינטערוויו אין „אל דזשאמעא אל אראביא" ערקלערט, אז „ער רופט א טעטיגע פון דער אראבישער עקזעקוטיווע וועלכע זאל בעשליסען אנצוהויבען „א מעהר ענט שלאסענע אקציע" ווי די בידאיצטיגע. דעמאנ-סטראציעס, שטרייקען און פראטעסטען זענען פאר עלטערטע קאמפס־מיטלען, האט הוסייני ערקלערט; ער בעשולדיגט די פאליציי אין מיסהאנדלען ארעס-טירטע און פערורטיילט די פאליציי־אקציע אלס ברוטאלע און איבערגעאיילט — אונבערעכטיגטע.

דזשעמאל על הוסייני זאגט זיך אויך ארויס פאר באיקאטירען די יודישע באפעלקערונג. דער דאזיגער שטאנדפונקט פון סעקרעטאר פון דער אראבישער עקזעקוטיווע איז אויף אזוי פיל ביי, אויף וויפיל די אראבישע אגיטאציע איז די לעצטע צייט געווען געריכטעט אויסשליסליך געגען דער בריטישער מאכט.

די בעקאנט, האט די א"י־רעגירונג בא-שטימט א קאמיסיע, וואס זאל אויספארשען די אקציע פון דער פאליציי בעת די לעצטע ארץ-ישראל-אונרוהען.

מען הויבט אן אויספירען דעם אורטייל אויף די צענטראלעוו-אנפיהרער

וואַרשע 16 (טעלעפאניש פון אונזער קאר-רעספאנדענט) די טעג וועט זיך בעווייזען אין „מאַ-ניטאר פאלסקי" אן אפיציעלע מעלדונג וועגען א בעדינגען די רעכט די געזעץ. דעפוטאטען, אנפיה-רער פון צענטראלעוו.

די קאנצעלאריע פון קרייז־געריכט האט שוין צוגעשיקט צום סיים־מארשאלעק א מיטטיילונג וועגען דעם, אז די פערורטיילטע צענטראלעוו אנפיה-רער פערליהרען זייערע דעפוטאטען־מאנדאטען.

די דעפוטאטען וויטאס און קערניק בעקומען שוין נישט אויסבעצאהלט זייערע דיעטעס פון 1. נאָוועמבער.

א הלוואה פון דער א"י-רעגירונג פאר עבר-הירדן

ירושלים, (יט"א) פון אמאן ווערט מיט-געטיילט, אז דער הויך־קאמיסאר פון א"י האט צו-געזאגט דעם עמיר אבדולאה א הלוואה פון 200 טויזענד פונט אויף געגענווירקען דעם שווערען גורל פון דער לאנדווירטשאפט אין עבר-הירדן, וואו עס איז געשאפען געווארען א ספעציעלער קאמיטעט, וואס שטודירט די לאגע פון דער לאנד-ווירטשאפט.

מאדמואזעל דע מאפען

פון טעאפיל גאטיע

היינטיגעס יאהר ווערט פונקט הונדערט יאהר זינט דער בעריהמטער פראנצויזישער שריפטשטעלער און ראמאניסט טעאפיל גאטיע האט ארויסגעלאזט זיין בוך „פראנקרייכס יונ-גע". דאס דאזיגע בוך האט מיט זיך פאר-געשטעלט דעם אנהויב פון דער שענסטער בליהונגס־עפאכע פון דער ראמאנטישער שו-לע אין דער פראנצויזישער ליטעראטור.

עס ווערט באלד אויך הונדערט יאהר זינט טעאפיל גאטיע האט ארויסגעלאזען זיין בע-רימטען ראמאן „מאדמואזעל דע מאפען".

מאדמואזעל דע מאפען! ס'איז א וואונדער-ליך בוך פון שעהנקייט, פון רייכע פארבען, פון זעלטענע ריחות, און פערפומען, פון אפע-גע (אפילו פון דער איצטיגער צייט, היינט ווער רעדט שוין מיט הונדערט יאהר צוריק!) בעשרייבונגען פון ליבע און לייךענשאפט; פון פערהערליכען און פאעטיש בעזינגען די ליבע פון מאן צו פרוי!

מיר וועלען איצט בעקענען אונזערע לע-זער מיט'ן אינהאלט פון אט־דעם מערקווירדי-גען בוך פון ליבע און ליידענשאפט, שעהנקייט און פארב, זון־ליכט און לבנה־ליכט...

דער יונגער דיכטער דאלבערט איז א יונגער-מאן א ראמאנטישער, נאטירליך, אבער צו דער-זעלבער צייט א גאנץ פיינער ציניקער און א שוי-דערליכער עגאיאיסט.

קיין גרויסער העלד פיזיש איז ער נישט; דער-פאר אבער האט ער א וואונדערליכע פאנטאזיע. ער בעגערט אהן א שיעור זאכען, אבער זיינע גרעס-טע ליידענשאפטען זענען די פאלגענדע דריי:

— וואפען, פערד און פרויען...

וואפען — וועלכע זאלען פערבערהמען זיין ארט פון שטארקע מוסקולען, וועלכע פעהלען איהם גע-בען. פערד — זיי זאלען איהם פערבעהמען דעם פלאץ פון פליגלען, אויף וועלכע צו טראגען זיך פייל־אויס'ן בויגען... און פרויען — כדי אנטייל צו נעהמען נאכאנאנד אין דעם יום־טוב פון שעהנע און ליידענשאפטליכע פרויען־קערפערס...

וואפען האט ער ליב די מערדע־ליכסטע און טויטליכסטע; פערד — די פליבקסטע און די פייער-דיגסטע; און פרויען — נו, דא שטעלט ער שוין גאר גרויסע פאדערונגען...

נישט יעדע פרוי געפעלט איהם, און נישט אבי־וואס פאר א פרוי. כאטש אין פרויען זוכט ער בלויז דאס אויסערליכע, דעם קערפער; אבער צום פרויען־קערפער שטעלט ער די סאמע העכסטע פאדערונגען; ס'איז נישט אזוי גרינג איהם צו-פרידענצושטעלען, דעם דאזיגען יונגען חברה־מאן, וועלכער איז געפיליעט, בעגאבט, קינסטלעריש, און האט נאך דערצו נישט קיין שום געלד־זארגען... אט טאקע דאר ווי ער רעדט זיך: „עס פעהלט איהם גארנישט, חוץ קאפריטשאָ..."

ער בעגעגט באך דאס אוממעגליכע; ער חלומט פון די זעלטענסטע ליידענשאפטען און תאוות... אפטמאל ווינשט ער זיך, אז ער זאל בעסער זיין א פרוי, כדי אויף אזא אופן צו בעקענען זיך מיט נייע פרישע קוואלען פון תאוה... דאלבערט — דאס איז א יונגער מענש מיט א שעהנער מאס-קע אויסערליך, אבער אינגאנצען צופוילט פון אינ-ווייניג.

ער קומט גראד א־ויס פון אן אנשטענדיגער פרומער פאמיליע. אבער אליין האט ער שוין פון יונגערהייט אן א שרעקליך־אויסגעלאסענעם כא-ראקטער און עס איז זעהר שווער פאר א געוועהנ-ליכער פרוי איהם צופרידענצושטעלען.

ס'איז קלאר אז פון חתונה האבען הויבט ער אפילו נישט אן צו טראכטען. דאלבערט איז שוין בסך־הכל איין און צוואנציג יאהר איהם פערנעמט אבער נאכאנאנד זעהר שטארק דער געדאנק פון א לינקער ליבע — פון געפינען א פאסיגע מעטרע-סע, וועלכע זאל איהם ווערט זיין... און דא הויי-בען זיך אן זיינע ריכטיגע צרות.

קיין יונגע מיידלעך טויגען איהם נישט, זענען זיי נישט שעהן — איז דאך אפגע־עדט. נאר אויב אפילו זיי זענען שעהן און חנעוודיג — טויג אויך נישט, יונגע מיידלעך, אפילו שיינע, זענען נישט רייף גענוג, זענען שטענדיג טוגענדהאפטיג... מען קען זיך קוים צוריהרען צו זיי! דאן דרעהט זיך דיר ארום זיי שטענדיג א טאטע, אדער א מאמע, א ברודער אדער גלאט א קרוב, וואס מען דארף זיי האבען ווי א לאך אין קאפ! און אלע זענען זיי אייב געשפאנט, און גיבען אכטונג אז די יונגע שיי-ריינע רויז זאל דיר גלאט אזוי נישט אפגעפליקט ווערען, אדער חלילה פערפלעקט ווערען פון אומ-ריינע הענד... ניין, צופיל דערנער בעפינען זיך ארום אזא שעהנער פרעכטיגער רויז.

חוץ דעם, יונגע מיידלעך דארף מען ערשט לערנען דעם אלף־בית פון ליבע, און ער איז א שלעכטער לעהרער. דאלבערט... ער איז נאך אויך גארנישט אזוי אלט, אדער אזוי שטארק אויסגעלאסען, אז ער זאל ליב האבען דווקא יונגע אומשול-דיגע מיידלעך...

— איך האב ליב — טענהט ער — פרויען וואס קאנען שוין גוט אליין לייענען... פרויען, מיט וועמען מען קאן גיכער דערגרייכען דעם סוף פונ'ם קאפיטעל... און אין ליבע דארף מען האבען גאט אין זינען דעם סוף!

אבער פערהייראטע פרויען האט דאלבערט אויך נישט ליב פאר מעטרעסעס. ער האט פיינט שותפות... א פרוי וועלכע האט אי א געליבטען, אי א מאן — איז זי דאך לכל הפחות פאר איינעם פון זיי, א ווראסטיטוטקע, און אפטמאל טאקע פאר ביידען... ניין, דיין נאטירליכער שטאלץ דערלאזט נישט דאלבערטן זיך אזוי נידעריג ארונטערצולא-זען... היינט, חוץ דעם, בעה אנטלויף שטענדיג ווען יענער קומט נישט־געריכטערהייט אן! שפרינג דורך פענסטער און ברעך האלז־און־נאקען... בא-האלט זיך אין א קלאזעט, אדער אונטערן בעט און ווער דערשטיקט... ניין, ס'איז נישט קיין עסק פאר איהם.

בלייבט פאר איהם איבער בלויז איינס: אלמנות...

נאטירליך — יונגע, שעהנע אלמנות. ווי גארציד־בלומען, וואס באדען זיך אין טרעהרען־טוי. היינט ווי שעהן עס פאסען די טרויער־קליידער צו א יונגער אלמנה, אויב זי האט נאר א פרישען, קלארען געזיכט! ס'איז א וואונדערליכע קאמבינאציע פון פארבען: אונטער די שווארצע טרויער־קליידער ווערט דאס לויטערע געזיכט נאך העלער — העל ווי עלפאנטביין, שניי, מילך, אלבאסטער... נאטירליך, דארף זי פונדעסטוועגען נישט וויינען...

אלזא, בלייבט עס: א יונגע אלמנה דארף ער פאר א מעטרעסע... זי מוז זיין אלט זעקס־און־צוואנ-ציג יאהר — נישט מעהר און נישט ווייניגער. איך העם עלטער — איז אי זי האט שוין געהאט אביסעל ערפאהרונג, איז נישט קיין גרינגע אין ליבע־זאכען, אי זי איז נאך נישט איבערגעוועטיגט — די ריכטיגע עלטער אויף צו פיהרען אן'אמת'ע, נישט קיין קינדישע ליבע...

זי מוז זיין פון מיטעלען וואוקס. דאלבערט האט פיינט א פרוי א גיגאנטיק, אדער א פרוי א קארליקל. ער וויל א פרוי, וואס ער זאל האבען כח אליין אויפצוהויבען זי און אהערצוטראגען זי פון דער סאפע ביז צום בעט; אבער ער וויל אויך נישט קיין פיצינקע ווייבעלע, וואס מען זאל זי דערנאך דאַ־פען זוכען אין בעט מיט א ליכט...

זי מוז זיין א בלאנדינקע — מיט טונקעלע אויגען.

שעהנקייט אליין איז אבער נאך ווייניג... זאל בעסער וויל אז זיין. צוקינפטיגע געליבטע זאל זיין רייך אויך... זאל האבען אן'איינקונפט לכל הפחות פון 20 טויזענד א יאהר... ווי פשוט: א שעהן פער-כעל דארף האבען א שעהנעם שיבעלע, און א שעהן שיבעלע בעט זיך אויף א פיינעם קארפעט, און א פיינעם געשפאן און אלע אנדערע זאכען זאכען...

אזוי לאנג און אזוי ברייט — ביז זיינער א פריינט האט ענדליך בעשלאסען איהם איינצופיה-רען אין אזא מין הויז, וואו עס קומען זיך צונויף מען די שענסטע און פיקאנטסטע פרויען פון שטאט — אן'אמת'ע קאלעקציע פון פרויען־אידעאלען, וואס קענען צופרידענשטעלען נישט נאר איינעם, נאר א גאנצע מחנה פאעטען: אנ'אמת'ער הארעם, נאר אהן יסורים... דאלבערטס פריינט אליין, דעסי, האט דארטען גאנצע פינף־זעקס געליבטע מיט אמאל מאל!

(ווייטער אין קומענדיגען)

דייטשלאנד — דאס איז דער היטלעריזם

נאכ'ן נצחון פון היטלער'ן

— צי דאָס איז פריילעך, צי טרויעריג, אָבער דעם אמת מוז מען מודה זיין און אָנערקענען דעם לעצטען פאַקט: דייטשלאַנד — דאָס איז דער היטלעריזם. פאַר דער פּאָליטיק פון היטלערן האָבען זיך אַרויסגעזאָגט בעדייטענד מעהר פאַר פערציג מיליאָן הערוואַקסענע דייטשע מענער און פרויען. אַזעלכע מאַסען קאָן מען נישט אָניאָגען מיט בעזוואַלד. אַזעלכע קנעכט קאָן מען נישט בעזייגען, אַפילו ווען מען האַלט אין די הענד אַזאַ מוראַדיגען באַטעק ווי עס האַלט אַדאָלף היטלער. די פּאָליטישע מאַטעמאַטיקער האָבען שוין בעמאַכט דעם חשבון און האָבען אָנגערעכענט אַז 93.4 פראָצענט שטימען פאַר היטלערן, ביי די וואַהלען צום רייכסטאַג איז די פּערהעלטעניש אַביסעל קלענער, אַנ'ערך 92.2 פראָצענט, אָזאַ פראָצענטועלע פּערהעלטעניש קאָן מען דרייסט אָננעהמען פאַר דאָס גאַנצע. עפּיס קאָן מען זיך נישט דערמאָנען קיין שום ענליכען זיג אין קיין שום אַנדערען לאַנד, סיידען נאָך ווי עס איז אויסגעבראָכען די קריגס־פּסיכאָזע וועלכע האָט שוין אין דער גראָדער ליניע זיך אויף דעם דירעקטען וועג געפיהרט צו אַ קאַטאַסטראָפע.

עס הייסט, אַז דאָס דייטשע פאָלק איז אין גאַנצען היטלעריזירט, איבאַיינעם מיט זיין הויכער אינטעליגענץ, מיט זיינע אַרבייטער, וועלכע זענען מעהר קלאַסען בעוואוסטזיניג איידער אין אַנדערע לענדער, מיט זיין אַביסעל נאַיווען און פוילען קליינבירגערטום, מיט דעם באַנקירישען און אינדוסטריעלען גרויס־קאַפּיטאַל. „איך קען נישט קיין שום פּאַרטייען", „איך קען בלויז דייטשען", האָט אויסגערופען דער קייזערליכער קאָמאַנדאַנט אין רייכסטאַג אין טאָג, ווען ס'האָט אויסגעבראָכען דער וועלט־קריג, און האָט דערלאַנגט די האַנט די פיהרער פון אַלע פּאַרטייען ביז צו די סאַמע עקסטרעמע. זיין נאָכפאָלגער, אויך אַ שלעכטער און שרייענדיגער פּראָווינציעלער אַקטיאָר אַדאָלף היטלער, קאָן איצט זאָגען דאָס זעלבע: איך קען נישט קיין פּאַרטייען, איך קען בלויז היטלעראָווצעס... אָט דאָס איז די פּאַקטישע לאַגע.

וואָס איז דערפון געדרונגען?

דערפון איז געדרונגען, קודם כל, דער האַרטער פאַקט, אַז דאָס געבילדעטע דייטשע פאָלק האָט שענדליך פּעררואַטען און פּעראַלאַדען די אַלגעמיין־מענשליכע ציוויליזאַציע, אַז דאָס פאָלק איז צוריק געגאַנגען אין די סאַמע געדיכטע פינסטערקייטען פון מיטעלאַלטער. אָבער די דאָזיגע פעסטשטעלונג האָט אויסשליסליך אַ טעאָרעטישען כאַראַקטער. מען קאָן איבער דעם אומגעהויער אינטערעסאַנטען פאַקט און שווערען פּראָבלעם פיל טראַכטען און זוכען עפּיס אַן ערקלערונג. אָבער מען קאָן נישט וואַרטען און גאָר אוממעגליך איז געדולדיג צו וואַרטען אַן ענטפער אויף די פּראַקטישע פּראָבלעמען, וועלכע עס שטעלט דאָס היטלעריזירטע דייטשלאַנד. אַז דאָס דייטשלאַנד בעדייט אין דער איבערצייגונג אויף דער שפּראַך פון דער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק דעם קריג פון מאָרגען. דאָס הייסט, אַז מען דאַרף מיט גרויל טראַכטען וועגען טאָג, ווען היטלער וועט האָבען אַלצדינג צוגעגרייט און וועט האַלטען דעם מאָמענט פאַר פּאַסיג, כדי אָנצופאַלען אויף דער איבעריגער וועלט, פאַר דער דאָזיגער מעגליכקייט וועלכע בעקומט די לעבעדיגע פאַרב פון וואַהרשיינליכקייט דאַרף מען ציטערען, ווער עס האָט דורכגעמאַכט דעם וועלט־קריג (און די מערהייט פון די היינט נאָך לעבעדיגע מענשען געהערען צו אָט דער קאַטעגאָריע), דער ציטערט דאָפּעלט ביים געדאַנק, אַז עס קאָנען זיך איבער'חזר'ן די אַלע גרוילען.

אָבער וואָסער קאָנסעקווענצען דאַרפען און קאָנען פון דער קאַטאַסטראָפע אַרויסציהען די יעניגע, וועלכע זענען צוליב זייער שטעלונג פּעראַנטוואָרטליך פאַר דער די וועגענטלעכע פאָלגען פון דער שרעקליכער קאַטאַסטראָפע!? פאַר זיי איז ווייניג צו געבען אַ טיפען זיפץ און אַליין איבערלאָזען דעם נאַטירליכען גאַנג.

און פאַקטיש קאָנען די מענשען זיך נישט בעגנוגענען מיט אַזאַ פּאַסיווער ראָלע. עס וואָלט געהייסען, אַז זיי זענען בעגאַנגען אַ שענדליכען פּערראַט געגען דער מענשהייט. ווען דער קינפטיגער היסטאָריקער וואָלט געקומען צום אויספיהר, אַז עס איז געווען אַ מאָמענט ווען מ'האָט די געפאַהר געקאָנט איינהאַלטען און אַז דאָס איז פערנאַכלעסיגט געוואָרען.

אָהן ספק זענען נאָך היינט דאָ אַ רייה מעגליכקייטען אָפּצוהיטען דער הידרע דעם קאָפּ אַרויסצורייסען דער שלאַנג די גיפטיגע ציין. אָנהויבענדיג פון ווירטשאַפטליכער איזאָלירונג פון דייטשלאַנד ביז צו אַ פּרעווענטיווע קריג איז פאַראַן נאָך אַ ברייטע סקאַלע פון מעגליכקייטען, וועלכע מען קאָן אַריינפיהרען אין לעבען, כדי צו ברענגען דייטשלאַנד און איהר כאַמסקען „פיהרער" צו אַ געווייסען גלייכגעוויכט.

נאַטירליך, האָט דער גאַנצער היטלעריזם געקאָנט אויסוואַקסען בלויז אין דער אַטמאָספערע פון עפּעס אַ מוראַדיגער קראַנקהאַפטער און מאַכטלאָזער ראַכע־לוסט, וועלכע טאָטשעט דייטשלאַנד פון דינט עס איז אונטערגעשריבען געוואָרען דער ווערסאַלער טראַקטאַט. די דייטשען האָבען אַפילו נישט קיין מוט פאַר זיך אַליין מודה צו זיין ווי אַזוי עס וואָלט אויסגעזעהן דער שלום־טראַקטאַט ווען זיי וואָלטען איהם געזען דיקטירט נאָך אַנ'איינזענגטועלען נצחון. עמאָלט וואָלט ווירקליך גאַנץ אייראָפּע און בעזונדער איהר מזרח־טייל אויסגעזעהען אינגאַנצען ווי אַ קאָנצענטראַציאָנס־לאַגער, זיי וואָלטען עס פּערוואַנדעלט אין אַ שרעקליכער טורמע.

אָבער אַ פאַקט איז, אַז אַזעלכע געדאַנקען לאָזען זיי נישט צו צו זיך און זיי קלערען נאָר וועגען דעם, אַז דאָס האָט מען אויך זיי אַרויפגעלייגט קייטען. איבריגענס איז שוין פאַראַן אין דער ליטעראַטור פון דער גאַנצער וועלט אַ רייה מעמוואַרען, פון וועלכע מען קען זיך קלאָר פאָרשטעלען, וואָסערע אָרדנונג דייטשלאַנד וואָלט בעמאַכט אין דער וועלט, בעזונדערס מיט פוילען, מיט רוסלאַנד און מיט אַלע קליינע מלוכות וועלכע זענען ענטשטאַנען אויף די רואינען פון צושמעטערטען צאַריזם. עס איז אַ גרויל צו טראַכטען וועגען דעם, וואָס עס וואָלט זיך אין דעם פאַל געטאָן, און אין דער ווירקליכקייט איז דער גאַנצער היטלעריזם נישט עפּעס אַנדערש מען דאַרף דאָך פרובען דאָס אַלץ צו פערווירקלי־ געקומענע איינפאַלען און אַ חלום וועגען דעם, אַז מען דאַרף דאָך פרובען דאָס אַלץ צו פערווירקליכען, און דעריבער ליגט אויף די היינטיגע פיהרער פון דער וועלט נאָך אַ גרעסערער חוב זיך אַנטקעגען צושטעלען די דאָזיגע וואַהנזיניגע פרובען.

און דאָס גראָד טוען נישט די מלוכה־מענער. אַזעלכע פּאָליטיקער ווי מאַקדאָנאַלד און מוסאָליני שפּילען זיך פאַקטיש מיט פייער, אַנשטאַט צו צווינגען היטלערן בעצייטענס ער זאָל אַוועקוואַרפען דעם געדאַנק וועגען וועלכער עס איז נישט מיליטערישער אַקציע, צערטלען זיי איהם און גלעטען איהם. די דערמאָנטע צוויי פּאָליטיקער, איז נישט נאָר זיי שטערען נישט היטלערן, נאָר זיי פּערשטאַרקען איהם גיכער און ערמוטיגען איהם צו ווייטערדיגע שריט. עס איז מעהר ווי וואַהרשיינליך, אַז נאָך די וואַהלען און דעם פּלעביסציט וועט היטלער זיין הונדערט מאָל מעהר זיכער און פּראָוואָקירענד, זיינע פאָדערונגען וועלען ווערען אַלץ מעהר אויפדרינגליך: גאַנץ מזרח־אייראָפּא די קאָלאָניעס, מיט איין וואָרט, ביז צו דער אָנערקענונג זיין הערשאַפט איבער דער וועלט.

און אויב די, וועלכע רעגירען היינט מיט דער וועלט וועלען ווייטער אַרומבלאַנדזשען, וועלען ווייטער זינגען זיסע לידער, נעהמען זיי אויף זייער געוויסען די פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער פערוויסטונג פון דער וועלט.

דר. י. טהאָן.

אייביגע שאנדע פאר די רכילות-טרייבער

די לעהרע פון די „יודישע שריפטען", וואָס ערשיינען אין פראַנצויזיש

די יודישע געשיכטע איז גענוג רייך מיט כלערליי צרות. דאָס יודענטום געדענקט די עפּאָכע פון די קריץ־צוגען, די שפּאַנישע אינקוויזיציע, פון די האַידאַמאַקעס און די ערשט נישט לאַנגע שחיטה אויף אוקראַינע. די גרייגע קעניגען און בישאָפען האָבען נישט איינמאָל אַרויסגעטריבען די יודען, כדי וואָס גרינטליכער זיי צו בערויבען. די אויפגעהעצטע מאַסען זענען נישט איינמאָל בעגאַנגען ווילדע געוואַלד־טאַטען איבער די יודען, נישט איינמאָל האָט מען געטריבען חוזק איבער זיי אין די שיכורע נעכט פון די קאַרנאַוואַל־שפּילען. דאָס אַלץ האָט דאָס יודענטום איבערגעלעבט און האָט פון לאַנג דאָס אַלעס מוחל געווען. די פּערפאָלגונגען אין היטלערישען דייטשלאַנד האָבען נישט קיין ביישפּיל אין דער געשיכטע פון די יודען מיט זייער מאַשינעלקייט, מיט דער בשמהלאָזער, קאַלטער אכזריות'דיגער מעטאָדישקייט.

אָבער אויך, דאָס איז נאָך נישט דאָס סאַמע וויכטיגע. דער דייטשער אַנטיסעמיטיזם צייכענט זיך אויס מיט נאָך איין שטריך. זיינע רויבערייען, און געוואַלד־טאַטען בעגלייטען די דייטשען מיט אַ גראַנדיעזער אין אינטערנאַציאָנאַלען מאַסשטאַב געפיהרטער רכילות אויף אַלע יודען, אויף זייער געשיכטע, אויף זייער גייסט אַזוי, „דאָס יודענטום האָט גייסטיג פערקריפּעלט דאָס דייטשע פאָלק". דאָס יודענטום האָט „פּאַראַזיטירט אויפ'ן דייטשען פאָלק". אָט דאָס איז דער לייט־מאָטיוו, אונטער וועלכען די נאַציס טוען אַזעלכע ניחטווירדיגע מעשים לגבי די יודען. דער יודיש־דייטשער פּראָצעס איז אַזוי אַרום אַ מאָראַליש־גייסטיגער פּראָצעס. ווען די דייטשען וואָלטען געראַבט די יודען פּשוט צוליב וואָלפישען אַפּעטיט, ווען זיי וואָלטען די יודען אַרויסגעשטויסען פון אַלע פּאָזיציעס צוליב אַפּגעער קנאה, ווען די דייטשען וואָלטען זיך לוסטיג געמאַכט איבער די יודען פון נישט פערמאַסקירטער לוסט צו געוואַלד־טאַטען, דאַן וואָלט די זאַך געווען פיל קלאָרער. די געשפּאַנטע שנאה פון וועלט־יודענטום צו דייטשלאַנד ווערט געשפּייזט דער עיקר דורך דער גראָבער תאווה און צינישען שקר פון דער דייטשער אַנטיסעמיטישער אידעאָלאָגיע.

דער דייטש־יודישער פּראָצעס איז נאָך ווייט נישט פערענדיגט, ער הויבט זיך ערשט אָן, דער ערשטער פּעריאָד פון פּראָצעס איז פאַר די יודען אדרבה גינסטיג. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די יודען האָבען בעדייטענד מעהר פריינד, איידער מען האָט עס געקענט גלויבען, עס גייט נישט בלויז וועגען דער וועלט־פּרעסע און נישט בלויז וועגען די 62 מלוכות, וועלכע זענען דעם היטלעריסטישען אַנטיסעמיטיזם אַריינגעפאַלען אין די בייזער אין זשעניעווע. דאָס איז נאַטירליך אַ זעהר וויכטיגע ערשיינונג, אָבער זי איז דאָך אין אַ געוויסער מאָס בלויז אַ פאָרמעלע. פיל וויכטיגער און כאַראַקטעריסטישער זענען די הונדערטער און טויזענדער איבעריודישע אַרויסטרעטונגען אין אַלע לענדער פון דער וועלט. זייער דירעקטע אינטימקייט, האָט נישט איינמאָל איבעראַשט מיט זייער אומערוואַרטקייט. דער בעריהמטער איקס אָדער איגרעק איז אַנגעגאַנגען אַפילו פאַר אַ שטיקעל אַנטיסעמיט און וואָסער הייסען פּראָטעסט און עמפּערונג האָט ער אַרויסגעזאָגט! מ'קאָן זאָגען, אַז דער היטלעריזם האָט זעהר פיל מענשען אינגאַנצען אויסגעהיילט פון אַנטיסעמיטיזם.

מען דאַרף זיך אָבער נישט געטאַרען בנוגע דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון דעם פּראָצעס. דער דייטשער אַנטיסעמיטיזם האָט אין זיין רשות דעם מעכטיגען מלוכה־אַפּאַראַט און געוואַלטיגע מיטלען. ער האָט אין זיינע הענד הונדערטע מיטלען פון דירעקטער און אינדירעקטער ווירקונג. יעדער וואָרט פון היטלערן אָדער פון געבעלסן דערגייט שטענדיג לויט'ן אַדרעס און ווערט איבערגעגעבען איבער די טויזענטער טעלעגראַפישע ליניעס און עלעקטרישע כוואַליעס אין אַלע ווייטסטע ווינקעלעך פון ערד־באַלעם. ווי־ער די יודען, וואָס מען זאָל וועגען זיי נישט זאָגען, זענען אין דער אמתען אָרים און טויגען זיך נישט פאַר ראַציאָנעלער פּראָפּאַגאַנדע. געגען זיי און פאַר דעם דייטשען אַנטיסעמיטיזם ווירקט נאָר דער נאַטירליכער און געזעצליכער דראַנג פון די פעלקער צו זיכערען זיך דעם שלום. דייטשלאַנד איז אַ מעכטיגע אינטערנאַציאָנאַלע קראַפט, קריגען זיך מיט דייטשלאַנד צוליב די יודען — דאָס וועט נישט טאָן קיין איינציג פאָלק. איבריגענס די יודען זענען גענוג ניכטערן, כדי צו פּערשטיין די אוממעגליכקייט, אַז די אייראָפּעאישע פעלקער זאָלען סוף כל סוף פּערגעסען די עמפּערונג פון די ערשטע טעג און זאָלען ביסלעכווייז שלום מאַכען מיט דער היטלעריסטישער פּאָליטיק לגבי די יודען ווי מיט אַנ'אינערליכער פראַגע פון דייטשלאַנד.

* * *

די זאַמלונג „קאַיע זשווין" (יודישע שריפטען) וואָס ערשיינט אין פראַנקרייך און האָט שוין אַרויסגעלאָזט דאָס צווייטע גרויסע בוך, איז נוצליך דערמיט וואָס עס שטעלט פאַר אַנ'אָביעקטיווען סך הכל פון דער שאַפונג און פון דער טעטיגקייט פון די דייטשע יודען. איבערלייענענדיג דאָס דאָזיגע בוך, וועט יעדער מענש, אויב ער קאָן נאָר לייענען, בעקומען דעם טיפסטען איינדרוק, אַז געוויס זענען די דייטשע יודען, אַז די דייטשע פּראָפּאַגאַנדע אָפּערירט מיט פאַלשקייט און מיט גראָבען שקר, אַז אַ ליגען איז די בעהויפּטונג פון דער היטלעריסטישער פּראָפּאַגאַנדע, וועלכע שטעלט פאַר די דייטשע יודען ווי אַ סטאַדע רויב־פייגעל, וואָס האָבען זיך אָנגעזעצט אויפ'ן קערפּער פון דייטשלאַנד. ער וועט איינזעהען, אַז דייטשלאַנד האָט אַ ריזיגען חוב לגבי איהרע יודען און אַז ביי אַזעלכע בעדינגונגען איז די רכילות אויף די יודען נאָר אַ שאַנדע און אייביגע חרפה פאַר די רכילות־טרייבער.

עס איז נישטאָ קיין איין טעות פון היטלעריזם וועגען דער ראָלע פון די יודען אין דייטשלאַנד, וואָס זאָל נישט צופאַלען אין שטויב ביים ליכטערסטען צוזיהער צו די פאַקטען, וועלכע ווערען געבראַכט אין די „קאַיע זשווין". די יודען האָבען געגעבען אָנגעזעהענע אידעאָלאָגען סיי פאַר דעם קייזערליכען אַבסאָלוטיזם, סיי פאַר דעם אימפּעריאַליזם פון ביסמאַרקן, סיי די אָנהענגער פון דער רעפּובליק, סיי די קעמפער פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, דאָס איז אויפ'ן געביט פון פּאָליטיק. אָבער אין דער הינזיכט איז זייער ראָלע דוקא נישט קיין זעהר גרויסע. דאַגעגען איז אומגעהויער גרויס נישט אַנ'ערך גרעסער פאַר זייער פּראָפּאָרץ אין דער בעפעלקערונג, זייער אַנטייל און אַרבייט אויפ'ן געביט פון דייטשען וויסענשאַפטליכען, עקאָנאָמישען, קינסטלערישען און קולטורעלען לעבען. יאָ, די יודען האָבען אויפ'ן סאַמע חוצפּהדיגען אופן צושטערט די אַריטמעטישע פּראָפּאָרץ. אָבער ווען מען בעקענט זיך טריט נאָך טריט מיט דער טעטיגקייט פון די יודען אויף די אַלע געביטען אין דייטשלאַנד, שווימט אַרויס די פראַגע, וועלכע לאָזט שוין נישט רוהען: זענען די יודען פּאַראַזיטען אָדער זיי זענען וואוילטעטער פון דייטשלאַנד? צי זענען זיי געווען מחויב אַוועקצושענקען דעם לאַנד וואָס זיי האָבען איבריגענס זעהר שטאַרק געליבט, אָט די ריזיגע סומע פון טאַלאַנט, ענערגיע, טיילמאָל אַפילו פון געניאַלקייט, וועלכע זיי האָבען מיט אַזאַ שפע געשאָנקען דעם לאַנד? און צי זענען זיי נישט געווען אַפילו צו בעשיידען, נישט פאָדערענדיג כאָטש זיך אַ בעזונדערע אויפמערקזאַמקייט מצד די דייטשען?

מיר נעהמען די אָפּטיילונגען פון פיזיק און כעמיע. אַלט יודישע נאָבעל־לאָרעאַטען. אין דער מעדיצין זענען גאַנצע געביטען ענטדעקט און ענטוויקעלט געוואָרען דורך יודישע געלעהרטע. דאָס דייטשע לופט־פליה־וועזען איז געשאַפען און ענטוויקעלט געוואָרען דורך די יודען ליליענטאַל און דוד שוואַרץ, דער ערפינדער פון דער לופט־שיף, וועלכער איז געשטאָרבען פון איבעראַשונג, ווען ער האָט בעקומען די ידיעה, אַז די מלוכה האָט בעשלאָסען צו מאַכען פרובען מיט זיין מאַשין. צעפּעלין, וועלכער האָט זיך בענוצט מיט דער ערפינדונג פון שוואַרצן, האָט ערוואָרבען ביי דער אַלמנה פון פּערשטאָרבענעם דאָס רעכט צו עקספּלואַטירען זיין פּאַטענט, ווייל אַז נישט, וואָלט בעקאַנט קומען צו אַ זעהר נישט אָנגענעהמער געשיכטע...

אין דער מאַטעמאַטיק, אין דער יוריספּרודענץ, פילאָזאָפיע, אין אָריענטאַליזם, אין די נאַטור־וויסענשאַפטען איז יעדער זייט אין דער געשיכטע פון די דאָזיגע וויסענשאַפטען בעדעקט מיט נעמען פון יודישע געלעהרטע. דעם וויסענשאַפטליכען רוהם האָט דייטשלאַנד צו פּערדאַנקען דעם איינעם פּראָצענט יודען פונקט אַזוי פיל, ווי דער גאַנצער איבריגער דייטשער בעפעלקערונג. דאָס איז נישט אָפּצולייקענען.

אומגעהויער גרויס איז דער פּערדינסט פון די יודען אין דער ענטוויקלונג פון דער דייטשער עקאָנאָמישער קראַפט. די יודישע פינאַנסיסטען האָבען אין ערשטען פּעריאָד פון ענטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם געשפּילט אַנ'אומגעוועהנליכע ראָלע אין בעזאָרגען דאָס לאַנד מיט טעכנישע מיטלען.

וואָס אַנבעלאַנגט די „פּעראַרבער פון דייטשען גייסט" איז אַזעלכע געווען נישט ווייניגער ווי „פּאַראַזיטען". דאָס איז מענדעלסאָן, וועלכער האָט געשאַפען קאָנסערוואַטאָריעס אין דייטשלאַנד, וועלכער האָט ענטדעקט פאַר'ן דייטשען פּובליקום באַכן און האָט איהם פּראָפּאַגאַנדירט און פּאָפּולאַריזירט... דאָס זענען די יודישע אינטעליגענטען פון מיטען נייננצעהנטען יאָהרהונדערט, וועלכע האָבען געשאַפען דעם קולט פון געטען, צו וועלכען מ'איז אין דייטשלאַנד ביז דעמאָלט געווען גאַנץ גלייכגילטיג. דאָס זענען די שפּעטער פון די בעריהמטע טעאַטער־פאָרשטעלונגען אין מייניגען, קראַנעק און אַראָנדש, דאָס איז אָטאָ בראַם און ענדליך מאַקס ריינהאַרדט. דאָס זענען די מענשען, וועלכע האָבען אָפּגעשאַצט די בעדייטונג פון האַופּטמאַנען און האָבען געגעבען דייטשלאַנד דעם קלאַסישען רעפּערטואַר פון שעקספּירן. דאָס זענען ענדליך די מענשען, וועלכע האָבען געשאַפען דעם רוהם פון דייטשלאַנד אויפ'ן געביט פון קינעמאַטאָגראַפיע.

אַ קוריאָז האָט פּאַסירט מיט דעם פּראָפּאַגאַנדע מיניסטער געבעלס. דער קוריאָז כאַראַקטעריזירט די לאַגע. אין זיין ערשטער נאַטירליך אַנטיסעמיטישער מיניסטער־רעדע, האָט ער פּראָפּאַגאַנדירענדיג די ענטוויקלונג פון געזונטען נאַציאָנאַלען דייטשען פילם געבראַכט אַלס אילוסטראַציע די נעמען פון פיר פילמען, וועלכע עס לויבט זיך צו קאָפּירען אַלס מוסטערען. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אַלע פיר פילמען זענען ווערק פון יודישע סצענאַריסטען און פון יודישע רעזשיסערען... אויפ'ן 2־טען טאָג האָט זיך געבעלס געוואָלט פּערבעסערען, ער האָט אָנגערופען נאָך איין פילם, „דעם לעצטען באַטאַליאָן", אַלס מוסטער־פילם. אָבער אויך אָט דער פילם איז אָנגעשריבען דורכ'ן יוד קאָסטערליץ און איז געשטעלט געוואָרען דורך די יודען דזשאָע מאַי און אַ צווייטען יוד בערנהאַרד... אַ־ימער געבעלס נעבעך...

ס. פּאַלאַסאָוו—ליטאָווצעוו.

א"י־אראבער שלאגען פאר דעם עמיר אבדולאה

אויפצונעהמען פאר זיי א ספעציעלע שליחות צו דער בריטישער רעגירונג אין לאנדאן

ירושלים (יס"א) דער „דאָאר היום" טיילט מיט, אַז אין אַממאַן האָט דער עמיר אַבדולאַה אויפגענומען אַ דעלעגאַציע פון א"י־אַראַבער, אין וועלכער עס האָבען זיך בעטייליגט פאָרשטעהער פון אַלע פּאָליטישע ריכטונגען, צוו. אַנד. פּאַכרי־ביי נאַשאַשיב (אָפּאָזיציע פון דער אַראַבישער עקזעקוטיוו), אַווני ביי אַבדול־האַדי און איהאַם דאַראַוואַזאַ (עסטיקלאַל), דזשאַמאַל על־חוסייני און אַמין ביי מאַמימי (מאַדזשאַליסין־פּאַרטיי פון ירושלים'ער מופטי). בעת דער קאָנפערענץ זענען דיסקוטירט געוואָרען פּערשידענע פּאָליטישע ענינים. די אַראַבישע דעלעגאַטען האָבען פאָרגעשלאָגען דעם עמיר, אַז ער זאָל פאָהרען אַלס ספּעציעלער שליח פון די א"י־אַראַבער קיין לאָנדאָן און דאָרט פּערטיידיגען זייער זאַך פאַר דער בריטישער רעגירונג.

לאָדז
17 נאָוו. 1933

נײַער פֿאָלקסבלאַט

לאָדז
17 נאָוו. 1933

דער גע'שמד'טער שעיר לעזאזל

פֿון לעאָ קעניג

מען שמועסט, אַז איינע פֿון די מאָטיוון, צוליב וועלכע דער וואַטיקאַן איז נאָך נישט אינגאַנצען שווה בשווה מיט היטלערס דייטשלאַנד, איז אויך די פֿראַגע וועגען די גע'שמד'טע יודען.

נו, טאַקע, ווי אַזוי קען דער פֿאָטער פֿון אַלע קריסטען אַנערקענען אַ „קריסטליכע מאַכט“, וועלכע דיסקרימינירט צווישען זיינע קינדער? איז נישט איינע פֿון די הויפּט־יסודות פֿון דער קירכע צו ראַטעווען מענשליכע נשמות צו וועלכער נאַציע אָדער ראַסע זיי זאָלען נישט בעלאַנגען? איז נישט דער מיסיאָניזם איינע פֿון די הויפּט־עבודות פֿון דער היסטאָרישער קירכע?

ווערען נישט אויסגעגעבען מיליאָנען יערליך פֿאַרשידענע נאַציאָנאַלע און אינטערנאַציאָנאַלע קריסטליכע חברות אויף שליחות'ן, אויף מיסיאָנען אין די ווייטסטע און שוואַרצסטע עקען פֿון דער וועלט צו בעקעהרען די ווילדסטע און אָפּגעשטאַנענדסטע שבטים צו דעם איינציגען און אמת'ן גלויבען?

און דאָ קומט אַ קריסטליכער דיקטאַטאָר — אמת, אין'ם נאָמען פֿון אַ „קרומען צלם“ — און איז גוזר אויף טויזענדער געטויפֿטע (אויב נישט מעהר?) נאָר דערפֿאַר, ווייל זיי שטאַמען פֿון דער יודישער ראַסע, דאָס הייסט, פֿון דער „פֿערשאָלטענער“ ראַסע, פֿון וועלכער דער גרינדער פֿון דער קריסטליכער רעליגיע און זיינע הויפּט־אַפּאָסטאָלען שטאַמען.

ס'איז באמת אַ שווערער נסיון פֿאַרן וואַטיקאַן, אַ נסיון מיט וועלכען ס'איז, ווייזט אויס, נישט אַזוי לייכט מרוצה צו ווערען, נישט קוקענדיג אויפֿן בעסטען ווילען. מיט'ן אַנטיסעמיטיזם, ווי נישט קריסטליך אַנטיסעמיטיזם זאָל נישט זיין, קען מען נאָך ווי ס'איז מרוצה ווערען, אָבער מיט אַנטי־שמד'יזם איז, ווייזט אויס, שוין נישט אַזוי לייכט.

און מיר קענען היטלערן געבען כאָטש דעם קאָמפּלימענט: ער איז מעהר אַנטי־שמד'יסט, ווי אַנטיסעמיט; ער האָט מעהר מורא, צי ער וויל מעהר מורא האָבען פֿאַר די בעהאַלטענע יודען, פֿאַר די, וואָס שטאַמען פֿון יודען, ווי פֿאַר אָפֿענע יודען, ווי פֿאַר די נאַטירליכע און שטאָלצע יודען.

דאָ איז נישט די פֿראַגע, צי ער איז גערעכט, צי נישט; אַנטיסעמיטיזם איז, אָדער אַ גייסטיגע קראַנקהייט, אָדער אַ פּאָליטישע מאַנעווער אָפּצוציהען די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון די מאַסען פֿון זייערע אמת'ע שונאים.

דער היטלעריזם איז ביידעס: אי קראַנק אויף אַנטיסעמיטיזם, אי גענוג פּאָליטיש קלוג (כאָטש קיין איבעריגער חכם דאַרף מען דערצו נישט זיין) צו פֿערשטעהען, אַז אַנטיסעמיטיזם איז אַ „גוטע קאַרט“ אין שפּיל, וואָס ער שפּילט.

און נאָך גינסטיגער פֿאַר זיין שפּיל איז אפשר טאַקע אַנטי־שמד'יזם.

עס האַרמאָנירט בעסער מיט זיין ראַסען־טעאָריע, זיין שאָווינסטישער פֿערריסענקייט; דערצו איז שוין נישט אַזוי פּראַקטיש צו זיין געגען יודען, ווייל די זענען אַנדערש־גלויביגע: זיין רעליגיעזע מאָטיווען אַפּעלירען שוין נישט צו די היינטיגע מאַסען, און ווייטער וואָלט חלילה אַ רעליגיעזער אַנטיסעמיטיזם נאָר געקענט פֿערשטאַרקען די שמד־בעוועגונג צווישען די דייטשע יודען, וואָס־זשע וואָלט ער דערמיט געוואונען? אַ שעיר לעזאזל, האָט דער היטלעריזם ווי יעדע רעאַקציאָנערע בעוועגונג געמוזט האָבען, דער היטלעריזם מוז האָבען אויף וועמען אויסצולאָזען זיין קראַנקע גאוה, וועלכע איז נאָך שטאַרקער און קרענקליכער געוואָרען צוליב דעם, וואָס ער קען זי, לעת עתה, נישט אויסלאָזען צו די זיגרייכע פֿעלקער. וואָס־זשע אַרט איהם, אַז דער שעיר לעזאזל איז געווען געשמד'ט און געטויפֿט? אַ שוואַרץ שעפּסעלע איז עס דאָך סיי־ווי־סיי.

אָבער דעם וואַטיקאַן אַרט עס יאָ. דער וואַטיקאַן קען עס, ווייזט אויס, נאָך נישט פֿערדייען, היטלערס אַנטי־שמד'יזם ריהרט שוין אָן צו שטאַרק די הויפּט־יסודות פֿון דער קריסטליכער קירכע, פֿון דער קריסטליכער אמונה.

מיט זיינע רדיפֿות אויף די יודישע קריסטען, אויף די יודישע משומדים, גראָבט ער אונטער דאָס קריסטליכע גלויבען מעהר נאָך ווי די אַטעאיסטען און אַפֿילו מעהר נאָך ווי די פֿערהאַסטע קאָמוניסטען.

טאָרקוועמאַדאַ האָט פֿערפֿאָלגט די מאַראַנען ווייל ער האָט אויסגעפֿונען, אַז בעהאַלטענערהייט דינען זיי דעם יודישען גאָט, אַז בעהאַלטענערהייט זענען זיי יודען. דער מאָדערנער דייטשער גרויסער אינקוויזיטאָר האָט דאָך דעם חטא ביי זיינע משומדים נישט געקענט געפֿונען.

נישט נאָר זענען די היינטיגע משומדים נישט קיין ערגערע קריסטען פֿון איהם און זיין גלויבען; זיי זענען לכל הדעות, נאָך בעסערע קריסטען פֿון די געצען־דינער, וועלכע ווילען אויפֿשטעלען אַ פּרימיטיווע נאַציאָנאַלע עבודה־זרה, צו וועלכער אַלע דייטשען און די גאַנצע וועלט זאָלען זיך בוקען.

און מיט דעם קען נאָך דער הייליגער וואַטיקאַן נישט מרוצה ווערען, נישט קוקענדיג אויף די סימפּאַטיעס, וואָס ער האָט צום היטלעריזם.

די קריסטליכע רעליגיע איז דאָך אוניווערסאַל, פּרעדיגט דאָך ליבע צו אַלע מענשען־קינדער, ווי אַזוי זשע קען דער וואַטיקאַן שווייגען, ווען איין קריסטליכע מלוכה פֿערפֿאָלגט אַזוי ביטער די יודישע קריסטען, די ראַסע וועלכע האָט מעהר ווי וועלכע ס'איז אַנדערע בייגעטראָגען צו דער קריסטליכער רעליגיע.

איז דערפֿאַר טאַקע מעהר ווי אינטערעסאַנט צו זעהן, וואָס פֿאַר אַ קאָמפּראָמיס דער וואַטיקאַן וועט מאַכען מיט היטלערן בנוגע דער פֿראַגע פֿון די יודישע משומדים.

נישט אַזוי צוליב די יודישע משומדים אין דייטשלאַנד און אין אַנדערע לענדער (אויף זיי לאָזען זייערע געטער רחמנות האָבען!) נאָר ווייל דער שלום צווישען דער קריסטליכער קירכע מיטן היטלעריזם איז אין אַ געוויסען זין עהנליך צו דעם שלום, וואָס די היינטיגע געזעלשאַפֿט מאַכט מיטן פֿאַשיזם בכלל.

ביידע זעהען זיי אין'ם פֿאַשיזם מאָמענטאַלע פֿריינד, און ביידע פֿערזעהען בעוואוסטזיניג, אַז דער פֿאַשיזם וועט זיי סוף כל סוף נישט קוקענדיג אויף זיינע איצטיגע פֿיהרער, איינגאַנצען אונטערגראָבען און צושטערען.

—(::)—

!!! לייכט צו מאַכען מלחמה !!!

אָבער שווער צו מאַכען פֿרידען

פֿון צביון

עס האָט גאָר נישט לאַנג געדויערט צו מאַכען די גרויסע וועלט־מלחמה, אָבער מען אַרבייט שוין פֿופֿצעהן יאָהר צו מאַכען פֿרידען און עס איז נאָך גאָרנישט אַרויסגעקומען. ניין, נישט ריכטיג, עס האַלט יאָ ביים אַרויסקומען, אָבער נישט קיין פֿרידען, נאָר אַ נייע מלחמה.

ווען מען האָט מיט פֿיר־פֿינף יאָהר צוריק אָנגעפֿאַנגען רעדען וועגען אַ נייער גרויסער מלחמה אין דער וועלט, האָט עס געקלונגען ווי [illegible], עס האָט זיך נישט געגלויבט, אַז דאָס קען זיין מעגליך, אָבער איצט רעדט מען וועגען דעם ווי פֿון אַ גאַנץ נאַטירליכער זאַך, אָדער בעסער געזאָגט, ווי פֿון אַן אומפֿערמיידליכער זאַך.

עס איז אמת, אַז איינער פֿון די ענגלישע מיניסטאָרען האָט געזאָגט, אַז „פֿאָרלויפֿיג זעהט זיך נאָך נישט קיין מלחמה“, אָבער דאָס גופֿא ווען מען דאַרף עס זאָגען, בעדייט זעהר פֿיל. עס הייסט, אַז היינט שיסען נאָך נישט די האַרמאַטען און די טויטליכע גיפֿט־באָמבעס ווערען נאָך נישט געוואָרפֿען פֿון דער לופֿט, אָבער וואָס עס וועט זיין מאָרגען קען מען נישט גאַראַנטירען.

אייגענטליך דאַרף מען נישט זיין קיין ענגלישער מיניסטער צו זאָגען, אַז „פֿאָרלויפֿיג זעהט זיך נאָך נישט קיין מלחמה“. יעדער קען פֿערשטיין, אַז היטלער וועט היינט קיין מלחמה נישט אָנפֿאַנגען, ווייל ער איז היינט נאָך נישט צוגעגרייט צו אַ מלחמה. וויפֿיל צייט דאַרף אָבער היטלער זיך צוצוגרייטען ?

עס זענען פֿאַראַן מיינונגען, אַז עטליכע חדשים זענען פֿאַר איהם גענוג, ווייל אַ גרויסער טייל פֿון דער צוגרייטונג איז שוין אָפּגעטאָן געוואָרען. היטלער האָט אַ גוט מושטירטע גרויסע אַרמעי וואָס איז אַבסאָלוט גוט אָרגאַניזירט און דיסציפּלינירט. היטלער איז זיכער צוגעגרייט נישט נאָר אַלטע ווירקזאַמע גיפֿטיגע גאַזען, נאָר אויך נייע, וואָס דייטשע כעמיקער האָבען אין די לעצטע יאָהרען ערפֿונדען, היטלער האָט אויך אַ רעכט ביסעל אַעראָפּלאַנען, וואָס קענען בענוצט ווערען פֿאַר מלחמה צוועקען, אמת, זיי זענען געבויט געוואָרען פֿאַר פֿרידליכע צוועקען, פֿאַר פּאַסאַזשירען, פּאָסט און האַנדעלס־פֿערקעהר, מען קען אָבער זיי גאַנץ לייכט און גאַנץ גיך פֿערוואַנדלען אין מלחמה אַעראָפּלאַנען. היטלער דאַרף דעריבער בלויז האָבען אַ ביסעל צייט צוצוגרייטען די גרעסערע און שווערערע מלחמה־געצייג, ווי טענקס, גרויסע האַרמאַטען, וועלכע ער האָט אין געהיים נישט געקענט צוגרייטען אין דער נויטיגער מאָס.

עס קען זיין, אַז עטליכע חדשים איז צו ווייניג צייט. איך בין גראָד נישט קיין גרויסער למדן אין דער מלחמה־קונסט. איך קען אין דעם פּרט בלויז איבערזאָגען דאָס וואָס איך הער פֿון אַנדערע. וואָס זאָגען, אַז זיי ווייסען און איך שטעל מיר פֿאָר, אַז עס זענען פֿאַראַן אַזעלכע וואָס ווייסען. זענען דאָך פֿאַראַן מענשען וואָס גיבען זיך אָפּ זייער גאַנצען לעבען מיט דער מיליטערישער תורה, אָבער אויב עטליכע חדשים זענען ווייניג, קען מען צולעגען נאָך עטליכע חדשים. דער עיקר איז, אַז די מיינונג פֿון פּראָפֿעסיאָנעלע מלחמה־מענשען איז, אַז קיין איבעריגע לאַנגע צייט דאַרף היטלער נישט זיך צוצוגרייטען אום צו זיין פֿערטיג פֿאַר מלחמה. און ווען היטלער וועט זיין פֿאַרטיג, וועט דעמאָלט מעהר קיין ענגלישער מיניסטער נישט זאָגען, אַז „פֿאָרלויפֿיג זעהט זיך נאָך נישט קיין מלחמה“.

נאָר דאַרף מען גלויבען, אַז פֿראַנקרייך, ענגלאַנד און פּוילען וועלען זיצען און קוקען ווי היטלער גרייט זיך צו און וועלען איהם געבען דעם כבוד אָפּצופֿיהרען דעם ערשטען שאָס? עס איז זיך גאַנץ לייכט פֿאָרצושטעלען אַז פֿראַנקרייך ווענינגסטענס וועט נישט זיצען רוהיג און קוקען וואָס היטלער טוט און וואַרטען ביז ער וועט אָנפֿאַנגען שיסען, כדי אין די היסטאָרישע ביכער זאָל שפּעטער קענען פֿערשריבען ווערען ווער עס האָט די מלחמה אָנגעפֿאַנגען מ'דאַרף גיכער אָנעהמען, אַז ווען דער ענטשיידענדער מאָמענט וועט קומען, וועט פֿראַנקרייך ווייניגער זאָרגען וואָס עס וועט זיין געשריבען אין די צוקונפֿטיגע היסטאָרישע ביכער, נאָר וועט מעהר זאָרגען וועגען איהר היינטיגער זיכערקייט און וועט פּרובירען אַרויסרייסען פֿון היטלערס הענט דעם ביקס, מיט וועלכען ער גרייט זיך צו שיסען.

פֿאָרלויפֿיג זעהט זיך נאָך טאַקע נישט קיין מלחמה, אָבער ווי לאַנג קען עס דויערען, אַז עס זאָל זיך אָנפֿאַנגען זעהן?

* *

און ווען דער ערשטער שאָס וועט אָפּגעפֿייערט ווערען. גאַנץ גלייך צי פֿון אַ דייטשען ביקס אָדער אַ פֿראַנצויזישען, וועט קומען אַ צווייטער שאָס און אַ דריטער און אַ פֿערטער, ביז עס וועלען אָנהייבען שיסען אַלע ביקסען און אַלע האַרמאַטען, אַזוי איז עס געווען מיט ניינצעהן יאָהר צוריק און אַזוי קען עס אויך זיין היינט.

און איך מוז מודה זיין, אַז נישט אַלע מאָל קוקט מלחמה אויס אַזוי שרעקליך אַפֿילו ביי די, וואָס זענען אויסגעשפּראָכענע געגנער פֿון מלחמה. און כדי נישט צו רעדען רכילות אויף אַנדערע וועל איך בעסער נעהמען אַ ביישפּיל פֿון זיך אַליין. איך האַלט זיך פֿאַר אַן אויסגעשפּראָכענעם געגנער פֿון מלחמה, אָבער איך פֿיהל, אַז אַ מלחמה. אין וועלכער היטלערס דייטשלאַנד זאָל צובראָכען ווערען וואָלט צו מיר גאַנץ שטאַרק אַפּעלירט.

געוויס איז דאָס נישט צוליב דעם, וואָס איך האָב געענדערט מיין געגנערישע שטימונג צו מלחמה, נאָר דאָס איז צוליב דעם, וואָס מיר ווילט זיך, אַז היטלערס דייטשלאַנד זאָל כאַפּען אַ מפּלה און איך טראַכט; זאָל עס זיין פֿון טייוועל, אַפֿי צו רפֿואה, אָבער אויב ביי מיר, דעם אויסגעשפּראָכענעם געגנער פֿון מלחמה, קען דאָך רעכט ווערען מלחמה, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען היטלערס דייטשלאַנד, טאָ איז דאָך נאַטירליך, אַז ביי אַנדערען זאָל רעכט ווערען מלחמה צוליב עפּעס אַנדערש, וואָס איהם אינטערעסירט זעהר שטאַרק.

איך קען היינט אין מיין פֿיינדליכער שטימונג צו היטלערס דייטשלאַנד זיך זעהר גוט פֿאָרשטעלען ווי אַזוי אַ פֿראַנצויז פֿיהלט היינט וועגען דייטשלאַנד, איך קען מיר פֿאָרשטעלען אַז די געפֿיהלען פֿון אַ פֿראַנצויז קענען זיין אין דעם פּרט נאָך אַ סך שטאַרקער, ביי מיר איז עס אַ געפֿיהל פֿון כעס, פֿון פֿערדאַמונג, אָבער ביי דעם פֿראַנצויז איז עס דאָך אַ געפֿיהל פֿון געפֿאַהר. דער פֿראַנצויז איז דאָך בערעכטיגט אין דעם איצטיגען מאָמענט מורא צו האָבען, אויב פֿראַנקרייך וועט נישט פֿערכאַפּען היטלערן דעם וועג וועט שפּעטער שטעהן אין געפֿאַהר די עקזיסטענץ פֿון פֿראַנקרייך.

און אָט טאַקע צוליב דעם, וואָס מען קען געפֿינען אַ בערעכטיגונג פֿאַר דער אָדער יענער מלחמה, איז עס אַזוי לייכט אין דער איצטיגער געזעלשאַפֿט צו מאַכען מלחמה און אַזוי שווער צו מאַכען פֿרידען. האָבען דען נישט די יאַפּאַנער געפֿינען אַ בערעכטיגונג פֿאַר זייער מלחמה מיט כינע? פּרובירט לייקענען, וואָס די יאַפּאַנער זאָגען וועגען זייער מלחמה מיט כינע, און איהר וועט זעהן אַז ווייניגסטענס האָבען די יאַפּאַנער אַליין געהאַט אַ גרונט צו גלויבען אַז זיי האָבען געהאַט אַ רעכט צו האַלטען מלחמה.

עס וואָלט היינט נישט געווען קיין שום געפֿאַר פֿון מלחמה אין אייראָפּאַ, ווען דייטשלאַנד וואָלט געהאַט אַ סאָציאַליסטישע רעגירונג, די גרעסטע שונאים פֿון סאָציאַליזם אַפֿילו וואָלטען עס געמוזט צוגעבען. דער פֿאַשיזם שטעלט מיט זיך פֿאָר די גרעסטע מלחמה־געפֿאַהר. און היטלעריזם איז דער ערגסטער, דער שעדליכסטער און דער ברוטאַלסטער אויסדרוק פֿון פֿאַשיזם.

* * *

דער בעסטער וויץ פֿון צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט איז, וואָס בעניטאָ מוסאָליני, דער פֿאַשיסטישער דיקטאַטאָר פֿון איטאַליען, איז געוואָרען דער פֿרידענס־מלאך. מוסאָליני האַלט דרשות וועגען ענטוואָפֿנונג און וועגען פֿרידען. די מאָלער וועלען איצט דאַרפֿען מאַכען אַ שטיקעל ענדערונג אין זייער אַרבייט: אַנשטאָט צו מאָלען די פֿרידענס־מלאכים אין ווייס, ווי עס איז אָנגענומען פֿון די אַלטע צייטען, וועלען זיי איצט זיי מוזען מאָלען אין שוואַרצע העמדלעך. אָבער דאָס וועט זיי, האָפֿענטליך, שווער נישט אָנקומען, מוסאָליני וועט זיי זיכער צושטעלען אַזוי פֿיל שוואַרצע העמדלעך וויפֿיל זיי וועלען נאָר דאַרפֿען.

נאָר היטלער רעדט דאָך אויך וועגען פֿרידען. פֿון זיינס אַ רעדע וואָס ער האָט געהאַלטען, קען מען מיינען אַז דער מענש געהט איינפֿאַך אויס פֿאַר פֿרידען. און עס האָט זיך אַפֿילו געפֿונען אַן אַמעריקאַנער דיפּלאָמאַט (אַ געוועזענער), טשאַרלס קרעין, וואָס גלויבט אַז היטלער וויל טאַקע פֿרידען. עס פֿערשטייט זיך, אַז דאָס איז נישט קיין גוטע רעקאָמענדאַציע פֿאַר קרעינס דיפּלאָמאַטישע פֿעהיגקייטען, אָבער עס האַנדעלט זיך נישט וועגען טשאַרלס קרעינס דיפּלאָמאַטישע פֿעהיגקייטען אָדער קלוגשאַפֿט, נאָר וועגען אַדאָלף היטלערס פֿרידליכע געפֿיהלען. טשאַרלס קרעין איז, ווי עס זעהט אויס אַ נאַאיווער מענש, אָבער אַדאָלף היטלער איז היינט דער שעדליכסטער מענש אין דער וועלט; און בעזונדערס געפֿעהרליך איז ער, ווען ער רעדט וועגען זיין בעגעהר נאָך פֿרידען, ווייל פּראָפֿעסיאָנעלע מערדער בעגעהען די ברוטאַלסטע מאָרדען, ווען זיי רעדען וועגען רחמנות און גוטהאַרציגקייט.

—:::—

ווער מאַכט געשיכטע

דאָס פֿאָלק אָדער זײַנע פֿירער?

פֿון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

אין קיין צײַט איז נישט געווען אַזוי שאַרף דער פּראָבלעם פֿון „מאַסן" און „העלדן" דער פּראָבלעם פֿון זייער ראָלע אין דעם געשיכטלעכן פּראָצעס, ווי גראָד אין אונזער צײַט, לענין, טראָצקי, סטאַלין, מוסאָליני, היטלער, סאָציאַליסטישע רעוואָלוציע, פֿאַשיזם, איבערברוכן אין דעם לויף פֿון דער געשיכטע, וואָס זענען פֿאַרבונדן מיט נעמען פֿון „העלדן" וועמען מען האָט זיי צו פֿאַרדאַנקען, אַפֿילו אַזאַ בעוויַיטענדע פּאַסירונג אין דער בײַ־צײַטלעכער געשיכטע, ווי די באַפֿרײַונג און דער אויפֿבוי פֿון אַ פֿאַראייניקטער פּוילן, קאָן נישט באַטראַכט ווערן אַנדערש, ווי אין פֿאַרבינדונג מיט פּילסודסקין.

„מאַסן" אָדער „העלדן"? ווער פֿון זיי איז די טרײַבנדע קראַפֿט? זיי בײַדע, אָדער גאָר איינע פֿון זיי? וועלכע? דער מאָניסטישער דראַנג אין דעם געדאַנקען־גאַנג פֿון דעם פֿאַריקן יאָרהונדערט, — דער דראַנג צו ערקלערן אַלץ אין דער געשיכטע מיט דער הילף פֿון איין איינציקן פּרינציפּ, — האָט נישט געוואָלט דערלאָזן אַז בײַדע — אי די מאַסן מיט זייער געוויינלעכן טאָג־טעגלעכן לעבן פֿון די בשר־ודמס — אי די „העלדן" מיט זייער פּלוצימדיגן אימפּעטיגן אַרויסטריט, זאָלן בײַדע האָבן אַ זעלבסטשטענדיגן היסטאָרישן באַדײַט, דער מאָניסטישער דראַנג, האָט זיך געקליגט מבטל צו זײַן דעם באַדײַט און די ווירקונג פֿון איין עלעמענט, וואָס איז דערקלערט געוואָרן פֿאַר אַ „טפֿל" צוליב דעם אַנדערן, וואָס דאַרף באַטראַכט ווערן ווי „דער עיקר".

אין דײַטשלאַנד, וווּ דער עקאָנאָמישער אינדיווידואַליזם איז נאָך געווען ווייניק ענטוויקלט, האָט דער טעאָרעטישער געדאַנק אַרויסגעבראַכט אַ גײַסט־פֿילאָסאָפֿיע, וווּ די גאַנצע בכורה איז געגעבן געוואָרן דעם מאַסן־פּרינציפּ: פֿריִער אין דער אינדיווידואַליסטישער פֿאָרם, ווי אַ „פֿאָלק" — אַ באַהערשטן מיט אַ באַשטימטן „פֿאָלקס־גײַסט", וואָס באַשאַפֿט אַליין אין דער געשיכטע (העגעל), אין דערנאָך — אין אַ מאַטעריאַליסטישער פֿאָרם, ווי אַ „סאָציאַלע געזעלשאַפֿט", אַ דיפֿערענצירטע אין איינצעלנע קלאַסן, און אָנגעטריבענע צו היסטאָרישער ענטוויקלונג דורך דעם עקאָנאָמישן פּראָצעס וואָס באַשאַפֿט די מאַטעריעלע באַדינגונגען פֿון איר לעבן (מאַרקס).

דער מאַרקסיזם האָט נישט געלייקנט, אַז דער היסטאָרישער פּראָצעס געפֿינט זײַן אויסדרוק אין דער טעטיגקייט פֿון די מאַסן און אין דער טעטיגקייט פֿון די פֿירנדיגע גײַסטער. ער האָט אָבער געגלויבט, אַז דער כאַראַקטער און די ראָלע פֿון די פֿירער ווערט אַרויסגעבראַכט פֿון דעם מהלך פֿון עקאָנאָמישן פּראָצעס, וואָס באַהערשט דאָס לעבן פֿון די מאַסן. אין אַ באַשטימטער לאַגע פֿון דעם געזעלשאַפֿטלעכן פּראָצעס ווערט געבוירן דיזעלבע גראָד אין אַזעלכע און נישט אין קיין אַנדערע פֿירער, — אין אַ צעזאַר, אַ קראָמוועל, אַ נאַפּאָלעאָן.

דיזעלבע לאַגע באַשאַפֿט זיי און פֿירט זיי אַרויס אויף דער היסטאָרישער אַרענע. וואָלט נישט אָט דער „יחיד", וואָלט אַן אַנדער יחיד געוואָרן אַ צעזאַר, אַ קראָמוועל, אַ נאַפּאָלעאָן, מיט דיזעלביגע היסטאָרישע רעזולטאַטן. אַ דערקלערונג איז דאָס. אָבער נישט מער ווי אַ היפּאָטעטישע דערקלערונג, וואָס איז דער בעווײַז, אַז אויב נישט אָט דער נאַפּאָלעאָן, וואָלט אַן אַנדערער יחיד געוואָרן אַ נאַפּאָלעאָן?

די קריטיקער פֿון דעם מאַרקסיזם האָבן זיך אָנגעכאַפּט פֿאַר אָט דעם שוואַכן פּונקט אין דער טעאָריע. זיי האָבן געפּרובט צוזריקן צום וואַנט דעם מאַרקסיזם מיט אַזאַ טענה: אַ „נאַפּאָלעאָן" איז גאַנץ זיכער אַן אייביצעל הערשיינונג, אַן אויסערגעוויינלעכע קאָמבינאַציע פֿון מענטשלעכע אייגנשאַפֿטן. דער מאַרקסיזם גיט צו, אַז די ווירקונג פֿון יענער אויסטערלישער, אינדיווידועלער קאָמבינאַציע איז אַ נאָמיטעריגער עלעמענט אין דעם היסטאָרישן פּראָצעס. בלויז פֿאַרזיכערן, אַז אויב נישט „אָט דער", וואָלט געווען אַן אַנדערער, מיט בדרך כלל דערזעלביגער קאָמבינאַציע פֿון אייגנשאַפֿטן, העלפֿט דאָ נישט. מען דאַרף אַנאַליזירן די לאַגע, אַנאַליזירן די אייגנשאַפֿטן פֿון דעם פֿירנדיגן און בעהערשנדיגן אינדיווידואום, פֿאַרגלײַכן די צוויי עלעמענטן און באַווײַזן, ווי אַזוי די עקאָנאָמישע לאַגע האָט אַרויסגעבראַכט דעם יחיד מיט דער פֿאַר איהר צוגעפּאַסטער קאָמבינאַציע פֿון אייגנשאַפֿטן. דערנאָך דאַרף באַוויזן ווערן, אַז די „לאַגע" מוז תמיד באַשאַפֿן עקלעכע אינדיווידוען מיט דיזעלביגע אויסטערלישע אייגנשאַפֿטן אַזוי, אַז אויב נישט „חיים" וואָלט זיך אַרויסגעכאַפּט אויפֿ'ן זאַטל, וואָלט דאָס געטאָן „זרח".

אין זײַן „אַכצעהנטן בריומער" האָט מאַרקס אמת, בעוויזן, ווי אַזוי די לאַגע אין פֿראַנקרײַך און די דעמאָלטיגע גרופּירונג פֿון די קלאַסן־כוחות האָבן מעגלעך געמאַכט, אַז אַזאַ מיטלמעסיגקייט ווי נאַפּאָלעאָן דער דריטער.

וואו איז דער אַנאַליז פֿון דער לאַגע, וואָס זאָל האָבן באַשאַפֿן אַ צעזאַר, אַ מאַהאָמעד, אַ נאַפּאָלעאָן דעם ערשטן? — דער מאַרקסיזם האָט נישט אַזעלכע אַנאַליזן און קאָן זיי מיט די מיטלען פֿון דעם היסטאָרישן מאַטעריאַליזם נישט געבן. מוז ער זיך מודה זײַן, אַז דער מאַסן־פּרינציפּ קאָן נישט דערקלערן אַלץ אין דער געשיכטע; אַז מען מוז אין איהר פֿירן אַ באַזונדער חשבון פֿאַר דער טעטיגקייט פֿון די אויסערגעוויינלעכע אינדיווידוען און אָפּשאַצן זייער ווירקונג אויף דעם גאַנג פֿון די היסטאָרישע פּאַסירונגען, צי צום גוטן, צי צום בייזן. דורך דעם גופא ווערט אָבער באַשאַפֿן אַ ריס אין דער מאַטעריאַליסטישער דערקלערונג פֿון דעם געשיכטלעכן פּראָצעס.

פֿון אָט דער גאָר נישט פֿולגעלדיגער טעאָרעטישער לאַגע האָט געפּרובט אַרויספֿירן דעם מאַרקסיזם דער רוסישער דענקער, געאָרג פּלעכאַנאָוו, ער איז טאַקע מודה, אַז דער היסטאָרישער מאַטעריאַליזם קאָן נישט דערקלערן די אַנדערשקייט. די אויסטערלישע קאָמבינאַציע פֿון מענטשלעכע אייגנשאַפֿטן בײַ די היסטאָריש־ווירקזאַמע אינדיווידוען און פֿירנדיגע גײַסטער. פּלעכאַנאָוו שטרעבט אָבער צו בעווײַזן, אַז דער היסטאָרישער מאַטעריאַליזם דאַרף דאָס גאָר נישט דערקלערן. דאָס ליגט נישט אין זײַנע אויפֿגאַבען, ווי מען קאָן דאָס מסביר זײַן מיט אַזאַ משל, ווען פֿון אַ האַרמאַט ווערט אַרויסגעשאָסן אַ באָמבע, אַן אָנגעלאָדענע מיט אַן אויפֿרייס־שטאָף. די וויסנשאַפֿט קאָן אויף דעם פּינקטלעכסטן אופֿן בערעכענען דעם לויף־וועג איהרן, איהר געשווינדקייט, דעם אָרט וווּ זי וועט אַראָפּפֿאַלן, און די קראַפֿט פֿון איהר אויפֿרייס. זי קאָן אָבער בשום אופֿן נישט אויסרעכענען אויף וויפֿיל פּיצלעך די באָמבע וועט בײַם אויפֿרייס פֿונאַנדערשפּרינגען, זייער גרויס, זייערע דרויסנלעכע פֿאָרמען און וואו הין זיי וועלן פֿאַרטראָגן ווערן. די וויסנשאַפֿט דאַרף דאָס אויך נישט קענען. זי מעג לכתחילה זײַן געזיכערט, אַז די אַלע מאָמענטן, וואָס בעשטימען די גרויס, די פֿאָרם און דעם לויף־וועג פֿון די אַלע פּיצלעך, ווערן בעהערשט פֿון דיזעלבע מעכאַניש־פֿיזיש־כעמישע געזעצן, וואָס בעהערשן דעם לויף־וועג און די אויפֿרייס־קראַפֿט פֿון דער גאַנצער באָמבע.

די באָמבעס, — דאָס זענען די געזעלשאַפֿטלעכע לאַגעס, זייער אויפֿרייס, — דאָס זענען די היסטאָרישע פּאַסירונגען, וואָס וואַקסן אַרויס פֿון די לאַגעס; די „פּיצלעך" מיט זייער פֿאַרשידענע גרויס און פֿאַרשידענער פֿאָרם, — דאָס זענען די איינצעלנע אינדיווידוען, — גרעסערע און קלענערע מיט אַ גרעסערער אָדער קלענערער ווירקונגס־קראַפֿט אין דעם גאַנצן פּראָצעס.

פּלעכאַנאָווס בײַשפּיל איז זיכער אַ גלענצענדיגער אין דעם „פּרט פֿון הסברה". וויסנשאַפֿטלעך האָט ער אָבער קיין ברעקל ווערט. עס דאַרף פֿריִער בעוויזן ווערן אַז אַ פּראָצעס אין לעבעדיגע באַשעפֿענישן בכלל, — און אין אַזעלכע לעבעדיגע באַשעפֿענישן ווי דער מענטש בפֿרט, — קאָן דערקלערט ווערן מאַטעריאַליסטיש. און אַפֿילו ווען מען זאָל שוין בלײַבן טריי דעם מאַטעריאַליזם, — צי קאָן מען דען צוגלײַכן דעם געשיכטלעכן פּראָצעס צו אַ זיך־טראָגנדיגער „באָמבע", און וועלכער אַלע טיילן, — די „גרויסע", און די „קליינע", די „מאַסן" און די „העלדן" — זענען אין תוך פֿון דעם זעלבן מהות? אפֿשר איז דאָ אַ בעסערער פֿאַרגלײַך, דער ים, וואָס זײַנע כוואַליעס, שטורעמס און שטילע מזגים ווערן אַרויסגעבראַכט אין די מאַסן־טײַלעך פֿון דעם וואַסער, אָבער נישט פֿון זיי, נאָר פֿון עפּעס אַנדערס, וואָס איז נישט וואַסער, נאָר גאָר ווינט, טרײַבנדיג לופֿט און זון־שטראַלן וועלכע בעשאַפֿן פֿאַרשידענע „לאַגעס" אין דער אַטמאָספֿערע? דעמאָלט ווערט ווידער פֿונאַנדערגעריסן די איינהייט פֿון די „מאַסן" און „העלדן" אין דעם היסטאָרישן פּראָצעס, אָבער ווען מ'בלײַבט אַפֿילו אין די גרענעצן פֿון דעם „באָמבן"־פֿאַרגלײַך, העלפֿט דאָס אונז אויך נישט פֿיל. ווען די באָמבע ווערט פֿונאַנדערגעריסן אין פֿאַרשידענע „פּיצלעך", בלײַבן זיי ליגן אויף אַן אָרט, ווײַל זייער טראָג־קראַפֿט איז שוין פֿאַרשוווּנדן.

ממילא קומט הערפֿון אַרויס, קודם אַז מיר קענען קיינמאָל נישט פֿאָראויסזעהן די „באָמבעס" מיט וועלכע די געשיכטע קאָן אונז מזכה זײַן, נישט די ריכטונג פֿון זייער וועג־לויף, נישט זייער אימפּעט. און על־כל־פּנים שטאַרצט הערפֿון אַרויס דער אומגעהויערער היסטאָרישער באַדײַט פֿון די פֿירנדיגע גײַסטער.

כ'זוך אַ קאַוואַלערקע!...

מאָנאָלאָג פֿון אַן אַלטן בחור

פֿון י. אַבערזשאַנעק

— אוי, מײַנע אַלטע פֿיס!

— אוי, מײַנע צעבראָכענע, צעלאָמטשעטע זיר־שען!

— אוי, מײַן האַרץ!

— אוי, בין איך, הערט איהר, צעהרגעט! קיין איין גאַנצן אבר האָב איך נישט אין מיר.

— איהר מיינט, אַז איך קום פֿון היטלערס קאָנצענטראַציע־לאַגער, וואָס איך בין אַזוי צעבראָכן און צעלאָמעט? חס־וחלילה! — כ'זוך אַ קאַוואַלערקע!

ווי איהר ווייסט, בין איך נאָך אַ בחור, „דאָ גושענטשאַ" — צום האָבן, הייסט עס.

ווי אַלט איך בין? אין „מושב זקנים" זענען דאָ עלטערע „קאַוואַלערן" פֿון מיר. יעדנפֿאַלס בין איך שוין אַרויס פֿון „זאַפּאַס", פֿאַר קיין מלחמה, הייסט עס, האָב איך שוין קיין מורא נישט.

פֿאַרוואָס, מיינט איהר, האָב איך נישט חתונה געהאַט? ווײַל איך בין אַ בעל־חשבון... ווײַל איך האָב די פֿעדער אין דער האַנט, און האָט מען מיר געשדכנט אַ שידוך, האָב איך גענומען דעם בלײַפֿעדער און גע'חשבונ'ט:

ב

האָט מען מיר געבראַכט אַ יונג, שעהן מיידעל אָהן כסף האָב איך באַלד בערעכנט, אַז נאָר אַזאַ ליאַלקעלע בין איך ווייניג „ענערגיטשנע"... אַז דאָס וויל זי נאָר האָבן אַ „פּאַטענט" אַז זי מיינט נישט די הגדה נאָר די קניידלעך...

האָט מען מיר געבראַכט אַ מיידעל מיט טויזנט דאָלאַר נדן, האָב איך באַלד געמאַכט דעם חשבון:

דעם שדכן 5 פּראָצענט פֿון נדן — 50 דאָלאַר. אין דער צײַט פֿון „שלאָגן" ציקערניקעס, טיי מיט טשאַסטקעס, קיבאָס, דאָס, יענץ, הוצאות לאָקשען — 25 דאָלאַר, האָבן מיר שוין אַ קימא לן פֿון 75 דאָלאַר.

פֿון די תנאים ביז דער חתונה: אַ פּוטער־קראַגן, אַ האַנט־זייגערל, אַ בײַטעל, אַ מאַניקור, סוועטער, בלומען, באָנבאָניערקעס, דראָשקעס, טויזער־געלט, אַ הויך אַבענדע שמאָכנעס — 100 דאָלאַר האָבן מיר שוין 175 דאָלאַר.

דאָס איז ביז דער חתונה.

איצט אַ דירה, רעמאָנט, מעבל, געשיר — 500 דאָלאַר, האַלטן מיר שוין בײַ 675 דאָלאַר.

און וואו איז קימפּעט־געלד, אַקושערקע־געלד חתונה הויבט זיך אָן צו נודזשען? אַז מ'דאַרף באַלד נאָך דער חתונה קויפֿן קעסטלעך לימענעס?...

און וואו איז קימפּעט־געלד. אַקושערקע־געלד, באָד־געלד, מוהל־געלד, אַ זכר און אַ סעודה? ווינדעלעך, יעקעלעך, וויקעלעך? יאָ. און ווער ווייסט? ווער ווייסט צי ס'וועט נישט קומען אַ צווילינג?

נו, אדרבה, רעכנט איהר, צי דאָס געשעפֿט קאַלקולירט זיך. אַז אין איין יאָהר בעגראָבט איהר לעבעדיגערהייט טויזנט דאָלאַר און בלײַבן בלײַבט איהר בײַ... אַ ווײַב, אַ קימפּעטאָרין אַ קוויטשער, וואָס מאַכט יעלות און קענט קיין אויג נישט צוטאָן. גאַנצע נעכט שטייט איהר בײַ דער וויג. איהר חלש'ט שלאָפֿן, און יענער גיט „קאָנצערט", און דערבײַ האַלט איהר אין איין טוישן די ווינדעלעך; נעהמט אַרויס די נאַסע און לייגט אונטער אַ טרוקענע. די שטוב איז אַ בוידעם מיט שני־רעו, מיט העמדעלעך, מיט יעקעלעך, מיט יאַשעקלעך — נו, אדרבה, זאָגט איהר, איז דאָס אַ געשעפֿט!!...

אָט אַזוי האָב איך אייביג גע'חשבונ'ט און אַזוי חשבונענדיג בין איך געבליבן אַ בחור, און וואָלט מײַן זיידע געווען אַזאַ בעל־חשבון ווי איך, וואָלט מײַן טאַטע נאָך היינט געווען אַ מיידעל...

בין איך טאַקע געבליבן אַ בחור און מיר איז וואויל ווי די וועלט. כ'דאַרף נישט קיין קימפּעט־געלד, קיין באָד־געלד, כ'מאַך נישט קיין זכרים און קיין סעודות, כ'דאַרף נישט טריקענען קיין ווינדלען, און נישט שאָקלען די וויגעלעך, כ'דאַרף נישט קיין קעסטלעך ציטרינען. כ'האָב נישט קיין עסקים מיט ווירטשאַפֿט, כ'האָב נישט מורא פֿאַר קיין עקסמיסיעס. זאָגט מען מיר אָפּ די דירה, נעהם איך די וואַליזקע, די קאָלדרע, די צוויי העמדער מיט'ן טשײַניק, און טראָג מיך איבער אין אַ בײַ'ער דירה, און איך דאַנק און לויב גאָט, וואָס איך בין פֿאַרבליבן אַ בחור, וואָס איך וועל קענען אויפֿ'ן עולם־האמת אין אַ ציצה־כנפֿות...

אַ, ווען איהר פֿרעגט: ווײַבאַלד מיר איז אַזוי וואויל, טאָ פֿאַרוואָס בין איך אַזוי צעבראָכן און צעלאָמעט? טאָ פֿאַרוואָס האָב איך נישט קיין גאַנצן אבר אין מיר? איז דער תירוץ: איך זוך איצט אַ בײַ'ע קאַוואַלערקע?

הערט, סאַרע צרות איך האָב פֿון מײַן קאַוואַלערקע־זוכעניש:

מיט עטליכע טעג צוריק זעה איך אין די „דראָבנע" צײַטונגס־אַנאָנסן אַזאַ מודעה:

„אַ שעהן מעבלירט צימער מיט וויגאָדעס, אין צענטער שטאָט, בילינג דירה־געלד, פֿאַר אַן אינטעליגענטן בחור פֿון דאָפֿאָרט צו פֿערמיטען. אָפּערטען פֿאַר „אָנשטענדיגע פֿאַמיליע" אָפּצוגעבן אין דער אַדמיניסטראַציע פֿון דער צײַטונג".

גלײַך איך אַוועק אין דער אַדמיניסטראַציע געוואָיר ווערן וואו די וואוינונג געפֿינט זיך, ענטפֿערט מען מיר,: אַלטע וואַרשעווסקאַ 96.

ווי געפֿעלט איך דער „צענטער שטאָט"? נאָך פֿאַרפֿאַלן: אויב ס'איז אַ דירה מיט וויגאָדעס, בילינג, דירה־געלד בײַ אָנשטענדיגע מענטשן, דאַרף מען אַ קוק טאָן.

קוים מיט צרות דערלעבט צו קומען אויפֿ'ן אָרט, פֿרעג איך דעם סטרוזש, וואו ס'וואוינט דער לאָקאַטאָר פֿון דער דירה.

— „נאַ טשוואַרטע פּיענטרע!" — ענטפֿערט ער מיר. דער סטרוזש און ווײַזט מיר אָן אויפֿ'ן 4. שטאָק.

האָב איך גענומען גיין אויף די טרעפּן, די ערשטע צוויי שטאָק איז עס נאָך געגאַנגען. אויפֿ'ן דריטן שטאָק האָב איך שוין געבראַכט ווי אַ לאָקאָמאָטיוו, און אַז איך בין געקומען אויפֿ'ן פֿערטן שטאָק האָב איך דעם אָטעם פֿאַרלוירן. און ס'האָט מיר גענומען לויפֿן שוואַרצע רעדער פֿאַר די אויגן.

קוים מיט צרות דערלעבט צו זעהן דעם נומער פֿון דער טיר, האָב נאָך בעוויזן אַנצוקלאַפּען, און ווי מ'האָט געעפֿנט די טיר, בין איך געפֿאַלן אין חלשות.

אַז מ'האָט מיך דערמינטערט בין איך געלעגן אויף אַן אײַזן בעטעל, מיט צעדריקטע שלעפֿן, פֿון קאָפּ ביז די פֿיס בעגאָסן מיט קאַלטע וואַסער. אין האַנט האָט געהאַלטן די בעל־הביתטע, און אין דער צווייטער האַנט האָב איך פֿעסט געהאַלטן דעם אַנאָנס פֿון דער צײַטונג...

— וואָס איז אײַך געווען? האָט מיך געפֿרעגט די בעל־הביתטע, ווי נאָר איך בין אַ ביסעל געקומען צו זיך.

— איך בין געקומען דינגען אײַער „וויגאָדנע" דירה אין „צענטער שטאָט" — האָב איך געענטפֿערט.

— אָהאָ, ס'איז מיר זעהר „פּשיעמנע" — האָט די בעל־הבית'טע געזאָגט.

— איהר זאָלט מיר געזונד זײַן, דאָס איז בײַ אײַך אין צענטער שטאָט? איהר וואוינט דאָך הינטער סאַמאַשאַוו... און דאָס הייסט בײַ אײַך וויגאָדעס? — מיט איין שפּרינג זענט איהר דאָך אויפֿ'ן הימעל — אויף אַ וואָלקן־קראַצער וואוינט איהר דאָך!

— יע, איהר זענט בלויז אַ ביסעל נערוואָזע — האָט די בעל־הביתטע געענטפֿערט.

— כ'זאָל נאָך נישט זײַן נערוואָזע? אַז איך בין מיט מײַנע אַלטע בחורישע פֿלאַטפֿיס געגאַנגען פֿון דער שרודמיעסקע ביז דער זשגאַווסקאַ געקלעטערט אויף פֿיער שטאָק, זאָל איך נישט זײַן נערוואָזע אויך?... און וואו האָט איהר וואַסער?

— וואַסער? — אויפֿ'ן הויף, וואַסער ווי זײַן, און טעמפּער נערט קאַליע די פּלומפּ, בעהמט מען וואַסער אויפֿן צווייטן הויף.

— אַהאַ! און וואָס איז מיט דער „ווגודקע"?

— ליאַדע יאָהר ווערט מען אין דער געגענד אַ דערכפֿיהרן קאַנאַליזאַציע.

— און וואָס איז מכוח עלעקטריק?

— כ'פֿערשטיי איך נישט, האָט די בעל־הביתטע געענטפֿערט — פֿאַר אײַערע 75 זלאָטעס אַ חודש ווילט איהר האָבן אַ קאַוואַלערקע מיט אַלע „וויגאָדעס"?...

הערפֿאַר האָב איך שוין געהאַט מעהר נחת פֿון דער צווייטער וואוינונג; די צווייטע וואוינונג איז שוין יאָ געווען אין צענטער־שטאָט, נישט אויפֿן פֿערטן שטאָק. אַ גאַנץ לײַטישע וואוינונג און דערצו זעהר „פּשיעמנע" מענשן.

ווי איך בין נאָר אַרײַן אין דער וואוינונג, האָט מיך מקבל פּנים געווען אַ „דאַמע" מיט גרויסע אויגן און מיט נאָך גרעסערע אוירינג אין די אויערן, ווי איך האָב נאָר געוויזן דעם אַנאָנס פֿון דער צײַטונג האָט מיך די „דאַמע" פֿאַרבעטן אין סאַלאָן געבעטן זיצן, פֿון יעדער טיר האָט זיך בעוויזן אַן אַנדערע „פּאַננע" אַלע אין פּיזשאַמעס מיט פּאַפּיראָסן אין די פּיסקלעך. איינע האָט מיר „פּאָפּראַווּיעט" דעם קראַוואַט, די צווייטע האָט מיר געגלעט די ליסינע, אַ דריטע האָט זיך אָנגעמאַסטען מײַן קאַפּעלוש, אַלע האָבן זיי מיך בעשיט מיט קאָמפּלימענטן:

— „קאָכאַני כלאָפּטשיק".

— „יאַקי פּשיסטאָיני".

— „יאַקי מאַראָווי".

— „יאַקי דאָווטשיפּני".

די „פּאַננעס" האָבן געשיט מיט קאָמפּלימענטען און איך האָב געפֿיהלט אַז ס'האַקט מיר אַ צאָן אין אַ צאָן. ס'איז מיר געוואָרן הייס און קאַלט. כ'האָב נישט פֿערשטאַנען וואָס ווילען די פּאַניענקעס פֿון מיר, און וואָס האָבן זיי אַזעלכעס געזעהן בײַ מיר. נאָר געפֿעלן האָבן מיר די מענשן. זאָלטן „גאַשטשינע" און זעהר איידעלע מענשן — אַ קליינינקייט אַזאַ „פּשיענטשע" פֿאַר אַ מענש וואָס מ'זעהט איהם צום ערשטן מאָל...!

— אָבער וויפֿיל קאָסט בײַ אײַך אַ חודש? — האָב איך געפֿרעגט.

— כאַ... כאַ... כאַ... — האָבן זיך אַלע סינאָג דערגעלאַכט — אויפֿ'ן חודש גאָר? און ווער ווייסט ווי לאַנג די אונטער־האַנדלונגען וואָלטן געדויערט ווען נישט איינער אַ גראָב־בײַכיגער פּערשוין, מיט אַ רויטן פֿעטן קאַרק, וועלכער האָט מיך אַ כאַפּ־געטאָן ווי אַ שפּראָט, און מיך אַ שליידער־געטאָן פֿון אַלע טרעפּן...

פֿון דעם לעצטן וויזיט אָן האָב איך בעשלאָסען נישט מעהר צו לייענען די „דראָבנע אָגלאָשעניעס" אין די צײַטונגען, און נישט זוכען קיין קאַוואַלערקע מיט „וויגאָדעס" אין צענטער־שטאָט, בײַ אָנשטענדיגע מענשן און פֿאַר בילינג דירה־געלד.

פּאַרוואָס עזרא הסופר איז געווען אזוי שטרענג געגען געמישטע חתונות

פון ש. ראָזענפעלד

אַז היטלער ווערט פערדאַמט דערפאַר, וואָס ער צווינגט די געמישט-פערהייראַטע זיך צו שיידען, קומען געוויסע קרייזען און טענה'ן:

— נו, און עזרא איז דען נישט געווען קיין היטלער? האָט ער דען נישט געהייסען יודען זיך שיידען פון זייערע נישט-יודישע פרויען?

צי איז דען אָבער טאַקע פאַרהאַן אזא פערגלייך? געוויס נישט, און צוליב נאָך פיל טעמים:

ערשטענס, — דערפאַר, וואָס עס איז בכלל אַ מוטוויליגקייט צו פערגלייכען אַ פאַקט פון פאַר דריטהאַלבען טויזענט יאָהר צוריק מיט אַ פאַקט פון אונזער געגענוואַרט, נישט רעכענענדיג זיך מיט דער פערשידענקייט פון די עטישע און קולטור-בעגריפען, וואָס האָבען געהערשט אַמאָל און וואָס הערשען איצט.

און צווייטענס — לאָזט זיך אזא פערגלייך נישט מאַכען דערפאַר, וואָס די מאָטיוען פון עזרא'ס גט-פעראָרדנונג זענען לחלוטין פערשידען פון די מאָטיווען, וואָס די היטלעריסטען גיבען-אָן פאַר זייער שיידונגס-פעראָרדנונג.

דען דאָרט זענען די מאָטיוען געווען אויסשליסליך קולטור-מאָטיוען, און אַלעמאָל ווען עס ווערט אין דער ביבלישער צייט געוואָרענט געגען געמישטער הייראַט, איז דער מאָטיוו: כדי נישט צו געהן אין זייערע וועגען, נישט דינען זייערע געטער און נישט איבערנעהמען די פערדאָרבענע זיטען, וואָס זענען פערבונדען מיט זייער גאָטעס-דינסט, נישט פון ריין-בלוט און אומריין-בלוט איז די רייד, נאָר פון ריינעם און אומריינעם גאָטעס-דינסט, אַז דאָס שטענדיג גלייך רויטע בלוט איז דער נפש פון אַלע גלייך לעבעדיגע מענשען. — דאָס האָבען יודען געוואוסט פון אייביגע צייטען אָן. פון „בלויערען" בלוט און „ווייסערע" ביינער האָט מען ביי יודען נישט געוואוסט.

— און דאָך האָט עזרא בעפוילען יודען זאָלען זיך גט'ן מיט זייערע נישט-יודישע פרויען?

איז אָבער אַ גט צו אַ גט נישט גלייך.

קומט אייבער זיך גט'ן מיט זיין פרוי דערפאַר, וואָס מען האָט איהם נישט אויסגעצאָהלט דעם גאַנצען נדן, וועט איהם דער רב שטאַרק אויס'שגצ'ן און וועט איהם קיין גט נישט לאָזען שרייבען. קומט אָבער איינער זיך גט'ן דערפאַר, וואָס זיין פרוי ליידט פון אַנ'אַנשטעקענדיגער קראַנקהייט, — גאַר סער רב וועט איהם דען נישט לאָזען שרייבען פאַר איהר קיין גט?

און די געצען-דינסט פון די פעלקער, צווישען וועלכע יודען האָבען געלעבט אין אַלע צייטען, זענען תמיד געווען פאַר די יודען ווי געפעהרליכע, אַנשטעקענדיגע קראַנקהייטען. פיל מאָל און אין פערשידענע צייטען האָט זיך דאָס בלוטיג בעשטעטיגט; און פיל מאָל און אין פערשידענע צייטען האָט ביי יודען אויפגעפלאַקערט די [illegible], אַז דערפאַר, וואָס די הויפען פון יודישע קעניגען זענען צוליב זייערע פרעמד-פעלקערדיגע פרויען, פערפלייצט געווען מיט פרעמדע קולטען און פרעמדע קולטורען, זענען יודען געקומען צום חורבן פון ביידע מלוכות זייערע.

דערהויפּט איז די דאָזיגע איבערצייגונג געפעסט געוועזן ביי די יודען אין בבל, פון וואַנען עזרא איז דאָ אַהערגעקומען. דאָרט — ווייל געלעבט צווישען בעצענדינער, נאָר אָפּגעזונדערט און אין בעזונדערע קבוצים; ווייל קיין מזבח און קיין קרבנות זענען נישט געווען — האָבען זיך יודען מעהר אָפּגעגעבען מיט שטודירען דאָס יודענטום און פּראַקטיש געלעבט לויט די אָנווייזונגען פון יודענטום. און עזרא איז געווען דער גרעסטער צווישען די יודען, וועלכע האָבען געלעבט יודיש און געוואָלט זעהן, אַז דאָס יודישע פאָלק זאָל ווידער אויפריכטען אין ארץ-ישראל אַ יודיש לעבען.

נאָר געקומען קיין ארץ-ישראל, וואָס האָט ער געטראָפען?

אינמיטען לאַנד — די שומרונים. אַ געמיש פון אַביסעל יודען און אַ סך פון פערשידענע פעלקער, וואָס אשור האָט אַהין צונויפגעטריבען. פון מערב האָבען אַריינגעדרונגען אין לאַנד אַריין די אשדודים, פון מזרח — די עמונים, פון וויטען נגב האָבען אַ־יבערגעקוקט די אדומ'ער — אַלץ שטאַמען און פעלקער, וואָס האָבען באַלד נאָכ'ן חורבן פערכאַפּט גרויסע לאַנד-טיילען פון ארץ-ישראל פאַר זיך. זיי אַלע האָבען זיך געפרעהט מיטן חורבן פון ירושלים און האָבען נישט געוואָלט צולאָזען, אַז דאָ זאָל ווידער אויפגעריכט ווערען אַ יודישע מלוכה, און אין דערזעלבער צייט האָבען פיל יודען — סיי פון יענע, וועלכע זענען געבליבען אין לאַנד נאָכ'ן חורבן, סיי פון יענע, וועלכע זענען אַהינגעקומען מיט דער ערשטער עליה, — חתונה געהאַט מיט נישט-יודישע פרויען, פון די פעלקער, וואָס זענען יודישע שונאים. די יודישע קינדער פון די נישט-יודישע פרויען האָבען רעדען אַלע שפּראַכען, נאָר נישט העברעאיש. צוליב אזא שטייגער לעבען זענען, ווי געזאָגט די יודישע מלוכות חרוב געוואָרען. אָבער גרינדען און אָפּבויען אַ יודישע מלוכה ביי אזא שטייגער לעבען — ווי וואָלט דאָס דען מעגליך געווען? די יודען זענען דאָך אַ מינדסטע מינאָריטעט צווישען די פעלקער אַרום, וואָס זענען פעראינטערעסירט, אַז יודען זאָלען זיך אויסמישען מיט זיי, דורך געמישטע הייראַטען... האָט עזרא בעפוילען: יודען זאָלען אויפגעבען זייערע נישט-יודישע פרויען — זיך שיידען מיט זיי. ווייל אַהן דעם איז נישט מעגליך צו דערגרייכען דעם גרויסען ציל:

אויפריכטען אַ זעלבסטשטענדיגע מלוכה פאַרן יודישען פאָלק.

די גאַנצע בלוט-תורה, אויף וועלכער די ראַסען-טעאָריע איז געבויט, איז די פאַרצייטיגע מענשען פרעמד געווען, פערקעהרט: די נביאים אין עזרא'ס צייטען ווי חגי, זכריה און מלאכי, האָבען בפירוש געזאָגט דערפון, אַז אַלע פעלקער וועלען פעראייניגט זיין; אַלע וועלען זיך צונויפקומען אין איין אָרט און דינען איין גאָט; און פון דער יעדישקייט צווישען מענש און מענש, צוליב וועלכע עס־איז נישט־עטישע מאָטיוען, איז קיין רייד נישט. און דאָס איז אויך געווען עזרא'ס קוק.

—§§§[]§§—

האַמער און סערפּ

א קאַפּיטעל פון ראמאן „אויף פעלדער" פון יוד. קאלאניזאציע אין ראטנפערבאנד

פון פּרץ הירשביין

יוסף ראַטנער האָט געהאַט דאָס וואָרט: בערע קאָוואַלסקי האָט איהם גערולדיג אויסגעהערט. נאָך מעהר — בערע קאָוואַלסקי האָט אַליין געזוכט אַ געלעגענהייט צו פערפיהרען מיט יוסף'ן אַ שמועס, וואָס ער, יוסף, האָט צו זאָגען.

געווען פאַרנאַכט, נאָך אַ טאָג שווערער און אָנגעשטרענגטער אַרבייט ביים שניידען די זומער תבואה. ביידע זענען געזעסען אויף אַ בערגעל אָפּגעשניטענע גערשטען; ס'האָט אויסגעפעהלט די אויפרעגונג, וואָס האָט איבער אַלעמען געהערשט ביים ווייצען-שניט.

— שווייגסט די לעצטע צייט גאָר איינגאַנצען און איך האָב אויך נישט פאַר וועמען זיך אָראָפּצורעדען פון האַרצען, — האָט בערע קאָוואַלסקי אָנגעהויבען, און בשעת מעשה אַרויסגעקליבען קערנער פון אַ גערשטען־זאַנג און געלייגט אין מויל אַריין. — מיט וועמען בויען מיר דאָס נייע דאָרף? מיט וועמען האָבען מיר אָנגעהויבען אונזער גרויסע אַרבייט, איבערצופלאַנצען יודען פון חרוב'ן שטעטעל אין קרימער געזונטען סטעפּ?

יוסף האָט אַ צוק געטהון מיט'ן רעכטען אַקסעל, געשמורעט די אויגען, און אַריבער דעם שוין אָפּגעלעבטען און ערב-הערבסטיגען סטעפּ, געקוקט צום ווייטען מערב, וואו די זון, אַ ציגעל-רויט צעגליהטע, האָט זיך געהאַלטען ביים אַראָפּלאָזען. אַנגיסענדיג בורשטינען - רויט און שמאַראַגדען גרין ביים ראַנד פון הימעל און ערד.

— ווייסט דאָך יוסף — האָט בערע ווייטער גערעדט — ווייסט דאָך, איך בין נישט פערקאַנט ווי דו, אין די דעקלאַסירטע קרעמערלעך, וואָס מיינען זיי מאַכען די ראַטען-מאַכט גליקליך מיט דעם, וואָס זיי זענען געקומען זיך בעזעצען אויף דער ערד. איך האָב אין זיי קיינמאָל נישט געהאַט קיין אמונה, נישט מיט זייער הילף וועט די רעוואָלוציע אויסלייזען די יודישע מאַסען און מאַכען זיי פאַר פּראָדוקטיווע מענשען... נאָר גאָרנישט. בשעת כ'האָב זיי געזעהען קאָפּאָשען זיך אַרום נייעם דאָרף, האָב איך אָפּטמאָל ווי דו, איבערגעטראַכט: אפשר איז פאָרט אַ רעוואָלוציע געווען און די הויבען עס אָן צו בעגעהמען, אָבער, סע זאָל קומען דער־צו, די ראַטען־מאַכט זאָל אויסשטרעקען צו זיי אַ האַנט און בעטען אַ טייל תבואה פון די געראָטענע פעלדער; חלילה נישט פאַר אומזיסט האָט דאָך די מלוכה געבעטען, — האָט מען גענומען און אויפגעהויבען אזאַ געיאָמער — טפּוי זאָל עס ווערען!... בין איך שוין גאָר צעמישט! גלויב מיר, יוסף, נישט שטענדיג האָב איך געוואָלט בלייבען דער גערעכטער, בשעת איך האָב זיך מיט דיר געקריגט, איך בין נאָך אויך אַ מענש מיט מענשליכע געפיהלען.

בעת בערע האָט גערעדט, האָט ער די גאַנצע צייט געקוקט אין יוסף'ס קלייענדיגע, יעקבלעך בריינטען פּנים. יוסף האָט די אויגען געהאַלטען אַראָפּגעלאָזען. געקוקט אויף זיינע באָרוועסע, פערשמוצטע און שווער - געוואָרענע פיס, בערע'ס רייד זענען פאַר איהם נישט געווען קיין חידוש, איצטער, מעהר ווי שטענדיג, האָט ער בערען מיטגעפיהלט. ער האָט דאָך פון בערע'ן בסדר געפאָדערט חלוצים מיט פּיאָנערען־גייסט פאַר דער יודישער איבערוואַנדערונג צו דער ערד. ער האָט מיטגעפיהלט בערע'ן. ער אַליין איז אויך זינט שניטצייט בעלאַדען מיט שווערע מחשבות. נאָר ווען ס'קומט שוין צו רעדען מיט בערע'ן, שפּירט ער, אַז צום אייגענעם גראַנק קומען זיי ביידע צוליב גאָר פערשידענע איבערלעגונגען. דאָס האָט יוסף איצטער געוואָלט בעווייזען בערע'ן.

— זעהסטו, חבר קאָוואַלסקי, אונז ביידען טוט עס וועה די לעצטע פאַר וואָכען צוליב דער אייגענער זאַך; פונדעסטוועגען איז צווישען אונז ביידען פאַרהאַן אַ הילוק, איך פיהל מיט די דעקלאַסירטע יודען, וואָס האָבען זיך דערשראָקען, ווען מען איז געקומען פון דער מאַכט און געפאָדערט אַ טייל פון דעם גערעטעניש. דו זאָגסט, די מלוכה האָט זיי געגעבען ערד און שטיצע; די מלוכה בויט פאַר זיי אַ נאָרמאַל לעבען — ס'איז אמת, חבר קאָוואַלסקי... אָבער די דאָזיגע מענשען וואָס לעבען דורך צום טויזענדסטען מאָל דעם דורותדיגען יאוש, די דורותדיגע דערנידערונגען ווי יודען, זיי זענען נאָך נישט געקומען צום בעוואוסטזיין אַז די ערד, וואָס זיי זיצען אויף איהר איז אַ זיכערע... דער בעגריף, אַז די ערד איז מיינע און פאָרט נישט מיינע; די ערד האָט דיר די מלוכה אַוועקגעגעבען ווייל דו ביסט אַליין די מלוכה — דאָס איז אַ גאָר נייער בעגריף פאַר אַלעמען. ס'איז פאַר די נישט-יודישע פויערים אויך אומפערשטענדליך — ווייל דער פויער גלויבט דערווייל נישט, אַז ער איז די מלוכה.

— סערפּ און האַמער! אונזער פעראייניגטער כוח, יוסף. — האָט בערע איהם איבערגעשלאָגען.

— האַמער און סערפּ! חבר קאָוואַלסקי, — אַזוי זעהט עס דערווייל אויס...

— וואָס רעדסטו? — האָט בערע אויפגעעפענט ברייט די אויגען.

— דער האַמער, ס'הייסט דער אַרבייטער פון פאַבריק, איז געקומען פאָדערען פון סערפּ, כ'מיין פון פויער זיין שווער-פערהאָרעוועטע תבואה... ווייל עס דער סערפּ נישט לײדען,

— ווי דען אַנדערש זאָל עס זיין? — האָט בערע נאָך אַלץ פאַרשטענדיג געקוקט צו יוסף'ן — וואו זאָל דען דער אַרבייטער פון פאַבריק נעמען ברויט?

— אין דעם שטעקט די צרה, וואָס קיין אַנדער אויסוועג איין טאַקע נישטאָ. אָבער דער אַרבייטער קומט צום פויער נאָך ברויט נישט ווי אַ ברודער — נאָר ווי אַ טשינאָווניק, וואָס פאָדערט אומזיסט... קוק מיך נישט אָן אַזוי פערחידושט, חבר קאָוואַלסקי... מיר זענען ווייט פון מאָסקווע, אוי, ווי ווייט... דאָרטען זיצט דער אַרבייטער; דאָרטען איז די הערשאַפט פון האַמער.

— איז דען דער פויער נישט פערטראָטען אין דער מלוכה גלייך מיט'ן אַרבייטער?

— ס'איז דאָך אָבער אַ פאַקט, וואָס דער אַרבייטער קומט צום פויער און פאָדערט און קריגט, און אַז דער פויער זאָל קומען צום אַרבייטער און פאָדערען זיינס, פאָדערען כאָטש אַ פאָר שטיוועל, די פיס זאָלען ווינטער נישט פריהרען, — וואָס קריגט ער?

— ווי דו רעדסט איז קאָנטער-רעוואָלוציע, חבר ראַטנער...

— בעגרייף עס; אפשר איבעראַ־יאָהר, איבער צוויי יאָהר וועט זיך דער מצב ענדערען; די פאַבריק וועט אַריינשיקען אין דאָרף צום פויער פון פויגעל-מילך... אָבער איצטער, קען מען דען די אויגען מאַכען און נישט זעהען, וואָס פאַר אַ ווינטער סע דערוואַרט די פערשידענע, און די שטימונג פון דער פויערשאַפט ביי די דערוועגטע...

מער סע דערוואַרט די איבערוואַנדערער... מען האָט דאָך ביי זיי צוגענומען אַ גרויסען טייל פון תבואה, וואָס זיי וואָלטען בעדאַרפט האָבען פאַר ווינטער-זריעה.

— צוגענומען?....

— אַוודאי, אפשר איז געבליבען אַביסעל תבואה ביי דעם און ביי יענעם, וועט מען דאָך מוזען פערקויפען מען זאָל קריגען אַ קענדעל קעראָסין, צי אַנדערע קלייניגקייטען; אויף אַ פאָר שטיוועל צו קויפען — וועט שוין נישט סטייען....

— רעדסט פאָרט ווי אַ קאָנטער-רעוואָלוציאָנער, אַזוי פּאַסט צו רעדען פאַר די ברעזערס, צי פאַר פיניע זייטשיק'ן.

— בעליידיג נישט די ברעזערס — האָט יוסף געשמייכעלט — דאָרטען איז פאַראַן אַ לאַנגע ברעזער...

בערע האָט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ: בערע איז אויף אַ רגע צעטומעלט געוואָרען. יוסף האָט אין בערע'ס געגענוואַרט זעלטען דערמאָנט לאַנעס נאָמען; יוסף האָט לאַנען און בערען נאָכגעקוקט, נישט מיט דיין הארץ. מיט זיינע אַלע חושים און מחשבות. יוסף האָט די לעצטע צייט בעמערקט לאַנעס נידערגעשלאָגענקייט און האָט נישט געוואוסט די סיבה פון איהר נידערגעשלאָגענקייט. נאָך מעהר, יוסף האָט די לעצטע עטליכע טעג בעמערקט, ווי לאַנע דערנעהנט זיך צו דער ברייט-פּנימדיגער און טרוקענער סימקע קרעטשמער. איצטער, ווען ער, יוסף, האָט דערמאָנט לאַנעס נאָמען, איז דאָס געווען אומגעריכט פאַר איהם אַליין. ער האָט חושד געווען, אַז אין בערע'ס איצטיגער צוגעלאָזענקייט צו איהם איז אפשר גיכער לאַנע שולדיג.

— דאָס איז דיין קרומער קוק אויף די קרבנות פון דער רעוואָלוציע — האָט יוסף ווידער געזאָגט און בשעת מעשה נישט אַראָפּגענומען קיין אויג פון דעם אַנטשוויגען געוואָרענעם בערע'ן — ס'איז גיכער דער בליק פון די האַמער-מענשען און נישט פון די סערפּ-מענשען... ס'איז גיכער דער בליק פון אויפגעקומענעם פאַבריק-אַרבייטער אין וועמעס אויגען דער דעקלאַסירטער הענדלער, צי קרעמער, וועט זיך שוין קיינמאָל נישט אויסקויפען פון זיינע חטאים, די ברעזערס וועלען אין זייערע אויגען שוין אויף אייביג בלייבען די אומריינע, כאַ־כאַ... כ'ווייס בערע, האָסט ליב לאַנען און פונדעסטוועגען...

בערע האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, יאַלט און מיט פערוואונדערונג געקוקט אויף יוסף'ן; איהם האָט זיך גאַרנישט געגלויבט, אַז פון יוסף'ן הערט ער די דאָזיגע רייד.

— וואָס מישסטו אַריין לאַנען אין דעם דאָזיגען ענין — האָט בערע געפּרובט אַרויסקריכען פון שמועס, וואָס האָט זיך געגען זיין ווילען פערפלאָנטערט ער בעגרייפט אַליין נישט פאַרוואָס פון אַזאַ ערנסטען שמועס מכוח סערפּ און האַמער איז גאָר פלוצלונג אַרויסגעשוואומען לאַנעס נאָמען:

— וואָס האָט לאַנע צו טון מיט'ן גאַנצען ענין?

— אפשר האָט יא צו טון; ווען איך דערמאָן קרבנות פון דער רעוואָלוציע, בין איך אויסען אַזעלכע ווי לאַנע און איהר גלייכען וואָס האָבען זיך שוין געבערט אין פייער און אין וואַסער און זענען נאָך אַלץ אין די אויגען פון דער רעוואָלוציע נישט ריין. דו, בערע, קוקסט אויף אונזער ביטערער ווירקליכקייט דאָ ביי דער ערד מיט די אויגען פון דער רעוואָלוציע.

בערע'ן האָט אָנגעהויבען צו פערדריסען, הלמאי ער האָט זיך געלאָזט אַריינשלעפּען אין אַזאַ פערפלאָנטערטען שמועס. דער געוועזענער סטודענט יוסף ראַטנער, כאָטש אַ שניידערס אַ זוהן, איז פאָרט אין בערע'ס אויגען נישט קיין אמת'ער פּריינט פון דער רעוואָלוציע, אָט זעהט ער דאָך בערע, זי באַר ער לאָזט זיך פון יוסף'ן אַריינציהען אין אַ שמועס, פערענדיגט זיך עס שטענדיג אַזוי, אַז איהם, בערע'ן, הויבט עס אָן צו קוועטשען אונטערן האַרצען ביז צום איבלען, ווינציגער פון אַלץ איז איהם נישט ניחא, ווען אַ זייטיגער מענש הויבט מיט איהם אָן צו רעדען מכוח לאַנע ברעזער. אַפילו פון זיין מאַמען איז דאָס איהם פריקרע צו הערען.

— טראַכט זיך אַריין אין דעם, וואָס דו האָסט נאָר וואָס געזאָגט, יוסף, ביסט אין מיינע אויגען אַ פערברעכער, ווען דו רעדסט אַזוי פון אַרבייטער; ווען דו בעמסט אַוועק דעם האַמער פון סערפּ — בלייבט דאָך אַ האַרטער האַמער כאַ־כאַ־כאַ... כ'האָב גאָרנישט געוואוסט אַז דו קענסט אַזוי קוקען אויף זאַכען. דער האַמער איז דאָס מאָל גערעכט. דער אַרבייטער מוז דערווייל אַליין האַלטען הויך די פאָן פון דער רעוואָלוציע, וואָרען דער פויער ווייסט נאָך נישט אויף וואָס פאַראַ וועלט ער איז...

ביי די ווערטער האָט זיך בערע געוואָלט אויפהויבען, נאָר גאָר אומגעריכט זענען אָנגעקומען לאַנע און סימקע, ביידע מיט לאַכענדיגע פּנימער. סימקע האָט געהאַלטען לאַנען אַרומגענומען מיט דער רעכטער האַנט ווי אַ פאַר פערליבטע, פון סימקעס פּנים האָט אַרויסגעשטראַהלט דער נחת; פון לאַנעס פּנים האָט אַ שטילער טרויער אַרויסגעבליקט און איהר פּנים איז ווי שמעלער געוואָרען. ביידע זענען געווען באָרוועס און די פיס כמעט ביז צו די קני אָפּגעדעקט; מיט שווער-פליישיגע און געלבליכע ליטקעס, סימקעס פיס; אויסגעמאָגערטע און בלויליך בעשאָטענע — לאַנעס פיס, כאָטש די טריט זענען ביי ביידען געווען פערשטויסטע, זענען פאָרט לאַנעס טריט געווען שטאַטישע און סימקעס — דאָרפישע.

ביידע מיידלען, מיט דער פולער מאָס הויישקייט, האָבען זיך אַריינגעזעצט צווישען די צוויי בחורים, סימקע איז אויסגעקומען לעבען בערע'ן און לאַנע — לעבען יוסף'ן.

— פון וואָס רעדט איהר דאָ? — האָט לאַנע זיך בעקוועם אָנגעשפּאַרט אויף יוסף'ס רעכטען אַקסעל.

יוסף'ן האָט אַ וואַרימער שטראָם דורכגעשניטען זיין לייב. ער האָט אַפילו נישט געחלומט, אַז ווען-עס-איז וועט לאַנע נעמען און ווענ'ען צוגעה לאָזען צו איהם. ער האָט אַ קוק געגעבען אויף בערע'ן. וואָס איז געזעסען מיט אַ קאַלטער מינע, ווי ער וואָלט גאָרנישט געשפּירט די נאָהענטקייט פון סימקען. אין דער ערשטער רגע האָט יוסף אַ טראַכט געגעבען, אַז דאָס איז געווען אַנ'אָפּריכט ביי די מיידלעך, אַזוי אָנצוקומען און אַזוי זיך אַנידערצוזעצען אפשר האָט לאַנע בכיוון עס געטון, דערמיט בערע'ן אויפצורודערען.

(ווייטער זעה 19. זייט).

כּוליע רשע'קע און זײַנע בנים

כּוליע דערוואוסט זיך אַ סוד

כּוליע, וועלכער האָט, זייט ער געדענקט זיך, קיין גליק ווארט פון קיינעם נישט געהערט. כּוליע וועלכער, זייט ער געדענקט זיך, איז אין קיין בעט נישט געשלאָפען, כּוליע וועלכער האָט אויסער, לעצטענס, זיין קופּערנעם שטומען זעהבער, קיין פריינד נישט געהאַט — אָט אָ דער כּוליע, איז מיט איינמאָל געוואָרען אַ געגענשטאַנד, מיט וועלכען ס'האָט זיך אָנגעהויבען צו פּראַינטערעסירען אַ גאַנצער עולם מיט מענשען, אַ דאָקטאָר, אַ באַרמהערציגע שוועסטער, אַ פעלדשער, אַפילו דער קליינער, ביזער בערעלע שוסטער, זיין באַלעבאָס, אַפילו די הויכע, פאַרביטערטע באַלעבאָסטע, דעם קליינעם שוסטערלס ווייב.

כּוליע ליגט אין שפּיטאָל.

נישט איז אינטערעסאַנט ווי אַזוי ער איז דאָרט אַריינגעקומען, נישט וועט אויך, אינטערעסאַנט זיין די מסירת־נפש'ן סיי פון דעם קליינעם בערעלע, סיי פון דער שמידיכע, ביז זיי האָבען פאַר כּוליען אַן'אומזיסטען אָרט אויסגעבעטעלט — אינטערעסאַנט וועלען אפשר באַר זיין די טרעהרען פונ'ם קליינעם, ביזען בערעלע, וועלכע ער האָט פאַרגאָסען בעת זיין ערשטען בעזוך ביי כּוליען אין שפּיטאָל.

דאָס האָט עס דעם קליינעם בערעלען אַזוי גוט ריהרט די מענשליכע גוטהאַרציגקייט וואָס איז אָנגעוועהעט געוואָרען צו כּוליען:

— וואו זענען אַהינגעקומען זיינע לאַנגע און שוואַרצע, שוואַרצע קודלעס? וואו איז אַהינגעקומען די צעפּרעסענקייט פון זיין קערפּער? — עס ליגט כּוליע ווי אַ מאַנאַרך אויף ווייסען בעט. אין אַ ווייס העמד! אַפילו דאָס טעמפּע, גאַרנישט־זאָגענדיגע פּנים כּוליעס איז ווי אויסגעצײַדעלט געוואָרען און עס פינקלען איהם די צוויי קליינע אויגען־שפּעלטלעך פון הינטער דעם נידריגען שטערן אַפּוער ווי צוויי קליינע בלאַטע־קאַלוזשעלעך אַקעגען דער לבנה. אַ באַרמהערציגע שוועסטער זעצט זיך אַלע ווייִלע ביי איהם אויפ'ן בעט און דאָס מיט אַזאַ פאַרזיכטיגקייט מיט אַזאַ איבער־געליגטקייט, אַז זי זאָל דעם קראַנקען פּיס נישט באַריהרען און גלעט איהם דעם שמאָלען שטערן מיט אַזאַ מאַמעשער צערטליכקייט, אַז עס לויפט אַזש כּוליען אַ וואַרעמקייט איבער דעם הויכען, אויסגעהוילטען האַרצ־שטיקעל אַדורך. —

בערעלע האָט דאָס אַלעס ביים ערשטען מאָל בעמערקט, בערעלע האָט די גאַנצע מענשליכע גוטסקייט געזעהען, און וואָס דאַרף זען אַזאַ קליין און פאַרהאַגעלט בערעלע מעהר? — ער האָט זיך אין דער גרויסער מענשען־טשאַרע אויפגעהערט צו פיהלען אַ בעבעכל, ער האָט זיך צווישען מענשליכער גוטסקייט געפיהלט אַ דיכערער און דער געפיהל האָט איהם וואַרעמע טרעהרען פון די אויגען אַרויס געטריבען. נישט ווייסענדיג אינגאַנצען דערפון, אַז זיין גאַר־דין איז אַן אַנגעמאָטעטער שוין, נישט וויסענדיג דערפון, אַז באַר בקרוב וועט ער, בערעלע אַליין ליגען אָט דאָ אין דעם איינגענעם שפּיטאָל, אָבער נישט אויף קיין ווייס בעט, נישט עס וועט איהם אַ דאָקטאָר בעהאַנדלען, נישט עס וועט איהם אַ שוועסטער בעטאַפּען, נאָר אַ שוואַרצע, אַ ביינערנע און שאַרפּקע האַנט וועט ריי'בען מיט כּוח זיין קליין גופל, רייבען אומבּרחמנותדיג, רייבען ביז כּלות און צו איהם, צו בערעלען וועט נישט אָנגעווענדעט ווערען כאָטש דער מינדעסטער טייל פון מענשליכער גוטסקייט.

ביין, בערעלע האָט דערפון נישט געוואוסט,

פון יוסף זעלקאָוויטש

אַנ'אָרימער שוסטערל באַר געוועהען, נישט קיין גביר, איז ער וועדער אַהיים געגאַנגען אַ פריילעכער אַ האָפפערדיגער און באַלד ביים עפענען די טיר האָט ער זיין שמחה צושריגען איבער'ן שטיבעל:

— זאָלסט זעהן, רייזעל, וואָס זיי האָבען פון כּוליען געמאַכט! וואָלסט איהם נישט דערקענט — אַ מאָנאַרך! — — — —

כּוליע איז נישט לייִדיג געלעגען. ער האָט מיט זיין קראַנקען פוס זיך געקוויקט, ווי עס קוויקט זיך אַ פערשנאַכטער מיט זיין טרונק. ער האָט איהם געצערטעלט און געפּיעשטשעט ווי אַ בן־יחיד, ער האָט פערשטאַנען כּוליע, אַז דער קראַנקער פוס איז דאָס געווען דער גורם פון איבערערעס, וועלכען ער האָט ביי מענשען צו זיך אַרויסגערופען. אָט קומט צו איהם דער דאָקטאָר צוויי מאָל אין טאָג און לייגט איהם יעדעסמאָל אַריין צווישען העמד און האַלז 2 וואַרעמע פינגער, וועלכע גלעטען אַזוי ליבליך און קיצלען כמעט, ווי אַ מאָל, אַמאָל דער קורצער ציהגער. און דער פעלדשער אַפילו, אַז ער קומט אין דערפריה, כאָטש ער רייסט דעם באַר

דאָרש פון פוס, אַזש שפּילקעס שטעכען אונטער'ן האַרץ — זענען דאָס זיסע שטעכענישען, ווייל עס שטייט ביי איהם צו יענער צייט די ווייסע, באַרמהערציגע שוועסטער און גלעט איהם מיט סאַמעטהאַנד דעם קליינעם שטערן און פליסטערט איהם מיט ווידערטעם, לויטען הויך, אין די אויערען אַריין:

— נו, באַלדע, נו, באַלד, כּוליע, באַלד וועסטו געזונד ווערען.

געזונד ווערען? — ביין, ער וויל עס גאַרנישט. כּוליע, ער האָט בעמערקט, אַז געזונד־געוואָרענע שיקט מען אַהיים און ער וויל נישט אַהיים, איהם איז גיט דאָ, איז ער הונגעריג — האָט ער עסען, איז איהם לאַנגווייליג — אָך, כּוליען איז גאַרנישט לאַנגווייליג! צי האָט ער דען נישט קיין זיל'הערבעם האַלבען רובל מיט אַזאַ קאָפּ אויף איין זייט און מיט אַזאַ שיינעם אויסטערלישען פויגעל אויף דער צווייטער זייט, וועלכער גלעט איהם זיין לייב., אַ סך מעהר, ווי דעם דאָקטאָרס צוויי וואַרעמע פינגער, אַפילו מעהר ווי דער באַרמהערציגער שוועסטערס גאַנצע סאַמעט־טענע האַנד?! — — —

אין שפּיטאָל האָט כּוליע אַ חבר בעקומען. אין צווייטען בעט איז געלעגען אַ קלענערער פון כּוליען, אַנ'עלטערער, אָבער ער האָט געהאַט אַ הויקער, און אין שפּיטאָל איז ער געלעגען אויף האַלדז־טובערקולאָז.

אין די ערשטע צייטען, ווען מען האָט כּוליען געבראַכט אין שפּיטאָל, און געלייגט איהם אין שכנותדיגען בעט, ווען כּוליע איז גרין געווען און ס'האָט ביי איהם אַ צאָהן אָן אַ צאָהן פאַר יסורים געקלאַפּט, האָט לייבעלע הויקער זיין קליין קער־פּערל באַך מעהר איינגעקאָרטשעט און בעמיהט עס ווי ווייניגער אָנזועהעוודיג צו מאַכען.

שרעקליך עמפּינדליך אויף אַלערליי יסורים האָט ער נישט געוואָלט יוענדען אויף זיך די אויפ־מערקזאַמקייט פון די באַרמהערציגע שוועסטער — איהר אויפמערקזאַמקייט האָט ער פערשטאַנען, דאַרף געהערען בלויז כּוליען.

אַז כּוליע האָט שפּעטער אָנגעהויבען אויפלעבען זיך, און זיך אַרומצוקוקען איבער'ן צימער, האָט ער איהם געמוזט בעמערקען און מיט אינ־סטינקטיווען מיסטראַיען וועלכער איז אין איהם געווען בעגראָבען, ווי אין דעם צוקונפטיגען רשע און קמצן האָט ער מיט חשד אָנגעקוקט דאָס בערגעלע הינטער דער קאָלדרע, וועלכעס דער הויקער האָט אויסגעפּראָעמט און זיך געטאַפּט דעם עק פון זיין העמד און וועלכען זיין האַלבער רובעל איז געווען פאַרבונדען.

דער ערשטער האָט אָנגעהויבען דעם שמועס צו פיהרען לייבעלע הויקער, די ערשטע פראַגע איז געווען:

— סיטשע באָך ווי?

וואָס האָט עס כּוליען בעוואויגען איהם באַלד צו בעשטעטיגען מיט אַ קאָפּ־שאָקעל? — עס איז אפשר געווען באַר די שטימע, דער טאָן. לייבעל הויקער האָט געהאַט אַזאַ אַנגעוויינטע שטימעלע, וועלכעס האָט, ווי מיט שאַרפע שפּילקעס געשטאָכען אונטער'ן האַרץ און די „שפּילקעלעך“ האָבען אפשר בעוואויגען כּוליעס קאָפּ צו שאָקלען זיך.

— פון וואָס איז עס דיר געקומען?

— אַ פּלאַש.

כּוליעס רעדען איז איביג געווען אַ טרוקענער, אַ לאַקאָנישער, איינמאָל הערפּאַר, ווייל נישט ריידענדיג קיינמאָל איז זיין ווערטער־זאַך געווען זעהר אַנ'אָרימער און צווייטענס דערפאַר, ווייל עס האָט איהם קיינער קיינמאָל נישט געלערנט רעדען, זענען דעריבער זיינע בעזאַגטע געווען קורצע אָפּגעהאַקטע, און אַפּילכע האָט ער זיי און הער־טער פאַרמעלירט:

— און מיר טוט נישט ווי — איך האָב אַ דאָ־קער און איך האָב אַ קראַנקען האַלז, ווי רופט מען דיך?

— כּוליע.

— און מיך רופט מען לייבעל, לייבעל הויקער. דו האָסט אַ טאַטען?

— אַ מיסטער!

— און איך, איך האָב נישט קיין טאַטען, נישט קיין מאַמען, נישט קיין מייסטער — אַ הויקער האָב איך. ווייסט פון וואָס עס קומט אַ הויקער?

(ווייטער קומט ווייט).

„משנה חבד"

ספר ראשון, וספר שני

מאת חיים יצחק בוניז

פאַר דעם בעסערען יודישען לעזער איז חיים יצחק בונין נישט קיין פּנים חדשות; דער דאָזיגער נאָמען איז איהם בעוואוסט פון די פריהערדיגע ווערק און אַרטיקלען, וואָס זענען אַרויס פון דער פעדער פון דאָזיגען גייסטרייכען שרייבער.

אָבער „משנה חבד“ דאָס ווערק וואָס ליגט פאַר אונז שטייגט איבער מיט זיין גרויסען און דרייסטען פערנעם די אַלע אַרבייטען וואָס זענען ערשינען פון איהם ביז איצט.

אַנ'ערך 150 יאָהר ווי דאָס חסידות האָט אָנגעהויבען שפּראָצען, שלאָגענדיג מיט דער צייט טיפע און ברייטע וואָרצלען אין יודענטום. אין פערלויף פון דער דאָזיגער צייט האָט די דאָזיגע בעוועגונג אין יעדען דור אַרויסגעגעבען זיינע מנהיגים, גע־האַט זיינע רביים, וואָס יעדער פון זיי האָט אין אַ געוויסער מאָס צוגעהאָלפען בויען דאָס גרויסע בנין וואָס זיין נאָמען איז חסידות, יעדער האָט צו־געלייגט אַ ציגעל, ביז ס'איז אויסגעוואַקסען אַזאַ קאָלאָסאַלע חסידישע ליטעראַטור, וואָס בילדעט כמעט, וועל איך זאָגען, אַ מים שאין להם סוף, ווייל מען זאָל זיך אַלוייטיג און גרינדליך בעקענען מיט'ן חסידות פון אָנהויב פון זיין ענטשטעהונג ביז היינט, דאַרף מען דעם דאָזיגען שטודיום ווידמען אַ סך יאָהרען.

דער מחבר, וועלכער האָט שוין נישט איינמאָל אַרויסגעזאָגט זיך וועגען דער נויטווענדיגקייט פון שאַפען אַ משנה יהדות, אַ ספר וועלכער זאָל אין זיך ענטהאַלטען דאָס בעסטע פון אַלע קולטור ווער־טען וואָס דאָס יודענטום האָט געשאַפען פון תלמוד אָן ביז צום היינטיגען טאָג (אַזוי גיט ווי דער רמב״ם האָט דאָס געטאָן אין זיין יד החזקה מיט אַלע הלכות וואָס האָבען זיך אָנגעזאַמעלט אין די פריהערדיגע דורות) האָט מיט זיין משנה חבד אָנגעהויבען פאַר־ווירקליכען זיין פּלאַן בנוגע דער חסידישער ליטע־ראַטור בכלל און חב״ד בפרט.

אין משנה חבד ווערט דאָס חבד'ער חסידות סיסטעמאַטיזירט, ס'ווערט אונז געגעבען אין אַזאַ פאָרם אַז נישט בלויז יחידי סגולה האָבען די מעגליכ־קייט צו שטודירען דעם דאָזיגען געביט באַר אויך אַלע, פערשטעהט זיך, וועמען עס געפינען ערנצט די שפּראַך קענטעניש, וואָס שטרעבען זיך צו בע־קענען מיט דער שיטה פון חסידות אַלס אַזעלכע, וואָס האָט געהערשט און אין אַ געוויסער מאָס, ווירקט עס נאָך היינט אין יודענטום, אָהן איבעריג גרויסע מיה און אָנשטרענגונגען געלונגט אונז צו געניסען פון די שאַפונגען פון איינעם פון די גרעס־טע חסידישע מנהיגים, וואָס האָט דאָס חסידות, וואָס אין איהר וואונדערליכער וועלט הויבען מיר ערשט איצט אָן אַריינדרינגען, פערטיפט און פער־ברייטערט — פון ר' שניאור זלמן שניאורסאָן, גע־רופען דער רב.

דערווייל זענען ערשינען די ערשטע צוויי ספרים פון כרך ראשון, וועלכע מאַכען זעהר אַ גוטען איינדרוק. אין קורצע ווערטער איז דעם מחבר געלונגען אַרויסצוגעבען דעם קוינטעסענץ פון מעהאַבר־העלטען ענין, וועלכער ווערט פאַרטרעפליך און אויס געצייכענט בעלויכטען. ווען ער ווען זיין אַ־בּיים, וואָס ער האָט זיך אָנגעצייכענט, דערפיהרען ביזן כ״ף, וועט די העברעאישע ליטעראַטור בערייכערט ווערען מיט זעהר אַ חשוב און נוצליך ווערק, וואָס וועט זיך מוזען געפינען אין דער ספרים־שאַנק נישט בלויז פון יעדען חסיד און פון יעדען וואָס האָט סימפּאַטיעס פאַר חסידות, באַר אויך אין דער ביבליאָטעק פון יעדען ערנסטען לייענער.

ווי אַזוי קען מען זיך פערהיטען

פון וועניערישע קראַנקהייטען

מעדיצינישע שמועסען

פון ד"ר ה. רוזשאַנער, לאָדז

די סאָציאַלע פּראָפילאַקטיק

פּראָפילאַקטיק בעדייט שוץ געגען די קראַנקהייט. דאָס איז אַ לעהרע, וואָס פערנעהמט זיך מיט אויסגעפינען און בעשטימען אַזעלכע היגיעני־שע בעדינגונגען, ביי וועלכע אַזאַ אָדער אַנדערע קראַנקהייט, זאָל אויסגעמיטען ווערען. ביי וועניע־רישע קראַנקהייטען, ווי איבריגענס אויך ביי אַ גאַנצע רייהע אַנדערע צווייגען פון דער מעדיצין. דאַרף מען אונטערשיידען אינדיווידועלע פון סאָ־ציאַלע פּראָפילאַקטיק. ס'איז פאַראַן אַ אינדיווידו־עלע פּראָפילאַקטיק וועלכע קאָן און דאַרף אַדורכגע־פיהרט ווערען מצד יעדען יחיד, ווי אויך אַ סאָ־ציאַלע פּראָפילאַקטיק וואָס איז בנוגע דעם כלל די געזעלשאַפט, די מלוכה. אין היינטיגען אַרטיקעל וועלען מיר זיך אָפּשטעלען אויף דער סאָציאַלע־פּראָפילאַקטיק.

די וועניערישע קראַנקהייטען ענטשטעהען על פּי רוב דורך אַ „זייטען־שפּרונג“ מחוץ'ן פאַמיליען לעבען. דער דאָזיגער אומשטאַנד האָט גורם געווען, אַז מ'האָט יאָהרען־לאַנג בעטראַכט די וועניעריש־קראַנקע אַלס אַזעלכע וואָס זענען זיך אַליין שול־דיג אין זייער קראַנקהייט. דאָס האָט, נאַטירליך, גע־האַט נעגאַטיווע ווירקונג אויף דער בעציהונג פון דער געזעלשאַפט לגבי די דאָזיגע קראַנקע. לעצטענס האָט זיך דאָך די דאָזיגע בעציהונג געענדערט צום גוטען: מען האָט גענומען די וועניעריש־קראַנקע צו בעטראַכטען פון ריין פּראַקטישען שטאַנדפּונקט, מ'נעהמט אין אַכט, אַז די דאָזיגע קראַנקהייטען האָבען אַ אַלגעמיין מלוכהשע בעדייטונג, מחמת זיי זענען גורם אַרבייטסאומפעהיגקייט, קערפּערליכע כּשר־

לעצונגען און קאָנען דערפיהרען אַפילו צו אַ פריה־צייטיגען טויט, אַ חוץ דעם, קאָן דורך די וועניע־רישע קראַנקהייטען פערקלענערט ווערען דער באַ־טיירליכע צוזוואוקס פון דער בעפעלקערונג, און פערערגערט ווערען דער געזונד־צושטאַנד פון די קומענדיגע דורות.

די אויבענדערמאָהנטע סיבות בעווייזען, ווי שטאַרק די מלוכה דאַרף זיין פּראַאינטערעסירט אין קאַמף געגען די וועניערישע קראַנקהייטען.

וואָס איז אייגענטליך גורם דאָס פערשפּריי־טען זיך פון דער וועניערישער פּלאָג?

שוין נישט איינמאָל האָבען מיר גערעדט וועגען די גרויסע דערגרייכונגען ביים ענטדעקען און הייל־לען וועניערישע קראַנקהייטען. די דאָזיגע וויכטיגע דערגרייכונגען ענטוישען אָבער אָפּט צוליב די נישט באַרמאַלע ווירטשאַפטליכע פערהעלטנישען ווי דיר־רות־מאַנגעל, איבערבעפעלקערונג, שלעכטע עקאָנאָ־מישע בעדינגונגען, צוליב וועלכע די יוגענט איז נישט בכח אין די פריהע יאָהרען צו שאַפען זיך אַנ'אייגענע היים.

די אויבענדערמאָהנטע מאָמענטען — דאָס איז וואָס דאָס פּרוכטבאַרע פעלד פאַר דער ענטוויקלונג און אויסשפּרייטען זיך פון די וועניערישע קראַנקהייטען.

מיר וואָלטען אָבער בעגאַנגען אַ גרויסען טעות, ווען מיר זאָלען בעהויפּטען אַז באָר די ווירט־שאַפטליכע נויט איז אַ פערבינדעטע פון די וועניע־רישע קראַנקהייטען, ווייל זי העלפט צו צום פער־שפּרייטען זיך. מיר זעהען אַז די וועניערישע קראַנקהייטען האָבען נישט קיין קלענערען אפשר נאָך אַ גרעסערען ערפאָלג ביי די פערמעגליכערע קלאַסען, דאָ קומען אָבער אין בעטראַכט אַנדערע מאָמענטען, אַנדערע פאַקטאָרען. אין דער ערשטער רייהע, אַלקאָהאָל, אונטער וועמענס השפּעה מ'פאַלט גאַנץ אָפּט אַ קרבן פון אַ וועניערישער קראַנקהייט. וואוילשטאַנד דערפיהרט נישט זעלטען צו אַ דעמאָראַלי־זירט לעבען. מיט איין וואָרט ציוויליזאַציע און סיפיליזאַציע געהען גאַנץ אָפט געאָרעמט און בילדען מיט זיך אַ גוט צוגעקליבען און אונטיילבאַר פּאָרל.

וואָסערע מיטלען קומען אין בעטראַכט אין קאַמף מיט די וועניערישע קראַנקהייטען? אין דער ערשטער רייהע בעזייטיגען דעם דירות־מאַנגעל, שוץ פאַר מינדעריעהריגע אַרבייטער־פרויען, ד. ה. זיי זאָלען האָבען בעסערע אַרבייטס־בעדינגונגען און בעקומען אַ געהעריגען לוין; בעקעמפען דעם אַל־קאָהאָליזם, מעהר אַכט לייגען אויף פּראָסטיטוציע און ערציהונג. מיר וועלען זיך דאָ נישט אָפּשטעל־לען אויף די אַלע מיטלען, וואָס דאַרפען אָנגעווענדעט ווערען אין קאַמף געגען שכרות, איינס איז זיכער: וואָס ווייניגער אַלקאָהאָליזם, אַלץ קלענער און בע־גרעניצטער איז דאָס פעלד פאַר וועניערישע קראַנק־הייטען. די פּראָסטיטוציע וואָס איז איינע פון די עיקר־קוועלען פון וואַנען עס נעהמט זיך די פער־שפּרייטונג פון די וועניערישע קראַנקהייטען, דאַרף נאַטירליך, טראַקטירט ווערען מצד דער מלוכה מיט אַ ספּעציעלער האַרגפעלטיגקייט און שטרענגקייט, מחמת אָפענע האַלב־אָפענע און געהיימע פּראָסטי־טוציע, זענען די גליענדע קוילען, וואָס דערלאָזען נישט, אַז דאָס פייער פון דער געשלעכטליכער אַנ־שטעקונג זאָל פערלאָשען ווערען. — ערציהונג אין שול, פאָרלעזונגען, ענטשפּרעכענדע בילדער אין קינאָ, פּראָפּאַגאַנדע פאַר היגיענע דאַרפען בילדען איין האַרמאָנישע גאַנצקייט, כדי דער קאַמף מיט די וועניערישע קראַנקהייטען זאָל האָבען ערפאָלג און דערפיהרען צו זייער פולשטענדיגע פערשווינדונג, אָדער לכל הפחות צו אַ בעדייטענדע פערקלענערונג פון דער צאָהל וועניערישע ערקראַנקונגען. דערציהונג איז אָבער אויך וויכטיג, דאָס יעדער יחיד זאָל ווי־סען, ווי אַזוי זיך אַליין צו פערהיטען, פון אַנשטעק־קען זיך. עס איז, בעמליך, נויטיג די אינדיווידו־ועלע פּראָפילאַקטיק. אָבער וועגען דעם אין נעכסטען אַרטיקעל.

—=):(=—

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

שבת הגדול: איהר ווייסט, כאַניע קורצער פרייטאַג, איך האָב אַ ברודער האָט ער צווי וויל—עס.
קורצער פרייטאַג: וואָס הייסט צווי וויל־עס?

שבת הגדול: ער האָט צווי וויל—עס. וויל—ער — צאָהלט ער, וויל—ער נישט, צאָהלט ער נישט.

ביים פאַמיליען-קבר

אַ לאָדזער גביר האָט אין דער קהלה געקויפט אַ פאַמיליען־קבר. שטעהענדיג איינמאָל מיט זיין פרוי ביים קבר, זאָגט ער צו דער פרוי:
— זעהסט, פייגעלע, אַז גאָט וועט לאָזען לעבען, וועלען מיר ביידע דאָ ליגען צוזאַמען אין דר'ערד.

א נייגעריגע בעל-הבית'טע
צווישען סובלאָקאַטאָרען

— ביזט כאָטש צופרידען פון דער נייער וואוינונג?
— פון דער וואוינונג בין איך צופרידען, נאָר די בעל־הבית'טע האָט אַ פאַסקודנע טבע — זי איז געוואַלדיג נייגעריג.
— דהיינו?
— זי האַלט זיך אין איין פרעגען: ווען איך וועל בעצאָהלען דירה־געלד.

א גרויסער חילוק

שדכן (צום חתן): פאַרוואָס, זאָגט מיר, געפעלט אייך נישט די כלה?
חתן: זי האָט דאָך ס׳מויל אין דער זייט.
שדכן: ס׳איז נישט אמת. ביי איהר איז נאָר די נאָז נישט אין מיטען.

דעם ווייבס טעות

פרוי (צום מאַן): יעדעס מאָל, ווען דו דערזעהסט אַ יונג שעהן מיידעל, פערגעסטו אַז דו האָסט שוין אַ ווייב.
מאַן: פאַרקעהרט: טאַקע דעמאָלט הויב איך אָן טראַכטען דערוועגען.

נאר א גט!
שמועס אויף פולנאצנא גאַס

אויף פולנאַצנאַ גאַס טרעפען זיך צוויי בעקאַנטע יודען, פרעגט איינער דעם צווייטען:
— וואָס הערט זיך עפעס ר' יאַנטשע?
— איך געה מיך גט'ן מיט מיין ווייב.
— פאַרוואָס?
— איהר האָט דען אַנ'אַהנונג, וואָס איך האָב מיט מיין ווייב געהאַט?
— וואָס?
— פיר קינדער!

די סעזאנאווע כלה
קלאַפּאָטען פון אַ היינטיגער מאַמע

מוטער (צו דער טאָכטער) וואָס איז דאָס מיט דיר היי־יאָהר, העלטשע?
טאָכטער: וואָס זאָל דען זיין?
מוטער: אַלע יאָהר אין דער צייט ביזטו דאָך שוין פערלאָבט!..

דער טיפטרויעריגער מאַן, נעביך
ביי א טישעל אין „גראַנד קאפע"

— דער אַלטער ש. קריכער, איז ווי אויס שטאַרק פערטרויערט נאָך זיין פערשטאָרבענער פרוי.
— פון וואַנען דריינגסטו דאָס?
— זעהסט נישט, אַז אַפילו דעם גרויען קאָפּ, האָט ער זיך געלאָזט איבערפאַרבען אויף שוואַרץ.

וויבער וועגען זייערע מענער
אונטערגעהערטער שמועס

ערשטע: זי הערען, פרוי באָוואַרקע, מיין מאַן איז אַזוי דענערווירט, אַז אין מיטען נאַכט שטעהט ער אויף און זוכט אונטער'ן בעט גנבים.
צווייטע: און מיין מאַן ז. ג. נאָך מעהר נערוועז ווען ער קומט אַהיים ביינאַכט זוכט ער אין דער שאַנק... דעם סובלאָקאַטאָר.

אנ'איינפאל פון א לאדזער גביר
פראָווינצער ביי א רייכען פעטער

צוויי פראָווינצער זענען געקומען קיין לאָדז צו אַ רייכען פעטער. פאַר'ן שלאָפען זאָגט דער פעטער צו זיי:
— פאַר'ן געהן אין בעט אַריין זאָלט איהר טוישען די העמדער.
— כ'פערשטיי נישט די חכמה — האָט איינער געזאָגט צום צווייטען — צו וואָס דאַרף איך אָנטאָן דיין העמד און דו מיין העמד?..

גאז און לופט

— וואָס איז דער הויפּט־אונטערשייד פון לופט ביז גאַז?
— דער חילוק איז, וואָס לופט בעקומט מען נאָך בחינם.

סעקוועסטראטארען און קאמארניקעס
נאר פון וויבליכען געשלעכט

פון מאַסגעבענדע קוועלען דערוויסען מיר זיך, אַז בקרוב וועלען סעקוועסטראַטאָרען און קאַמאָרניקעס זיין בלויז פרויען, ווייל קיינער ווי זיי איז נישט אומשטאַנד אויסצוציהען דעם לעצטען גראָשען.

וועלען היינטיגע מעדלעך
דערגרייכען צו אזא מדרגה?

בחור (צו זיין געמיינטער׳ס פאָטער): איך בין געקומען בעטען אייער הסכמה אויפ'ן שידוך מיט אייער טאָכטער.
פאָטער: איך קאָן מסכים זיין, צי זענט איהר אָבער אומשטאַנד צו געבען פרנסה אַ פאַמיליע.
חתן: וואָסערע פראַגע?!
פאָטער: [illegible] דאַרפט אָבער וויסען, אַז אונזער פאַמיליע בעשטעהט פון 10 פערזאָן.

—=‎:o:‎=—

הומאָר ● סאַטירע ●

דער קונדס

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 264 פרייטאג, דעם 17 נאָוועמבער 1933

פלעגערינס פון אלע זייטען

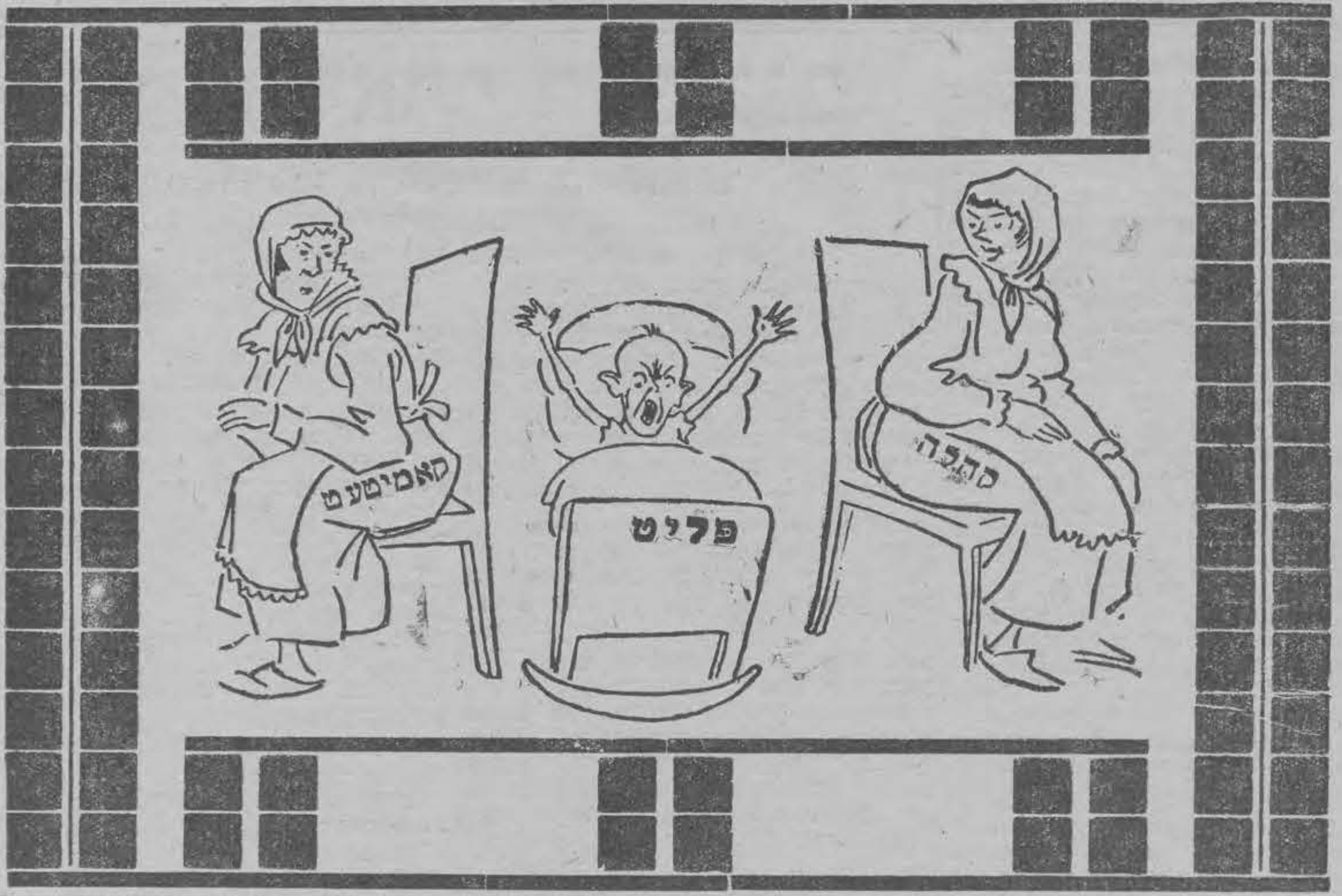

און דאס קינד געהט אויס פון הונגער...

פאליטיק פון וואך

זעהט דאך אויס אז דאס גאנצע דייטשע פאלק איז מיט היטלערן, א בעווייז זענען דאך די — „וואהלען", וואס זענען זונטאג פארגעקומען אין דייטשלאנד.

אבער די וועלט האט זיך אנגעווענדט אויף היט־לערן מיט דער טענה אז ער איז נישט קיין דעמאָ־קראט, ווי אזוי איז ער נישט קיין דעמאקראט, אז ער וויל דאך נישט ריהרען קיין שריט אהן „ווילען פון פאלק".

אין אלע דעמאקראטישע לענדער, ווערט דע־ווידירט די פאליטיק דורך וואהלען און אין היט־לעריסטישען דייטשלאנד איז אויך אזוי.

וואס וויל מען נעבעך האבען פון היטלערן? פאר־וואס בייזערט מען איהם נעבעך מיט פאר־וואס זאגט מען אז ער איז דאס, אז ער איז יענץ?

בסך הכל ווייזט ער זיך דאך ארויס אלס „דעמאקראט" — „וואהלען" האט ער דאך אדורכ־געפיהרט.

קומען אבער דיפלאמאטען און זאגען, אז דאס אליין איז משאק, ער שיט זאמד אין די אויגען.

אויב דיפלאמאטען זאגען, מן הסתם ווייסען זיי דאך וואס זיי רעדען, זיי זענען דאך עפעס די־פלאמאטען !...

ר' שלמה גרוזינער

האט מ'דערצעהלט וועגען א לאדזער קארגען גביר

מ'דערצעהלט, אז דער היגער קארגער גביר שלמה גרוזינער, האט אפגעזאגט די דינסט, ווייל זי האט נישט געוואלט וואשען פאפירענע סער־וועטקעס.

אפיציעלע ערקלערונג

ספ. צום „קונדס"

צו דער רעד. „קונדס".

איך בעט למען האמת אפצודרוקען פאלגענדע ערקלערונג:

אין צוזאמענהאנג מיט דער ידיעה, אז עפעס א געוויסער איוואן בונין, האט בעקומען דעם נאבעל־פרייז פאר ליטעראטור ערקלער איך, אז דער דאזיגער נאמען איז מיר אומבעקאנט, און האט מיט מיין פערזאן און מיט מיין משפחה אוודאי קיין שום געמיינזאמעס נישט.

יע, בונין האט טאקע געווארפט בעקומען דעם נאבעל־פרייז, אבער נישט איוואן בונין נאר איך, בונין, שלמה ב"ר חיים יצחק ב"י, אויב נישט פאר ליטעראטור, איז פאר וויסענשאפט. ד.ה. פאר עקאנאמיע. אין וועלכער איך האב מיך פערזענ־ליך אויסגעצייכנט אין קהלה אין דער סביבה פון ר' יאסעלע וואייטשעכאווסקי זאל לעבען.

ש. בונין
רעפערענט פאר סאציאלער הילף ביי דער קהלה אין לאדז.

אויף דער נאוואמיעסקא

איינער מיידט אויס דעם אנדערען

אויף נאוואמיעסקא געהען לאזער הויזעג־בייקער און מענדעל סוויטער־מאכער, פלוצלינג זאגט לאזער הויזעגבייער צו מענדעל סוויטער־מאכער:

— כ'בעט דיך, מענדעל, קום אריבער אויפ'ן צווייטען טראטואר!

— פארוואס ?

— ווייל אונז ענטגעגען קומט אן פייוול זאקען־מאכער, וועמען איך בין שולדיג פופציג זלאטעס.

— נארישקייטען! — האט מענדעל סוויטער־מאכער געזאגט. מיר קענען רוהיג ווייטער געהן אויף דעם טראטואר. פייוועל זאקענמאכער וועט אליין אריבערגעהען אויפ'ן צווייטען טראטואר.

— פארוואס ?

— ווייל ער איז מיר שולדיג פופציג זלאטעס.

—=(::)=—

א זיסער חלום

פון א לאקאטאר

— די הערסט, שלמה, איך האב די נאכט געהאט א זיסען חלום.

— וואס ?

— ס'האט זיך מיר געחלומט אז מיין ווירט האט בעקומען אנ'עקסמיסיע.

אז מען דארף דעם גנב...

מאנאלאג איבערגעגעבען פון ב. קאווינער

...אויב איהר האט צייט, און אויב איהר האט חשק און כאטש און טינט און פעדער, מעגט איהר פערשרייבען דאסיליכעס ווארט, וואס איך וועל איך דא איבערגעבען. אז איך וועל זיין פערטיג, וועט איהר האבען א מעשה פאר אייער „קונדס" און דער עולם וועט הנאה האבען.

איהר הערט? ווען איך בין נאך געווען, נישט פערצייהט געדאכט, א בחור, האב איך שוין געהאט מיין אייגען געשעפט, א ווארשט־געשעפט און איך האב געמאכט גוטע געשעפטען. צווישען אלע מיינע בעקאנטע בין איך געווען דער איינציגער בחור מיט אן אייגען געשעפט. איך פלעג פערדי־נען צווישען פיר און פינף הונדערט זל. א וואך. און דאס האט געמיינט א הונדערט און פופציג זל. ריינער פראפיט. אבער איך האב געפיהלט, אז איך וואלט געקענט מאכען גרעסערע געשעפ־טען, ווען איך וואלט נישט זיין אליין. צוגעהמען א פרעמדען מענשען, האב איך מורא געהאט. געה פערלאז זיך אויף א ווילד־פרעמדען מענשען מיט אזא געשעפט!

פאלט מיר איין: א שיהן לעבען מאך איך, א בחור בין איך, און א שעהנער בחור, א געזונ־טער, נישט קיין נאר־ישער, און 27 יאהר בין איך אלט, וואס זשע וואס וואס ווארטען? איך וועל חתונה האבען און מיין ווייבעל וועט מיר ארויסהעלפען. איך און זי וועלען דאס געשעפט פיהרען ריכטיג ארויפארבייטען.

ווי זאגט מען, אז מען דארף דעם גנב שניידט מען איהם אפ פון דער תליה.

בין איך אוועק א שבת ביינאכט צו מיינעם א בעקאנטען, א שדכן, און איך זאג צו איהם:

„ר' ברוך הערש, איהר ווייסט דאך, אז איך האב א פיין געשעפט און עס געהט מיר, קיין עין־הרע, זעהר גוט, און עס קען נאך געהן בעסער, ווען איך זאל האבען ווער עס זאל מיר ארויס־העלפען. קיין פרעמדען מענשען ווילט זיך נישט האלטען; וויל איך חתונה האבען מיט א פיינע יו־דישע טאכטער".

האט ער, ברוך הערש, פערשטאנען, וואס איך מיין און ער האט ארויסגענומען א קליין ביכעלע פון זיינ'ם קעשענע, זיך אנגעטאן די ברילען און גענומען קוקען און קוקען און מיט שמחה אויס־געשריען:

„הערשעל, איך האב פאר דיר דאס ריכטיגע מיידעל, א מיידעל א בריה: זי וועט זיין די צוגע מאסטען פאר דיר! דאס איז דוד בער'ס יונגערע טאכטער, די ברונעטע, מינדעל, דו דארפסט זי קענען; זי איז א גאלד, נישט קיין מיידעל. קען אביסעל ענגליש. האט א שעהנע פיגור, שווארצע האר, שווארצע אויגען, א ליכטיג שמייכעל. און פאר א געשעפט איז אזא מיידעל ווערט אנ'אוצר".

„אויב זי וועט נאר וועלען", זאג איך, „אמאל קען איך איהר נישט געפעלען".

„דאס לאז איבער פאר מיר, הערשעל, מיר, שדכנים, האבען שוין אונזערע וועגען"

און א וואך ארום, קומט אריין דער שדכן צו מיר אין געשעפט מיט א שמחה:

„הערשעל, ס'איז גאלד! זי וויל און איהר מאמע וויל (קיין טאטען האט זי נישט, ער איז שוין געשטארבען).

הכלל, וואס טויג איך מעשיות מיט געשעפ־טען? איך האב צוגעשטימט צום שידוך און אין דריי חדשים שפעטער איז געווען די חתונה.

אויף מארגען נאך דער חתונה, איז שוין מיין יונג ווייבעל געשטאנען מיט מיר היטערן בופעט און פערקויפט צוזאמען מיט לעבער־ווארשט און בריסט און ווארשטלעך און זויער־קרויט און זויערע אור־גערקעס, מושטארדע און זי האט זיך זעהר גוט אויסגעפטויגט צום געשעפט.

מיר האט עס שטארק הנאה געטון. איך בין געווען זיכער, אז זי וועט מיר פיין ארויפארבעי־טען ס'געשעפט: זי, מיט איהר רעדען, מיט איהר גאנג, מיט איהר חן וועט צוציהען א ים מיט קונים.

און אזוי איז טאקע געווען: דאס געשעפט האט גענומען געהן נאך בעסער און איך האב ממש געז־שארט גאלד. איך פלעג שוין איינעהמען קנאפע טויזענט זלאטעס א וואך.

און אז א חבר מיינער האט מיך אמאל גע־פרעגט:

„הערשעל, ווי קומט עס? א מענש ווי דו, א שכלדיגער, א געשעפטסמאן, זאלסט חתונה האבען?"

האב איך איהם געענטפערט דאס אייגענע וואס איך האב אמאל געזאגט דעם שדכן:

„„אז מען דארף דעם גנב, שנייט מען אפ פון דער תליה", — איך האב נישט געהייראט ווייל איך האב געוואלט הייראטען; ווייל איך וויל פיהרען א פאמיליען־לעבען, זיין פערבונדען מיט א ווייב און קינדער, נאר פשוט צוליב ביזנעס; איך האב נישט געוואלט אנשטעלען א פרעמדען מענשען אין

א רעטעניש מיט די הויזען!

א הארבע קשיא פון א לאדזער יוד

—דער מסתר. זאג איך אייך, איז ממש א רעט־עניש.

— כ'מיט וואס ?

— כ'וועל דיר ערקלערן. לאמיר בעהמען, מיינע הויזען: דער פויער האט אויפגעהאדעוועט שעפ־סען, האט זי געשוירען, די וואל צוגעשטעלט דעם פאבריקאנט. דער לעצטער האט דערפון געמאכט סחורה, דער סוחר האט די סחורה צוגעשטעלט צו מיין שניידער, וועלכער האט מיר פון דער סחורה, געמאכט א פאר הויזען...

— נו, איז וואס? וואס איז דא דער רעטעניש?

— און איך האב די הויזען נישט בעצאהלט, קאן איך נישט פארשטיין, פון וואס די אלע מענ־שען לעבען!...

פשייטש און לאדז

די שטוקע „שליאמקע און ריקעל"

א פשייטשער יודענע איז געקומען צו גאסט צו א ברודער קיין לאדז. דער ברודער האט די שוועסטער געוואלט מהנה זיין און זי פארבעטען אין יודישען טעאטער.

— וואס שפילט מען? — האט די פשייטשער יודענע געפרעגט.

— שליאמקע און ריקעל.

— א וואזשנע מצאצע! — האט די פשייטשע רין געענטפערט — די שטוקע האב איך מיט צעהן יאהר צוריק געזעהן ביי אונז אין פשייטש.

דער טאטע און דער זוהן

דער יונגער דאקטאר האט קאליע געמאכט

דער יונגער דאקטאר פ. האט איבערגענומען א טייל פאציענטען פון זיין פאטער, אויך א דאק־טאר.

באלד נאכ'ן איבערנעהמען די פראקטיק זאגט דער זוהן צום פאטער:

— טאטעשי, ווייסט איך האב דעם אלטען איקס אויסגעהיילט מיט איין מעדיצין.

— א וואזשנער פלאקענשיסער ביזטו. צעהן יאהר האב איך געלעבט פון זיין קרענק, און דו האסט עס שוין קאליע געמאכט.

אין דער ליטערארישער קיביצארניע

— וואס זאגסטו צו חיים ג.?

— אלס שרייבער איז ער א גראפא—מאן און אלס [illegible]רענט — א גראמאפאן.

פאראדאקס

— וואס איז דאס אזוינס א פאראדאקס?.

— אז דער געזונדהייטס־מיניסטער איז כסדר קראנק.

דער טויטער סעזאן

ביי די דאקטוירים

— וואס רופען די דאקטוירים „דער טויטער סעזאן?"

דער „טויטער סעזאן" רופען אז די דאקטוי־רים, ווען אלע זענען געזונד.

שיקעלדיגע, נעביך!

— ערקלער מיר, נטע, פארוואס נעהמט מען נישט צו קיין שיקעלדיגע צום מיליטער?

— ווייל אין דער מלחמה וועט ער נישט קענען גלייך קוקען דעם טויט אין די אויגען.

געשעפט, האב איך חתונה געהאט.

עטליכע חדשים נאך דער חתונה, האט מיין ווייבעל גענומען מאכען מאדנע העוויות: דאס טוט איהר וועה דער קאפ, דאס בודיקט איהר, דאס שווינדעלט איהר פאר די אויגען...

הקיצור, זי מאכט מיר אויסטערלישע קונצען, און זי קען שוין נישט אפהיטען דאס געשעפט, זי ליגט שוין אין הויז און עסט נישט, און טרינקט נישט, און זי קען נישט פערטראגען דעם גערוך פון מילך, פון פלייש; הערט נישט אויף צו נאגען זויערע לימינעס און אלע ווילע לויפט זי צום אקושער־דאקטאר...

געפעלט מיר נישט איהר ברעכען, און דא בין איך אליין אין געשעפט, איך קען זיך איבער אליין נישט צוזייסען.

זאגט זי צו מיר :

„ווייסטו וואס, הערשעל, בעהם אריין אין הויז מיין מאמען, זי וועט מיר אביסעל ארויסהעלפען אין הויז־ארבייט. עפעס אפקאכען, אפוואשען, ס'געשיר, מאכען ס'בעט, אויסקעהרען, ווי־שען די זיידענע וועש וואס מען קען נישט אוועק־געבען אין פראלניע, און דערווייל וועל איך זיך אביסעל אויסרוהען און דיר ווידער ארויסהעלפען אין געשעפט, דאס וואס איך פיהל אזוי איז נישט געפעהרליך, דאס איז בלויז א סימן, אז באלד־באלד וועסטו זיין א „טאטע".

„וואס רעדסטו?"

„דאס, וואס דו הערסט."

„אבער..."

שלאגט זי מיר איבער און רעדט ווייטער:

„הערשעל, רעד נישט קיין סך און טו וואס איך הייס דיר, אויב דו ווילסט אז דאס געשעפט זאל נישט לײדען".

„ווייסט ווס", זאג איך, „אז מען דארף אריינ־נעהמען אין הויז דיין מאמען?"

„יא".

„האבען אין הויז די שוויגער?"

„יא".

„מילא", זאג איך, „אז מען דארף דעם גנב שנייט מען איהם אפ פון דער תליה".

און כ'האב אריינגענומען די שוויגער מיינע און זי האט זיך א נעהם געטון צו די הויז־ארבייט און דאס ווייבעל מיינס האט מיר ווידער גענומען ארויסהעלפען אין געשעפט.

און מאדנע! ווען זי האט בעריבט די קונדען האב איך מעהר געלייזט ;אלע האבען זי געליובט.

איצט הערט ווייטער :ווען דאס ווייבעל מיינס איז אוועק אין שפיטאל, מיר מאכען פאר א טאטען, בין איך ווידער געבליבען אליין. אריינגעהמען די אלטע שוויגער אין קראם האב איך נישט געקאנט. א פרוי שוין אין די זעכציגער, א קורצע, א פעטע, מיט א בערדעל, מיט א ווארצעל לעבען דער נאז, מיט בלויע אַרערן אויף די הענט כמעט אהן א צאהן אין מויל, מיט א גרויסע פאַ־טשיילקע אויפ'ן קאפ. מיט צוויי רויטע אויגען — געה נעהם אריין אזא קראסאוויצע אין א געשעפט. די וועט דאך מיר פערטרייבען אלע קונים!

האב איך בעשלאסען, אז ביז מיין ווייבעל וועט ארויס פון שפיטאל און געזונד צוריקקומען צום געשעפט, וועל איך דערווייל אריינעהמען מיין פאטער.

מיין פאטער איז נאך א קרעפטיגער יוד, נישט קיין נאר, האלט זיך ווי א מענש, ריין, ציכטיג, האט נישט קיין באָרד, לייענט א יודישע צייטונג, וועט ער מיר, דערווייל, ארויסהעלפען. וועט ער נישט שטיין הינטער דעם בופעט; וועט ער דער־לאנגען צו די טישלעך ברויט, ווארשט, הייסע טיי, גלעזלעך ביער: ער וועט שוין ביי מיר נישט שטעהן לידיג; איך'ל איהם שוין געבען ארבייט.

און איך האב געשיקט נאך מיין פאטער, ער איז געקומען און מיר גענומען ארויסהעלפען.

האט די שוויגער געברומט אין הויז און דער טאטע מיינער האט מיר ארויסגעהאלפען אין גע־שעפט.

ווי זאגט איהר: אז מען דארף דעם גנב, שניידט מען איהם אפ פון דער תליה

איז טאקע א דאנק די שוויגער פון איין זייט און מיין טאטען פון דער צווייטער זייט, האט די פירמע מיינע נישט געליטען.

און ווי נאר מיין ווייבעל האט זיך געשטעלט אויף די פיס און געקומען צוריק ארבייטען אין געשעפט, האב איך באלד דעם טאטען אפגעשיקט צו דער מאמען...

ער האט נעבען נישט געוואלט געהן אהיים, דער טאטע מיינער; ער האט זיך געבעטען ביי מיר, איך זאל איהם ווייטער האלטען. אבער איך האב איהם בעוויזען ווי פיר מאל פיר איז זעכצעהן, אז ער דארף אהיים געהן, אז ער מוז אהיים געהן!

און די מאמע מיינע האט אויך געטענהט דאס אייגענע: ער מוז אהיים קומען, ווייל ער דארף מיך מפרנס זיין; איך דארף האבען וועמען צאהלען פאר מיין עסען, טרינקען, קליידער און צו די זאכען איז ער נאך גאנץ גוט — האט גע־זאגט די מאמע — און איך האלט מיט דיר, האט זי געזאגט — אז מען דארף דעם גנב שניידט מען איהם אפ פון דער תליה.

און דער טאטע האט נעבעך געמוזט אהיים־געהן צו דער מאמען.

ארימער טאטע!

אט דאס איז די געשיכטע, דרוקט זי אפ אין אייער „קונדס".

—=)::(=—

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע ביילאגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

ליידזער

ליידזער האט א מאדנע טבע,
ענטפערט זיך נישט צו דער זאך.
האבען אי'ב'ם קלאס די קינדער,
אפט צוליב איהם שפאס א סך.

איינמאל פרעגט אין קלאס דער לערער:
ווער אברהם איז געווען.
כאפט זיך ליידזער אויף פון בענקעל:
כ'האב אנ'אעראפלאן געזעהן!

לאכען הילכיג אלע קינדער,
און דער לעהרער לאכט אויך מיט.
גוט איז באך, וואס ס'איז דער לעהרער
גאר קיין בייזער נישט.

ליידזער, ליידזער, — פרעגט ער מילד איהם
וואו געפינסטו זיך אצינד?
שמייכעלט ליידזער און ער ענטפערט: —
ס'פליהט אנאעראפלאן געשווינדט!

לאכען העכער נאך די קינדער,
און דער לעהרער לאכט נאך מעהר: —
ליידזער, ליידזער, קומסט איצטער
אויף אנ'אעראפלאן אהער!?

אט אזא מין יונג איז ליידזער.
זיצט ער, דאכט זיך, אז ער שלאפט.
מאלט געווען אנ'אנדער לעהרער,
האלט ער איהם דערפאר בעשטראפט.

פרעגסט איהם עפעס, ענטפערט ער דיר:
אויפ'ן בוידעם א יאריד!
באך א גליק, וואס ס'איז זיין לעהרער
גאר קיין בייזער נישט.

משה סארמאן.

באנאכט

דער הימעל א בלויער
מיט שטערנדלעך פיל;
די שטערנדלעך שווימען
פאר'חלומט און שטיל.

עס סוד'ן זיך זאנגען
און פרעפלען אין פעלד;
א ווינטעלע מורמעלט זיך
לייטזיג און קוועלט.

די געסעלעך שטילע,
די לאדענס פארמאכט.
די וועלט און די נאכט.
און ס'חלומט א חלום,

לעאז עלבע.

די מעשה פון סדום און עמורה

(פון די מעשיות פון פערצייטען)

4)

אין סדום האט מען אפגעטאן די געסט אויף סדומיש, אויך אויף אנ'אנדער אופן. כדי זיי זאלען פון דארטען ווייכען און לויפען. מען האט אנגעשטעלט א בעטעל, און יעט'וועדער גאסט, וואס איז געקומען קיין סדום, האט זיך געמוזט לייגען אין בעטעל, זעהן, צי ער וועט פאר סדום טויגען; איז ער געווען צו לאנג, האט מען איהם די פיס אפגעקירצט. און איז ער געווען צו קורץ, האט מען איהם אויסגעצויגען, אויסגעפרייבט, צי ער וועט פאר סדום טויגען.

ווען אליעזר דער קנעכט פון אברהמען, (וואס איהר האט שוין געהערט פון זיין נאמען), איז קיין סדום געקומען האט מען אויך איהם מכבד געווען שיין און פיין, ער זאל אין בעטעל אריין. אבער אליעזר האט זיך שוין געגוג אנגעהער'ט פון די מעשי־סדום האט ער צו זיי כלומרשט געזאגט:

— איך וואלט זיך זיכער געלייגט אין בעטעל נאר איהר הערט א מעשה? זינט מיין מוטער איז געשטארבען האב איך אויף זיך געגומען א נדר ווי איהר זעהט מיך אין די קליידער, אז איך זאל זיך קיינמאל אין א בעטעל נישט לייגען.

און אט אזוי האט זיך אליעזר פון דעם גאסט פריינדליכען סדום־בעטעל ארויסגעדרייט.

און אז א סדום־מענש האט שוין איינגעלאזען א גאסט צו זיך אין הויז, איז ער שוין פון דארט קיין גאנצער נישט ארויס, אזוי האט איין מאל געטראפען א געשיכטע מיט א וואנדערער, וואס איז דורך סדום דורכגעפאהרען. דער דורכפאהרער האט געהאט מיט זיך א טייערען פילפארביגען טעפיך, וואס ער האט געפיהרט אויף זיין אייזעל, צוגעבונדען מיט א זיידענער שנור.

איינער א סדומער האט דערזעהן דעם דורכפאהרער מיט'ן טייער'ן פילפארביגען טעפיך מיט דער זיידענער שנור האט ער איהם צוגענומען פאר א גוטען גאסט און איהם אזוי אפגעהאלטען צוויי טעג און געגעבען איהם טרינקען און עסען, כדי ער זאל אן זיין טעפיך פערגעסען.

אויפ'ן דריטען טאג האט זיך דער אורח גענומען קלייבען אין וועג אריין, בעט ער ביים באלעבאס דעם טעפיך מיט דער זיידענער שנור. מאכט זיך דער באלעבאס תמעוואטע:

— וואס זאגסטו א שמאטע? א, א טעפיך מיט א זיידענער שנור זאגסטו? און דער טעפיך. זאגסטו א סימן, איז געווען א קאלירטע מיט אלערליי בלומען? א, אזא חלום האט זיך דיר געחלומט? ווייער א גוטען חלום האסטו געזעהען, און איך וועל דיר בעשיידען און זאגען וואס עס וועט געשעהען, די זיידענע שנור בעווייזט, אז דו וועסט לעבען לאנגע יאהרען כלעבען. און דער קאלירטער טעפיך מיט די בלומען מיינט, אז דו וועסט האבען א טייערען גארטען א שיינעם מיט כל המיני בלומען און פרוכטען, זאל יעדער דוכטען, דאס זענען מיינע ווייד און דאס איז פון דיין חלום דער בעשייד.

בעהמט דער אורח וויינען און שרייען און זאפלען זיך ווי א שלייען:

— וואס פאר א חלום צו אלדי גוטע יאהר, אז די מעשה איז דאך געווען אויפ'ן וואהר? האב איך דען איין כלעבען דעם טעפיך נישט געגעבען, דאס זאל ביי אייך ליגען, און איך זאל דאס דערנאך צוריקקריגען?

מילא, גייט מען אוועק צום ריכטער, וואס איז קיינמאל נישט ניכטער. הערט־אויס דער ריכטער בי'דע צדדים, ווי עס פיהרט זיך, דאכט זיך, ביי אלע בני־אדם, איז דאך דאס. אבער סדום, גיט זיך דער ריכטער א וועגד צום גאסט פון דער פרעמד:

— מיין ליבער אורח. איך מוז דיר זאגען, אז דו ביסט אומזיסט געקומען זיך קלאגען. דער מענש האט דיך אויפגענומען ווי א ליבען גאסט. אזוי ווי עס פאסט, געגעבען דיר כלעבען טרינקען און עסען און דו האסט די טובה פערגעסען. און דו מאהנסט ביי איהם איצטער א טעפיך מיט א שנור, וואס איז גאר קיינמאל אויף דער וועלט נישט געווען נאר וואס דו האסט אין חלום געזעהען, און אז ער האט דיר דעם חלום גוט בעשיידט און דעם בעטייט געזאגט, ביזטו גאר געקומען מיט א קלאג! פע, דאס איז נישט שיין, און אז דו ווילסט — נאך זעהר גער־מיין! פאר דעם, וואס ער האט דיר פותר חלום געווען צום גוטען, ווייסטו וואס טוטן!? מען בעצאהלט דערפאר פיר גילדען, אזוי איז אין סדום דאס געזעץ. און א חוץ דעם דארפסטו איהם בעצאהלען פאר צוויי טעג עסען און טרינקען, יוארים דא אין סדום גיט מען נישט קיין געסט אומזיסטע קעסט. מילא, ער האט געמוזט בעצאהלען, קען מען דען האבען א ברירה אין סדום ועמורה?

דער קיסער און דער פאלק (סאקאל)

א קיסר האט געהאט א פאלק און האט דעם פאלק זעהר ליב געהאט, איינמאל, בשעת א יאגד האט דער קיסר אנגעררייצט דעם פאלק אויף א האז.

דער פאלק האט דעם האז געכאפט און געבראכט איהם צו טראגען דעם קיסר, און דעם קיסר האט זיך דערווייל פערגלוסט א טרונק. האט ער גענומען זוכען א קוואל און לסוף געפונען א בערגעל, וואס פון איהם איז טראפענווייז געריגען וואסער, דער קיסר האט ארויסגענומען פון זיין זאטעל א כוס און אונטערגעשטעלט איהם, אבער דאס וואסער האט זעהר פאמעליך געטריפט, און עס האט געדויערט זעהר לאנג ביז דער כוס איז פול געווארען, סוף כל סוף האט דער קיסר צוגעטראגען איהם צום מויל און שוין געוואלט טרינקען, פלוצים איז אויף זיין האנט ארויפגעפלויגען דער פאלק, זיך צעפאכעט מיט די פליגעל און האט צושפריצט דאס וואסער. האט דער קיסר ווייטער אונטערגעשטעלט דעם כוס, ווייטער לאנג געווארט, און ענדליך צוגעטראגען דעם פולען כוס צום מויל. אבער עס האט זיך ווייטער איבערגעחזרט דאס זעלבע: דער פאלק האט א שטופ געטון דעם קיסרס האנט און צעגאסען דאס וואסער.

און ווען דער קיסר האט צום דריטען מאל אנגענומען א פולען כוס וואסער, און דער פאלק האט צום דריטען מאל דאס וואסער צעגאסען, איז שוין דער קיסר שטארק אין כעס געווארען. פון גרויס כעס, האט ער א שמיץ געטון דעם פאלק אויף א שטיין און איהם דערהרגעט. דערווייל זענען צוגעפאהרען דעם קיסרס בעדינער, און איינער פון די איז ארויפגעלאפען צום קוואל, כדי מיט אמאל אנגעהמען דאס וואסער, אבער אויך דער דינער האט קיין וואסער נישט געבראכט. ער איז געקומען מיט א ליידיגען כוס און האט צום קיסר געזאגט: „מען טאר דאס וואסער נישט טרינקען. אין קוואל ליגט א שלאנג, וואס האט ארויסגעלאזט אין וואסער אריין סם. א גליק וואס דער פאלק האט דיר נישט געלאזט טרינקען, וואלסט זיך געווים פערסמט."

האט דער קיסר געזאגט: „שיין האב איך אפגעדאנקט דעם פאלק: ער האט מיר מיין לעבען גערעטעוועט און איך האב איהם דערהרגעט".

יודישע מארטירער

די אגדות פון עשרה הרוגי מלכות

פון ז. ש"ץ

רבי עקיבא

און נאך איהם האט מען רבי עקיבא בן יוסף געבראכט, וועלכער פלעגט זוכען די אלע תגין פון די אותיות דרשנען און אויסטייטשען די תורה לויט ווי מען האט זי מוסר געווען צו משהן פון בארג סיני.

און אז מען האט איהם להריגה ארויסגעפירט איז אנגעקומען א בריף צום קיסר אז דער מלך ערב פאלט אן אויף זיין לאנד.

האט ער געמוזט אין מלחמה געהן, און איידער ער איז אוועקגעגאנגען האט ער געהייסען פערשטאפען רבי עקיבא'ן אין תפיסה ביז ער וועט צוריקקומען פון דער מלחמה.

און אז מען האט איהם אין תפיסה פערשפארט האט רבי יהושע הגרסי איהם בעדינט אלע טאג. און יעדען טאג האט ער איהם אויף דער מאס וואסער געבראכט, איינמאל האט איהם דער שומר פון בית האסורים אנגעטראפען, האט ער געזאגט צו איהם:

— היינט איז ביי דיר צופיל וואסער פאראן.

און ער האט העלפט אויסגעגאסען און העלפט איהם צוריקגעגעבען.

אז ער איז אריינגעקומען צו רבי עקיבא'ן, האט רבי עקיבא צו איהם געזאגט:

— גיב מיר וואסער איך זאל מיך וואשען.

האט ער געזאגט צו איהם:

— רבי אויף א טרונק וועט עס נישט קלעקען, וועט עס אויף וואשען זיך גענוג זיין?

האט רבי עקיבא צו איהם געזאגט:

— וואס זאל איך אבער טון, אז די חז"ל האבען געזאגט, אז דער וואס איז מזלזל אין נטילת ידים ווערט ער פון דער וועלט אויסגעריסען, בעסער איך זאל שטארבען מיט איין מיתה איידער איך זאל מיט צוויי מיתות שטארבען.

און ער האט גאר נישט פערזוכט ביז ער האט האט נישט די הענט געוואשען.

און אז דער מלך האט זיך צוריקגעקעהרט פון דער מלחמה האט ער איהם געהייסען פון תפיסה ארויסבעהמען.

און ווען מען האט איהם להריגה ארויסגעפיהרט, איז דאן זמן „קריאת שמע" געווען, און מען האט דאן זיין לייב מיט אייזערנע קעמלען געקעמט, און ער האט אויף זיך דעם עול מלכות שמים מקבל געווען דאן, האבען צו איהם זיינע תלמידים געזאגט:

— און אזא צייט אפילו?

האט ער געזאגט צו זיי:

— קינדער מיינע, אלע מיינע יאהרען האב איך מיר מצער געווען אויף דעם זאגען פסוק: „ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך". אפילו אז ער בעהמט ביי דיר צו די נשמה דיינע, און איך פלעג זיך טראכטען: ווען עס וועט צו מיר אט דער נסיון קומען וועל איך איהם מקיים זיין, און איצט, אז ער איז צו מיר געקומען, זאל איך איהם נישט מקיים זיין?

און ער האט ביים „אחד" מאריך געווען, און די נשמה זיינע איז ביים „אחד" אויסגעגאנגען.

איז ארויס א בת־קול און האט געזאגט:

„אז וואויל איז דיר, רבי עקיבא, וואס דיין גוף איז שטענדיג בטהרה געווען און די נשמה דיינע איז „באחד" בטהרה אויסגעגאנגען".

און ווען רבי עקיבא איז נפטר געווארען איז רבי יהושע הגרסי וואס האט איהם משמש געווען, נישט געווען מיט איהם דעמאלט.

איינמאל אין אנ'ערב יום־כיפור האט ער רשות געבעטען פון רבי עקיבא'ן און איז אהיימגעגאנגען, און אז רבי עקיבא איז אויסגעגאנגען איז אליהו ז"ל געקומען און האט אנגעקלאפט אין דער טיר פון זיין הויז. האט ער איהם געפרעגט:

— ווער ביזטו?

האט ער איהם געענטפער'ט: — אליהו.

האט ער געזאגט צו איהם: — און וואס ווילסטו?

האט ער געזאגט צו איהם: — איך בין דיר געקומען מעלדען, אז רבי עקיבא, זיין רבי איז טויט.

זענען זיי ביידע געגאנגען באלד א גאנצע נאכט ביז זיי זענען צוגעקומען צו דער תפיסה און זיי האבען די געפינען אפען, און דער עלטסטער פון דער תפיסה איז געשלאפען, און אויך דאס גאנצע פאלק אדום איז געשלאפען. האט זיך דערנעהנטערט אליהו צו רבי עקיבא'ן, און האט איהם אויף זיינע אקסלען גענומען, האט צו איהם געזאגט רבי יהושע:

— רבי, ביזטו דען נישט קיין כהן?

האט ער צו איהם געזאגט:

— עס איז נישטא דער ענין פון טומאה ביי צדיקים און נישט ביי חכמים און תלמידים.

און אז זיי זענען ארויס פון דער תפיסה, האבען כתות'ווייז די מלאכי השרת געקלאגט און געוויינט און געזאגט: „צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל", און דער וועג האט געלויכטען פאר זיי ווי דאס שיינענדע ליכט פון הימעל.

און יהושע הגרסי איז מיט אליהו'ן געגאנגען, ביז זיי זענען צוגעקומען צו א פראכטפולער הייל. און אז זיי זענען אריינגעגאנגען אהין האבען זיי געפונען דארטען א בעט א שעהנע און א ליכט, וואס האט געבראכט איהם אליהו זכור לטוב גענומען ביים קאפ און רבי יהושע ביי די פיס און די האבען איהם אויף יענער בעט אוועקגעלייגט.

און די מלאכי השרת האבען איהם בעוויינט דריי טעג און דריי נעכט, און נאכדעם האבען די איהם בעגראבען אין יענער הייל.

און באלד ווי זיי זענען פון דער הייל ארויסגעגאנגען האט זיך דאס מויל איהרס צוגעמאכט און זיי, די מלאכים האבען געלויבט און געדאנקט דעם מי שאמר והיה העולם און געזאגט: אז וואויל איז אייך, צדיקים, אז וואויל איז אייך, חסידים, אז וואויל איז אייך וואס איהר מיהט זיך אין דער תורה, פיל גוטס איז פאר אייך אנגעגרייט, וואס פאר אנ'אוצרות עס ווארטען עס אויף אייך. וואריום עס שטעהט געשריבען: „מה רב טובך אשר צפנת ליראיך".

און אויף מארגען האט איהם אליהו זכור לטוב גענומען און א ווינגעבראכט אויף דער ישיבה של מעלה, ער זאל דארטען דרשענען איבער די תגין פון די אותיות פון דער תורה.

און די נשמות פון די אלע צדיקים און חסידים זענען זיך דאן אין דער ישיבה של מעלה צונויפגעקומען, כדי זיי זאלען די דרשות זיינע הערען.

רבי חנינא בן תרדיון

און נאך איהם האט מען רבי חנינא בן תרדיון געבראכט,

זיי האבען געזאגט אויף איהם, אויף רבי חנינא בן תרדיון, אז ער איז געווען אנגעלייגט ביי גאט און ביי לייט, און די קללה פון זיין חבר איז קיינמאל נישט מיטגעגאנגען מיט איהם אויף זיין בעט.

און אז דער קיסר פון רוים האט פערבאטען צו לערנען תורה, איז וואס האט רבי חנינא בן בן תרדיון געטון? ער האט גרויסע עפענטליכע צוזאמענקונפטען צוזאמענגערופען און האט זיך דארטען אוועקגעזעצט אין די מארקען פון רוים און האט מיט דעם פאלק תורה געלערנט. האט דער קיסר געהייסען מען זאל איהם מיט א ספר־תורה ארומוויקלען און פערברענען.

האט איהם גענומען איצט דער תליון און ארומגעוויקעלט מיט א ספר־תורה און האט א פייער אנגעצונדען, און גענומען שוואמען פון וואל און גע ווייקט זיי אין וואסער, און געלייגט זיי אויף זיין הארצען כדי עס זאל די נשמה זיינע נישט אויסגיין גיך.

און די טאכטער זיינע איז געשטאנען און געוויינט:

— וועה איז מיר, טאטע, וואס איך דארף זעהן אין אזא לאגע זעהען.

און די תלמידים זיינע זענען געשטאנען איבער איהם און געזאגט צו איהם:

— רבי, וואס זעהסטו?

האט ער געזאגט צו זיי: — איך זעה פארמעסטען ברענען און אותיות פליהען.

און ער האט אנגעהויבען וויינען. האבען צו איהם זיינע תלמידים געזאגט:

— רבי, פארוואס וויינסטו?

האט ער זיי געענטפערט:

— ווען איך זאל אליין פערברענט ווערען, וואלט עס נישט געווען שווער פאר מיר, איצט אבער ווער איך פערברענט און די ספרי־תורה מיט מיר.

האט זיך צו איהם אנגערופען דער תליון:

— רבי, אויב איך וועל אראפנעהמען די נאסע שוואמען פון דיין הארצען, כדי עס זאל אויסגעהן גיך די נשמה דיינע, וועסטו מיר צוזאגען אז איך וועל האבען עולם הבא?

האט ער צו איהם געזאגט: — יא.

האט באלד דער תליון דאס פייער פערגרעסערט און ער האט צוגענומען די שוואמען, און עס האט באלד די נשמה פון גרויסען צדיק די ערד פערלאזט, און אויך דער תליון האט זיך אין פייער געווארפען און איז פערברענט געווארען.

איז ארויס א בת־קול און האט געזאגט:

„רבי חנינא בן תרדיון און דער תליון וועלען ביידע עולם הבא האבען".

(סוף פרייטאג).

ניַיער פאָלקסבלאַט

דאָס לאָדזשער רעבעצ

ניַיער פאָלקסבלאַט

פרייטאָג
17
כה
מרחשון תרצ"ג

נאָוועמבער

זון-אויפגאַנג 6.55
זון-אונטערגאַנג 3.44

ליכט-צינדען: 3,30

די יובל-פייערונג פון משה בראָדערזאָן

וועט זיין א גרויסער יום-טוב פון דער יוד. ליטעראַטור און קונסט

דער אָרגאַניזיר=קאָמיטעט צו פייערן דעם יובילעאי פון דער צוואַנציג-יאָהריגער ליטעראַרישער טעטיגקייט פון משה בראָדערזאָנ'ען האָט שוין פאַרענדיגט די ערשטע סטאַדיע פון די צוגרייטונגס-אַרבייטען. עס איז שוין ענטגילטיג פעסטגעשטעלט געוואָרען דער טערמין, ווען עס וועט פאָרקומען די גרויסע פייערליכע אַקאַדעמיע אין לאָדז לכבוד דעם דיכטער. די אַקאַדעמיע וועט פאָרקומען דעם 20-טען דעצעמבער ה.י. (לעצטער טאָג חנוכה) אין פילהאַרמאָניע-זאַל. עס איז שוין פעסטגעשטעלט די רשימה פון די פּערזאָנען, וועלכע בילדען דעם גרויסען יובל-קאָמיטעט. אין קאָמיטעט גייען אַריין פאָרשטייער פון אַלע צווייגען פון דער יודישער קולטור: שריפטשטעלער, קינסטלער, וויסענשאַפטס-מענשען, אַרטיסטען, זשורנאַליסטען, אַלדאָס שעהנסטע, וואָס מיר פאַרמאָגען אויף אַלע געביטען. די אַלע איינגעלאַדענע פּערזאָנען, מענשען מיט נעמען אין דער יודישער און אין דער אַלגעמיינער וועלט, האָבען נישט נאָר מסכים געווען צו בילדען דעם יובל-קאָמיטעט, נאָר פון פיל זענען דערהאַלטען געוואָרען ריהרענדע בריף אויסדריקען פון פרייד און צופרידענהייט צו דעם קאָמיטעט צו געהערען, מיט וואונשען פאַר דעם יובילאַר א.א.וו. אַזעלכע בריף זענען אָנגעקומען אַ שטייגער פון דעם באַקאַנטען וויסענשאַפטסמאַן ד"ר מאַקס ווײַנרייך פון ווילנע, פון שריפטשטעלער זלמן רייזען, א.א. די רשימה פון דעם קאָמיטעט וועלען מיר ערשט ברענגען. עס איז פון איהר צו זעהן, אַז עס פערנעהמט זיך אויף אַ ליטעראַריש-קינסטלערישען יום-טוב פון ערשטען ראַנג. דעם אַלגעמיינעם פּראָטעקטאָראַט איבער דעם יובילעאי און איבער די יובל-פייערונגען האָט איבערגענומען דער וואַרשאַווער יודישער ליטעראַטען-און זשורנאַליסטען-פאַראיין, וואָס זיין עהרען-פּרעזידענט איז שלום אַש.

דער קאָמיטעט פערנעהמט זיך איצט מיט צונויפשטעלען דאָס פּראָגראַם פון דער פייערליכער אַקאַדעמיע. עס זענען איינגעלאַדען אַלס רעפערענטען די בעסטע קענער פון דער יודישער ליטעראַטור און פון יודישען טעאַטער. אַלס רעפערענטען וועלען אַרויסטרעטען מסתם זלמן רייזען, ד"ר י. שיפּער, א. מאַרעווסקי א.א. עס איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז אין פּראָגראַם זאָל זיך בעטייליגען דער בעריהמטער יודיש=דייטשער אַרטיסט, די קרוין פון דער דייטשער ביהנע אַלעקסאַנדער גראַנאַך. עס זענען גענומען אין אויסזיכט פיל אַנדערע בעריהמטע קינסטלערישע כּוחות, וועלכע וועלען אַלע אַרויס דעם גרעסטען אינטערעס צום געפייערטען דיכטער און צו די פאָרשטייענדיגע פייערונגען.

עס ווערט צוגעגרייט אַרויסצוגעבען אַ זאַמעל-אויסגאַבע פון בעל-יובל'ס ווערק אין דריי גרויסע בענד. אין די אנגעלעגענהייטען פון דער אויסגאַבע און פון אַנדערע ענינים פון קאָמיטעט ווערט די טעג ווײַלען אין לאָדז דער בעריהמטער יודישער ליטעראַטור-קריטיקער, רעדאַקטאָר פון די „ליטעראַרישע בלעטער", נחמן מייזיל.

אַ גרויסע יובל-אַקאַדעמיע ווערט צוגעגרייט אין וואַרשא. די אַקאַדעמיע וועט פאָרקומען אין די זאַלען פון שטאָט=ראַט עטליכע טעג נאָך דער אַקאַדעמיע אין לאָדז. אויף אַ געמיינזאַמער בעראַטונג פון די פאָרשטייער פון לאָדזער קאָמיטעט, רעד. לאַזאַר פוקס און קונסט-מאָלער יצחק ליכטענשטיין מיט שריפטשטעלער, קינסטלער און זשורנאַליסטען אין וואַרשא איז געוועהלט געוואָרען אַ וואַרשאַווער אויספיהר-קאָמיטעט, וועלכער גרייט צו די פייערונגען אין וואַרשא. אין קאָמיטעט זענען אַריין: רעד. נ. מייזיל, מוזיקער און קאָמפּאָזיטאָר הענעך קאָן, די רעזשיסערען מאַרעווסקי און ד"ר וויכערט, די יודיש-פּוילישע שריפטשטעלערין פרוי מאיר סאַן-בעקער, די שריפטשטעלער י. מ. ניימאַן און קאַדיע מאָלאָדאָווסקי און ה' מ. בריק, פּרעזיצער פון יודישען אַרטיסטען-פאַראיין. דער קאָמיטעט אַרבייט אין ענגסטען קאָנטאַקט מיט דעם לאָדזער קאָמיטעט, אַזוי, אַז ביידע אַקאַדעמיעס זאָגען צו צו זיין אמת'ע יום-טובים פון דער יודישער ליטעראַטור און פון דער יודישער קונסט אין שעהנסטען און בעסטען זין פון וואָרט.

רעגיסטראַציע פון יאָהר-גאַנג 1913

היינט, פרייטאָג, דעם 17 ד. ח. פון 14-טען קאָמיסאַריאַט מיט די אותיות:

W Z Ź Ż

היינט און מאָרגען דאַרפען זיך אויך שטעלען צו דער רעגיסטראַציע די יונגעלייט פון יאָהרגאַנג 1910 און עלטערע, וועלכע האָבען נאָך נישט רעגולירט זייער פליכט פון מיליטער=דינסט.

אַלע מענער, וואָס האָבען זיך צוליב וויכטיגע סיבות נישט געמאָלדען אין די בעשטימטע טערמינען, קאָנען זיך מעלדען שפּעטסטענס ביז'ן 30 ד. ח.

די פליכט צוצושטעלען זיך איז אויך חל אויף מענער, וועלכע זענען נישט אָפיציעל קיין פּוילישע בירגער און קאָנען נישט דערוויזען, אַז זיי זענען בירגער פון אַן'אַנדער מלוכה, און וואוינען אין לאָדז אויף אַזוינערופענע „קאַרטי פּאָביטו'ס".

ווער ס'וועט זיך נישט מעלדען צו דער רעגיסטראַציע אין ענטשפּרעכענדען טערמין וועט אַדמיניסטראַטיוו בעשטראָפט ווערען מיט 3000 זל. שטראָף אָדער 3 חדשים אַרעסט.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט=דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: ש. יאַנקעלעוויטש (אַלטער מאַרק 9), ל. שטעקעל (לימאַנאָווסקיעגאָ 37) ב. גלוכאָווסקי (נאַרוטאָוויטשאַ 6) ס. האַמבורג (גלובנאַ 50), ל. פּאַוולאָווסקי (פּעטריקאָווער 367), א. פּיאָטראָווסקי (פּאָמאָרסקאַ 91).

דער אויטאָ-וועג: וואַרשא — קאַטאָוויץ

(2) די פירמע פאַר מאַשינען-בוי און בריקען „ק. רודזקי" אין וואַרשא טרעט בקרוב צו צום בויען די אויטאָסטראַדע אויפ'ן שטח פון דער לאָדזער וואָיעוואָדזטווע, וואָס וועט זיך ציהען פון וואַרשא ביז קאַטאָוויץ דורך טאָמאַשאָוו-מאַזאָוויעצקי און פּיעטרקאָוו.

ביי די דאָזיגע אַרבייטען זאָלען בעשעפטיגט ווערען עטליכע הונדערט אַרבייטסלאָזע דורך דער פערמיטלונג פון פ.פ.ז.פ.

זעלבסטמאָרדען

(2) אויף פּילסודסקיעגאָ 25 האָט זיך געסמ'ט מיט יאָדינע דער 29-יאָהריגער יאַנקעל ווײַסשטיין. פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ערטיילט ערשטע הילף.

* * *

(2) אין זיין וואוינונג, אויף קילינסקיעגאָ 154 האָט זיך געהאָנגען דער אַרבייטסלאָזער 56-יעהריגער וועבער ראָבערט שרעטער. פון דער שטריק האָט מען איהם אַרונטערגענומען אַ טויטען.

יוד. חולאים — אין פאַזנאַנסקיס שפּיטאַל

וויכטיגע קאָנפערענץ פון דעם פּרעזעס מינצבערג און דער קראַנקען-קאַסע

נעכטען האָט פּרעזעס ל. מינצבערג אָפּגעהאַלטען אַ זעהר וויכטיגע קאָנפערענץ אין דער קראַנקען=קאַסע וועגען יודישע חולאים.

ווי בעקאַנט, זאָגען זיך אָפּטמאָל יודישע חולאים אָפּ פון היילען אין דעם שפּיטאַל אויף זאַגאַיניקאַווע, מחמת דעם, וואָס דאָרט ווערט נישט צוגעלאָזט קיין כשר עסען, און ס'ווערט נישט געפיהרט קיין ספּעציעלע יוד. קיך.

פּרעזעס מינצבערג האָט נעכטען פאָרגעשטעלט דעם זעהר וויכטיגען ענין פאַר'ן דירעקטאָר פון דער קראַנקען-קאַסע, ה' דוואָרסקי, וועלכער האָט, נאָך אַ לענגערער בעראַטונג, מסכים געווען, אַז יודישע חולאים, וואָס דאַרפען געהיילט ווערען דורך דער קראַנקען-קאַסע זאָלען געשיקט ווערען דורך דער קראַנקען=קאַסע אין פאַזנאַנסקי'ס שפּיטאַל. פערשטייט זיך, אַז דאָס שיקען די חולאים איז נאָך אָפּהענגיג פון דער געשעפטליכער זייט, וואָס דאַרף ערלעדיגט ווערען דורך ביידע צדדים — ד. ה. דורך דער קראַנקען-קאַסע און פאַזנאַנסקי'ס שפּיטאַל.

דער דירעקטאָר דוואָרסקי האָט אַרויסגערוקט זיינע בעדינגונגען, וועלכע פּרעזעס מינצבערג האָט תיכף מיטגעטיילט דער אָנפיהרונג פון פאַזנאַנסקי'ס שפּיטאַל, און שוין מאָרגען וועט פאָרקומען אַ בעראַטונג וועגען דעם ענין. ווי ס'איז צו האָפען, וועט מען קומען בנוגע דעם אָפּצאָהל פאַר די יודישע קראַנקע צו אַ הסכם.

אַזוי-אַרום וועט אַ גרויסער טייל פון דער יודישער בעפעלקערונג, וואָס האָט ביז אַהער נישט געקאָנט געניסען פון שפּיטאַל-הילף ביי דער קראַנקען-קאַסע, האָבען אַ מעגליכקייט צו היילען זיך אין פאַזנאַנסקי'ס שפּיטאַל, און בעקומען דערביי כשר עסען.

די ליבע פון א גייסטיג=קראַנקער

צו איהר קינד איז גורם צו א לייכטע שטראָף

(2) סטאַניסלאַוו ראַטשינסקי (טרעמבאַצקאַ 13) האָט מיט זיין ווייב, אירענאַ געבוירען אַ קינד.

אין אַ 3 יאָהר שפּעטער האָבען זיך ביי דער ראַטשינסקאַ בעוויזען סמנים פון גייסטיגער קראַנקהייט. ראַטשינסקי האָט דעריבער צוגענומען דאָס קינד און זיך מיט דעם איבערגעצויגען צו זיין מוטער אַננאַ ראַטשינסקאַ, אויף נײַ-קרוטקאַ 9.

די אומגליקליכע אירענאַ, ביי וועלכער מ'האָט צוגענומען דאָס טעכטערל איז וואָס ווייטער אַריינגעפאַלען אין אַן אַלץ טיפערען שגעון, און אַזוי ווי די דאָקטוירים האָבען איינגעפונען, אַז די איינציגע בעזונג פאַר איהר איז, אַז זי זאָל צוריקבעקומען דאָס קינד, איז איהר פאָטער און ברודער יוזעף און וולאַדיסלאַוו שוויאַנטעק אַוועק צו די ראַטשינסקי'ס מיט דער בקשה, זיי זאָלען זיך מרחם זיין, און צוריקאָפּגעבען דאָס קינד.

דאָרט האָט מען זיי אָבער דערקלערט, אַז זיי האָבען ליב דאָס קינד פונקט אַזוי ווי די מוטער — אויב נישט נאָך מעהר...

מחמת דעם דאָזיגען ענטפער איז אויסגעבראָכען אַ מחלוקה, בעת וועלכער די שוויאַנטעקס האָבען אַזוי „מכבד געווען" די אַלטע אַננאַ ראַטשינסקאַ, אַז מ'האָט זי געדאַרפט האַלטען אַ לענגערע צייט אין שפּיטאַל.

זעלבסטפערשטענדליך, אַז דער ענין האָט אָנגעשפּאַרט אין געריכט, און די ביידע שוויאַנטעקס — דער פאָטער מיט'ן זוהן — זענען נעכטען געזעסען אויף דער בעשולדיגונגס-באַנק.

דאָס געריכט האָט נאָכ'ן פערהערען די עדות, און צ. א. די גייסטיג-קראַנקע, אירענאַ ראַטשינסקאַ, אַרויסגעטראָגען אַן אורטייל, לויט וועלכען די זענען פערמשפּט געוואָרען צו 6 חדשים טורמע, מיט'ן אָפּלייגען די שטראָף אויף 3 יאָהר.

אַן אויסערגעוועהנליך שטאַרקען איינדרוק האָט געמאַכט דאָס כאַאָטישע עדות זאָגען פון דער גייסטיג-קראַנקער מוטער, וועלכע'ס גרויסע ליבע האָט גורם געווען צו דער פערהעלטנישמעסיג מילדער שטראָף.

טויט אנשטאַט א חתונה

טראַגעדיע פון אַ פערליבטע אַרבייטער-פּאָר

(2) דער 26=יעהריגער הענריק אורבאַנסקי (לעשנאַ 30) און די 19=יעהריגע מאַריאַ סאָווא (זשעראָמסקיעגאָ 33) האָבען זיך שטאַרק געליבט און זיי זענען אָנגעגאַנגען אַלס חתן-כלה.

עהערגעכטען האָבען זיי געזאָלט חתונה האָבען — אַזוי האָבען זיי פון פריהער-אויס בעשטימט.

די צייט האָט אָבער אַזוי געמאַכט, אַז נישט לאַנג צוריק זענען זיי ביידע געוואָרען אַרבייטסלאָז (זיי זענען ביידע געווען טעקסטיל=אַרבייטער), און די עלטערן זייערע האָבען דעריבער נישט געוואָלט דערלאָזען צו דער חתונה.

זיי האָבען דעריבער געקויפט פאַר די לעצטע פאַר גראָשען עסיג=עסענץ, יאָדינע און סובלימאַט, זענען אַוועק אויף די טרעפּען אויף קאָפּערניקאַ 4 און האָבען דעם געמיש פונ'ם סם אויסגעטרונקען.

אין אַ שווערען צושטאַנד האָט מען זיי אָפּגעפיהרט אין ראַדאָגאָשטשער שפּיטאַל.

צוריסען דאָס וועקסעל

באַך איידער ער האָט איהם בעצאָהלט

(2) נעכטען איז געשטאַנען פאַרן געריכט דער 26=יעהריגער שמאָטישער בעאַמטער הענריק פּאַוולאַק, וועלכער איז אָנגעקלאָגט געוואָרען דורך אַ געוויסען שלמה הערצקאַ דערפאַר, אַז בעת ער איז צו איהם געקומען מאָהנען פאַר אַ וועקסעל האָט ער ביי איהם דאָס וועקסעל אַרויסגעכאַפּט פון די הענד און צעריסען...

פּאַוולאַק האָט זיך אין דעם מודה געווען, דערקלערט, אַז ער האָט חרטה, וואָס ער האָט אַזוי געטון, אָבער ער האָט זיך נישט געקאָנט אָנהאַלטען, ווייל הערצקאַ האָט איהם שטאַרק אויפגערעגט...

פּאַוולאַק האָט בעקומען אַ פּסק דין — 6 חדשים אַרעסט מיט'ן אָפּלייגען די שטראָף אויף 2 יאָהר.

TEATR REWJI KOMIKÓW
Al. I Maja 2.

לעצטע 3 טעג!
דעם 17, 18 און 19-טען ד. ח. פון
גרויסען אינטערנאַציאָנאַלען

פריַיען=
רינגקאַמף=
טורניר
יעדער קאַמף איז דעציזירענד:
יעדען טאָג קאַמפּט
די שוואַרצע מאַסקע
(מאַנספערזאָן).
ניַיער רעווי-פּראָגראַם!

היינט, פרייטאָג — 2 פאָרשטעלונגען:
8 און 10 אָוונט.
שבת און זונטאָג — 5, 7.30 און 10 אָוונט.

קלאַנג-קינא=טעאַטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26
היינט און פאָלג. טעג!
גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם
— I —
די געפעהרליכע פּראָבע
אין דער הויפּט-ראָלען:
הענרי קענדאַל און בעטי אַמאַנט
— II —
„אַ שעה מיט דיר"
מיט Jeanet Macdonald
און Maurice Chevalier
אָנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4.30 נ"מ
שבת און זונטאָג—12.30 אַ זייגער בייטאָג

די גרעסטע פילם־סענסאציע פון אונזער צייט! דער ערשטער 100% רעדענדיגער און זינגענדיגער פילם אין דער יודישער שפראך!

די הערליכע ביבלישע טראגעדיע

„יוסף אין מצרים“

ווערט איז די באהענטסטע טעג דעמאנסטרירט אין איינעם פון די פאפולערסטע קינא־זאלען אין לאדז

וואו? וואו? וואו? וואו? וואו? וואו? וואו? וואו? וואו?

גרויסער פאליטישער פראצעס

(ב) נעכטן זענען געשטעלט געווארן פארן געריכט, אלס בעשולדיגטע אין קאמוניסטישער טעטיגקייט:

מאטשעי ראקאווסקי, וולאדיסלאוו דישינסקי, וולאדיסלאוו ניעשמיאלעק, מארטשין פיזשיאק, וולאדיסלאוו דאמיניאק, יצחק דוד הערשקאוויטש, אסתר קאץ און בראניסלאוו שאר.

די אלע האבן זיך נישט מודה געווען אין זייער אנגעהעריגקייט צו דער קאמוניסטישער פארטיי. עס זענען פארהערט געווארן די עדות. די פארהאנדלונגען זענען אפגעלייגט געווארן ביז קיינס 9 א זייגער.

אינספעקציע פון די שטאטישע ארבייטען

(א) נעכטן האבן בעזוכט לאדז: דער פרעזעס פון ארבייטס־פאנד, געוועז. מיניסטער קלארנער, דער הויפט־דירעקטאר פון ארבייטס־פאנד דעפ. מאדעיסקי, און דער דירעקטאר פון „באנק גאספאדארסטווא קראיאווענא“ אין ווארשא, ה׳ הרעסקי.

די געסט האבן דורכגעפיהרט אן אינספעקציע פון די שטאטישע ארבייטען, אפגעהאלטען א קאנפערענץ אין דער וואיעוואדזטווע מיטן וואיעוואדע, ה׳ האוקע־נאוואק, און אין די אווענד שעה׳ן צוריקגעפאהרען קיין ווארשא.

צו דער אויפמערקזאמקייט פון גוטהערציגע מענשען

אלט כאראקטעריסטיק פאר די איצטיגע שרעקליכע קריזיס־צייטען ברענגען מיר פאלגענדען בריף, וועלכען מיר האבען נעכטען דערהאלטען אין דער רעדאקציע.

אין א מאמענט פון פערצווייפלונג — שרייבט דער אנאנימער אומגליקליכער מענש — שרייב איך צו אייך דעם דאזיגען בריף. איך געה צום אפגרונד מיט מיין פרוי און 5 קליינע קינדערלעך, — מיין טראגעדיע איז צו גרויס, אז איך זאל זי אייך באריכות אלץ ארויסשרייבען. איך קען נישט גאראנטירען וואס מיט מיר וועט פאסירען נאך א טאג אדער 2 טעג, אדער אפשר גאר אין עטליכע שעה. ס׳איז מעגליך, אז די צייטונגען זאלען האבען צו בעשרייבען א שרעקליך אומגליק בנוגע מיין פערזאן און מיין פאמיליע. איך בין געווען אן׳ארבייטער, מיין קראנקהייט איז געווען די סיבה וואס איך האב פארלוירען די ארבייט אויך. און איצט נאך אזא אומגליק.. און אלץ צוליב 100 זלאטעס...

מיר ווייסען נישט ווער דער אנאנימער מענש איז — און וואס דער איז ער רעכטיג דער דארף די 100 זלאטעס. יעדענפאלס איז דער בריף כאראקטעריסטיש פאר דער היינטיגער צייט.

דאס העכסטע געריכט האט מבטל געמאכט דעם אורטייל געגען געוו. ראטמאן עוואלד

(א) ווי בעקאנט איז דער געוו. ראטמאן עוואלד בשעתו פערמשפט געווארן דורכ׳ן לאדזער שטאט־געריכט אויף 4 חדשים ארעסט צוליב דעם, וואס ער האט אויף א זיצונג פון דער שול־קאמיסיע אין א געשפרעך מיט דער לעהרערין מרים קוסטין זיך אויסגעדריקט: „אייער יאסעלע פערטיידיגט אייך, אבער דאס וועט אייך נישט העלפען“.

דער דאזיגער אורטייל איז בעשטעטיגט געווארן אויך דורכ׳ן אפעלאציעגע ריכט.

דאס העכסטע געריכט האט אבער דעם אורטייל פון דער ערשטער און צווייטער אינסטאנץ מבטל געמאכט, נישט איינזעהענדיג אין די ווער־טער קיין בעליידיגונג פאר מארשאל פילסודסקי. איצט וועט דער פראצעס נאכאמאל בעטראכט ווערען אין לאדזער קרייז־געריכט.

ל. לעוויטע, פרעזעס פון דער פויליש־פאלעסטינער האנדעלס־קאמער

וועגען דער בעדייטונג פון דער פוילישער א״י־שיפס־ליניע

דאס עפענען די פויליש־פאלעסטינישע שיפס־ליניע דורך דער פוילישער טראנסאטלאנטישער שיפס־געזעלשאפט מיט דער הילף פון דער שיף „פאלאניא“, האט א וויכטיגע בעדייטונג פאר דער עקספאנסיע פון פוילען אויפ׳ן נאהענטען מזרח. ווארום א גינסטיגע סאלדא פון א האנדעלס־בילאנס ווערט דערגרייכט נישט בלויז דורך א גודל פון עקספארט איבער דעם אימפארט, נאר אויך א דאנק אייגענע טראנספארט־מיטלען, הויפטזעכליך אויפ׳ן ים. אין דער הינזיכט דארף די פוילישע שיפס־ליניע קיין פאלעסטינא אויסאיבען פיל מעהר ווי א גינסטיגען איינפלוס, ווייל זי פארלייכטערט. גלייכצייטיג, דעם האנדעלס־אומזאץ צווישען פוילישען פראדוצענט און פאלעסטינישען קאנסומענט, און ווירקט מימלא אויף דער פערגרעסערונג פונ׳ם פוילישען עקספארט קיין פאלעסטינא.

די שיף „פאלאניא“, וועלכע האט דעם פארנעהם פון 15 טויזענד טאן, איז ביים היינטיגען טאג די גרעסטע שיף צווישען די, וואס האלטען אונטער א רעגולערע קאמוניקאציע צווישען איירארא און פאלעסטינא.

די שיף קאן אויפנעהמען איבער 900 פאסאזשירען אין די קאבינען. לויט די ידיעות, וואס זענען דערהאלטען געווארן פון די פאסאזשירען קומט פאר די רייזע פון די עמיגראנטען אויף דער „פאלאניא“ ביי זעהר גוטע בעדינגונגען. די דינערשאפט, וואס רעדט פויליש, די כשר׳ע קיך און דאס וואס יעדער פאסאזשיר האט אן׳ארט אין א קאבינע ווירקט זעהר גוט אויף דער פסיכיק פון עמיגראנט.

איך צווייפעל נישט דעריבער, אז די שעהנע איניציאטיווע פון דער געזעלשאפט, וואס האט געעפענט די נייע ליניע וועט געקרוינט ווערען מיט ערפאלג.

(—) ל. לעוויטע.

Dr. R.

Zalcwasser

CHIRURG — כירורג

ציגעל־גאס 19, טעל. 17־125

נעהמט אן פון 1—2 בייטאג און פון 4—7 נאכמ.

Dr. med.

L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 07־149

ספעציאל־ארצט פאר הויט־ און געשלעכטס־קראנקהייטען, מענער־שוועכע־בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג. אלע ארט אנאליזען.

נעהמט אן פון 8—11 און 4—8 אוו. זונטאג פון 9—1 בייטאג

פאר אונבעמיטעלטע — לינדערונג־פרייזען.

יודישע טעאטער „פילהארמאניע“ נארוטאוויטש 20 טעל. 213־84

מ. מענדעלסאן פרעזענטירט דעם ווינער אמאנט און זינגער, דעם שענסטען יודישען ארטיסט

בן־ציון וויטלער

צו זיינע אויפטריטען מיט׳ן אנסאמבל פון „פילהארמאניע“.

היינט פרייטאג, מארגן, שבת און זונטאג, ד. 19 ד.ח. 9 אווענט

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! טעאן־שלאגער, רעקארד פון ווארשאווער „צענטראל“־טעאטער

„יאנקא ציגיינער“

פרעכטיגע אפערעטע אין 2 עקטען מיט א פראלאג און עפילאג פון י. שטשאנאל.

אכטונג: מארגען, שבת, 4 נאכמיטאג צו בילינע פרייזען פון 70 גר. ביז 2.20 „יאנקא ציגיינער“

גרויסער ציגיינער־כאר, באלעט, הערליכע עפעקטען. רעזשי: ב. וויטלער.

מיט׳ן ארקעסטער פיהרט אן ל. זעלמאן. בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

וואריעטע־דאנסינג

„טאבארין“

20 נארוטאוויטשא 20

היינט און טעגליך!

3 פארשטעלונגען 3

1) פון 5 נאכמיטאג ביז 8 אוונט „FIVE“ מיט׳ן רעקארד־פראגראם.

2) פון 8 ביז 11 אוונט „MUSIC-HALL“

אויפטריטען פון דער וועלט־בער. אייזען־קעניגין

Marta FARRA

און דער גאנצער רעווי־פראגראם און טענץ.

3) פון 11 ביינאכט ביז פריה KABARET - DANCING

16 נומערן וועלט־אטראקציעס 16

טענץ אויף 2 פארקעטן. איינטריט פריי.

ר. איזראעל

דירעקטאר אדאלף גאלד

סענסאציאנעל־שפאנענדער ראמאן פון יודישען לעבען

92

— נײן, זי געפינט זיך איצט אין בריסעל און פון דארט אויס פיהרט זי אן מיט דער ארבייט, וועלכע ברענגט דא שרעקליכע פאלגען

— גוט, האט טאובע געזאגט, איך האב זיך איר בארצייגט, אז איהר זענט אויפריכטיג און זאגט דעם אמת, איך וועל דעריבער האבען צוטרוי צו אייך און טון אלץ אזוי ווי איהר האט מיר אנ׳עצה גע־געבען, איך וועל געהען זיך זעהען מיט ניוטא ווייס און דאן אלץ טון ווי איהר פערשטעהט, אבער זאגען וויל איך אייך דעם אמת, האט טאובע געזאגט, אז מיך גיהען מעהר אן די דאקומענטען, וועלכע מ׳האט ביי מיר גענומען ווי די גאנצע געשיכטע מיט ניוטא ווייס

— איך ווייס אלץ הער טאובע, איך בין געווען איינער פון די אנפיהרער פון דער דאזיגער באנדע, איך האב געוואוסט דער ערשטער וועגען אלע ענינים, וועלכע זענען אונטערגענומען געווארן דורך אדאן, איך ווייס דעריבער אז וויכטיג די דאזיגע בריף זענען פאר אדאן...

— איך מיין נישט די וויכטיגקייט פאר מיר, מיר געהט נישט אזוי ווייט דורך די דאקומענטען צו קאמפראמעטירען אדאן, ווי גאר עפעס אנדערש...

— לײדער קען איך אייך איצט אין דעם נישט העלפען. איך בין ארויסגעפאלען אין אומגנאד ביי דער דאזיגער באנדע און ער ווייסט צי מיך ער־ווארט נישט מצד זיי א בלוטיגע נקמה פאר דעם „פעררעט“, וועלכען איך בין בעגאנגען, און איך ווייס, צי ס׳וועט זיך אייך שוין בכלל איינגעבען די בריף מיט די דאקומענטען צוריק צו בעקומען, אבער איז זעהר כיטרע, ווען זי וועט דערפיהלען, אז עפעס געהט היינטער איהר, אז ס׳דראהט איהר וועלכע ס׳איז געפאהר, וועט זי אלע בריף און דאקו־מענטען פערברענען, נאר זיי זאלען שוין א צווייט מאל נישט ארייננפאלען אין פרעמדע הענד

— האב איך וועגען אדאן געהערט א גאנץ אנדערע מיינונג, די וועט קיין דאקומענטען אדער בריף, קיינמאל אין לעבען נישט פערניכטען ווען איהר זאל אפילו דראהען דאס גרעסטע געפאהר, איך וועל נישט אויפהערען צו ארבייטען, אז איך זאל זיי צוריק בעקומען, וועט איהר מיטהעלפען דער־צו?

— איך וואלט אייך גערן מיטגעהאלפען יוען איך וואלט גאר געהאט די מעגליכקייט דאס צו טון. לײדער זעה איך נישט קיין מעגליכקייט עפעס צו טון אין דער הינזיכט וואס זאל האבען ערפאלג

— מיר וועלען שוין עפעס אויסטון, פערלאזט זיך אביסעל אויף מיר אויך, די הויפטזאך איז, אז מיר ווייסען וואו די פערשוינע מיט׳ן פעקעל גע־פינט זיך, דאס איבעריגע וועט שוין אליין נאכקומען

מייסטער איז אוועק פון טאובעס וואוינונג און דער באקיד האט שנעל אויפגעשריבען א טעלעגראם. די טעלעגראם איז געווען אדרעסירט צו רובינען קיין בריסעל און האט געהאט פאלגענ־דען אינהאלט: „איך האב זיך דערוואוסט, אז די בחור׳טע איז אין בריסעל, טוט ווי איהר פער־שטעהט“. דאן האט טאובע זיך צוגעגרייט צו דעם ראנדעוואו מיט ניוטא ווייס, וועלכע ער האט גע־האט בעשטעלט אויף 6 א זייגער אין אוונט אין דער „זשעמיאנסקא“. טאובע האט זיך פאר עפעס געשראקען, ער האט מורא געהאט פאר א גרוי־סען סקאנדאל, וואס דראהט אויסצוברעכען און וואלט איך וועלכען ער וועט זיין פערמישט. נישט געהען זיך זעהען מיט ניוטאן האט אויך נישט געהאט ביים איצטיגען מאמענט קיין שום זין. ער דאס בעשיינפערליך געזעהען ווי ס׳פלאנטערט זיך אויף א גרויסער קניפ, ווי ס׳ווערט קלאר א גרויס גע־היימניש, און וועלכער ער האט דאך אזא גרויסען אינטערעס. ער האט זיך נישט געטארט פערדא־טען נישט פאר ניוטאן און נישט פאר אימיצען אנדערש און האט געמוזט די קאמעדיע שפילען בי׳ן סוף. צו דער בעשטימטער שעה איז טאובע אוועק אין דער „זשעמיאנסקא“. ניוטא איז נאך נישט געווען אין דער צוקערניע, טאובע האט זיך אוועקגעזעצט ביים דעמזעלבען טישעל, וואס נעכטען, ווען ער האט געווארט מיט ניוטאן. ער האט נישט געדארפט לאנג ווארטען ביז ניוטא איז געקומען. זי איז געווען פיל בלאסער ווי נעכטען. די אויגען זענען געווען גרעסער און וויל־דער, זי האט לייכט געציטערט. וואלט טאובע נישט אויפמערקזאם געמאכט געווארען דורך מייסטערן אויף דעם צושטאנד, אין וועלכען ניוטא געפינט זיך, וואלט טאובע בכלל נישט דערקענט, אז ניוטא האט זיך געענדערט, זי האט עס בולט נישט ארויסגעוויזען, זי האט געהאט דעמזעלבען ליבען שמייכעל, וואס שטענדיג, דעמזעלבען לייכ־טען שוועבענדיגען גאנג, דיזעלבע צוגעלאזענקייט. מיט א שמייכעל איז זי צוגעגאנגען צו טאובען.

— גוטען אווענד אייך הער טאובע, ענטשול־דיגט, אז איך האב אביסעלע פערשפעטיגט. עפעס האט מיך נישט געלאזען דא אהערגעהן, איך ווייס נישט וואס אזעלכעס, אבער ס׳האט מיך געצויגען אויף צוריק. ווען איך בין שוין געווען דא אויפ׳ן עק גאס, האב איך זיך נאך אלץ געוואקעלט, צי זאל איך אהערקומען.

— אבער פארוואס מאדאם ניוטא, צי איז דאס שולדיג מיין לאנגווייליגע אנוועזענהייט

— אבער פונקט פערקעהרט, אייער אנוועזענהייט איז מיר זעהר ליב און טאקע דערפאר איז ביי מיר פאראן דער דאזיגער צווייפעל. איך וואלט נישט געוואלט אייך מאכען, וועלכע ס׳איז אונבאקוועמליכקייט מיט דער בקשה, וואס איך האב צו אייך

— צו וואס דארפען מיר די פאריעהס. מיר וועלען בעסער גלייך צוטרעטען צו דעם ענין, וואס פערלאנגט איהר פון מיר, מאדאם ניוטא, און אלץ וועט ערפילט ווערען

— קודם־כל פערלאנג איך פון אייך א קליי־ניגקייט. איך האב געלאזען אין מיין מאנטעל, וועלכער געפינט זיך אין א גארדעראב מיין האנד בייטעלע. איך האב דארט עפעס א דאקומענט, וועלכען איך האב אייך געוואלט ווייזען

— אבער ביטע זעהר, צו אייער דינסט, נא־דאם ניוטא. איך ברענג אייך שוין אהער דאס, וואס איהר פערלאנגט

טאובע האט זיך אויפגעשטעלט פון זיין ארט און איז צוגעגאנגען צו דער גארדעראב. איצט איז שוין פאר איהם געווארען קלאר, אז אלץ, וואס מייסטער האט איהם דערצעהלט, איז געווען אמת, איצט האט איהם ניוטא אוועקגעשיקט פון זיין טישעל, כדי זי זאל איהם קענען עפעס אריינ־שיטען אין דעם גלאז טיי, וועלכעס איז געשטאנען צוגעגרייט פאר איהם. ס׳איז אבער שוין מעהר נישט געווען קיין געפאהר. טאובע האט שוין גע־האט צוגעגרייט א פלאן, ווי אזוי צו נישט צו מאכען ניוטאס פלענער, אבער א חוץ דעם האט ער נאך געהאט אנ׳אויפגאבע. ער האט געמוזט אויספרובען דעם מיטעל, וואס מייסטער האט איהם געגעבען, כדי אויפצוועקען ניוטאן פון דעם היפנאז, אין וועלכען זי האט זיך געפינען און אויף דעם האט טאובע געדאכט אנ׳ענטשפרעכענדען מאמענט. טאובע איז צוריקגעקומען פון דער גאר־דעראב מיט ניוטאס האנד־בייטעל, וועלכער ער האט אוועקגעלעגט אויפ׳ן טיש.

— א דאנק, האט ניוטא געזאגט און מיט אזעלכע מאדנע אויגען געקוקט אויף טאובען. טאו־בע האט פערשטאנען פארוואס ניוטא זעהט איצט אזוי מאדנע אויס, ניוטא האט געקוקט אויף יע־דער בעוועגונג פון טאובען.

(פארטזעצונג קומט)

אין דעם שטאָטישן שחט-הויז זענען ווייטער פאַרגעקומען גרויסע מיסברויכן

(2) פּיוּט זענען מיט עטליכע טעג צוריק געשטאַנען פאַרן געריכט 28 קריסטליכע קצבים און קצבים-געזעלן, אַלס בעשולדיגטע אין סיסטעמאַטישן גנב'ענען אין דעם שטאָטישן שחט-הויז חזיר-פליש און חזיר-שמאַלץ.

אויפ'ן יסוד פון דער אַדורכגעפירטער אויספאָרשונג און עדות-פאַרהער, זענען די אַלע בעשולדיגטע פריינעשפּראָכן געוואָרן.

„יוסף אין מצרים"

דער גרעסטער יודישער פילם פון אונזער צייט

די לאָדזשער יודישע קינאָ-בעזוכער וועלן אין די נאָהנטסטע טעג אַ זעלטענער סורפּריז. עס וועט דעמאָנסטרירט ווערן אַ הערליכער פילם א.נ. „יוסף אין מצרים".

אַט דאָס דאָזיגע אונגעווענליכע בילד איז איצט פאַרפילמט געוואָרן דורך איינעם פון די גרעסטע אַמעריקאַנער פילם-קאָנצערנען, און ער שטעלט מיט זיך פאָר די גרעסטע דערגרייכונג אין דער פילם-קונסט. אין דאָזיגן גראַנדיעזן פילם באַטייליגן זיך ביז 5 טויזנט מענטשן מיט די בעריהמטסטע אַמעריקאַנער יודישע שוישפּילער אין די הויפּט-ראָלן, ווי בעני אַדלער, הערמאַן שפּיטאַצקי, יוסף גרינבערג, וואָלף גאָלדפאַדען, זיגמונד צוקערבערג, וואָלף באַרזעל, געטרויד לעוויטאַן, סאָניאַ אַדלער, אירא אַדלער און יוסף שוואַרצבערג.

דאָס איז דער ערשטער פילם אין וועלכן עס ווערט הונדערט פראָצענטיג גערעדט און געזונגען יודיש.

אַ חוץ דעם גראַנדיעזן פילם „יוסף אין מצרים" וועט אויסערן פּראָגראַם דער בעריהמטער ניו-יאָרקער אויבערקאַנטאָר וואַלדמאַן מיט זיין גרויסן כאָר זינגען „כל נדרי".

דאָס אַלץ וועלן די לאָדזשער יודישע קינאָ-בעזוכער קענען הערן און זעהן אין איין אָוונד שוין אין די נאָהנטסטע טעג.

ביי פאַהלער, גרויגעלבער הויטפאַרבונג,

מיטעסערס פון די אויגן, שלעכטער בעפינדונג, פּיליזיריגער נעמיטס-שטימונג, שווערן שלאָף און עס ראַטזאַם איינינע טעג דורכצובעננד יעדן פריהמאָרגען צו טרינקען אַ גלאָז נאַטירליך ביטערוואַסער.

Franczisezka Józefa

צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקן און סקלאַד-אַפּטעקנעס.

ביי די ציוניסטן-רעוויזיאָניסטן

אויף דער פּלענאַרזיצונג פערואַמלונג פון קלוב פון די ציוניסטן-רעוויזיאָניסטן איז אויסגעוועהלט געוואָרן אַ נייע פערוואַלטונג פון די ה"ה: ד"ר מ. גראַיעווער, פּראָפ. ש. אַלהל, מ. ראָזענבוים, איינגש. ב. הײן און מ. שניצער.

די פערוואַלטונג האָט בעשלאָסן צו שיקן בעגריסונגס-דעפּעשן צו זאב זשאַבאָטינסקי און צו ד"ר אַבאַ אחימאיר, סטאַווסקי און ראָזענבלאַט.

בן-ציון ווימלער

אין „פּילהאַרמאָניע"

שוין היינט, פרייטאָג, הויבט אָן זיינע אויפטריטן דער בעוואוסטער אַרטיסט ב. ווימלער אין „פּילהאַרמאָניע" צוזאַמען מיט'ן דאָרטיגן אַנסאַמבל אין אַ מעלאָדישער אָפּערעטע „יאַנקאַ ציגיינער". וועלכע ווערט צום ערשטן מאָל אויפגעפיהרט אין לאָדז.

די פּיעסע ווערט געשפּילט היינט, פרייטאָג, מאָרגען שבת און זונטאָג אָוונד און שבת ביי טאָג צו ביליגע פּרייזן.

מעלדונגען

הסתדרות עברית „תרבות"
רחוב פּיוטרקובסקה 18 (בבית"ס של הי׳ פּסטרנק)

1) במוצאי שבת 18[11 ב8.15 בערב תתקיים הרצאת הה׳ מלכיאל לוסטיגריק, עורך העתון „ראשית" על הנושא: „זלמן שניאור העברי".

כל העברים מוזמנים. הכניסה חפשית.

2) מתקבלות הרשמות לחוג לקורות עם ישראל ולחוג הספרותי, בהנהלת הפרופ. א. לגבושיצקי והה׳ י. חלודניבייק.

3) מתארגנות קבוצות חדשות לעברית בשביל מתחילים ומתקדמים בהנהלת מורים מומחים.

4) אולם הקריאה פתוח בכל ערב מ7.30—10.30 (מלבד יום ששי).

5) כל העברים שלא נפקדו עוין בהסתדרותנו מתבקשים לפנות למזכירות ולהרשם בתור חברים לסניף „תרבות" בלודז.

6) המזכירות פעילה בכל יום (מלבד השבתות ומועדי ישראל) מ7.30—10.30 בערב. 6266

די דערעפענונג פון נייע צווייג העבראַאישע אָוונד - קורסן אין תרבות".

דינסטאָג, דעם 19. נ. ח. 8.30 אָוונד קומט פאָר אין „תרבות", פּעטריקאַווער 18 (2-טען הויף, 2-טען שטאָק) די דערעפענונג פון נייע צוויי העברעאישע אָוונט-קורסן פאַר אנפענגער און אַוואַנסירטע אונטער דער ליטונג פון ד"ר נתן עק און ב. ציטרינאַוואָסקי.

איינשרייבונגען ווערן ווייטער אָנגענומען אין סעקרעטאַריאַט יעדן אָוונט פון 7.30 ביז 10.30. עס ווערן שוין אָרגאַניזירט נייע גרופּען און אויך ספּעציעלע פאַר אַבסאָלווענטן פון די היגע פאָלקסשולן. דער אָפּצאָהל איז צוגענגליך פאַר אַלע.

יודענשטאַאַט - פּאַרטיי (איגוד הצה"ר) פּילסודסקיעגאָ 57.

וואָכען-קאַלענדאַר

פרייטאָג, ד. 17. ד.ח. 9 אָוונט „חוג-מוריה".

שבת, דעם 18. ד.ח. 8.30 אָוונד קומט פאָר אַ רעפעראַט פון ח׳ סטודענט יודי, שפּסקי אד"ט: „יודן אין דער וועלט-פּאָליטיק". איינגאַנג פאַר חברים און סימפּאַטיקער פריי.

זונטאָג, דעם 19. ד.ח. 5 אַ דייגער קומט פאָר אַ חבר'ישער טיי-אָוונד.

מאָנטאָג, דעם 20. ד.ח. 9 אָוו. קורס נומר 1 פיהרט — ח׳ איינוש. קורץ.

דינסטאָג, ד. 21. ד.ח. 9 אָוונד „חוג-קדימה" ציוניסטישע געשיכטע פיהרט ח׳ מגר. גייזלער.

דינסטאָג, דעם 21. 9 אָוונד קורס נומער 2 פיהרט ח׳ איינוש. מאַרקוספעלד.

מיטוואָך, דעם 22. ד.ח. 9 אָוונד קורס נומער 3, פיהרט ח׳ טעמס.

דאָנערשטאָג, ד. 23. ד.ח. 9 אָוונד — העברעאישער קורס פאַר פאָרטגעשריטענע פיהרט ח׳ איינוש. קורץ.

החלוץ-במדינתי

שבת, דעם 18. ד.ח. 4 אַ זייגער קומט פאָר אַ קעסטעל-אָוונד.

מאָנטאָג, דעם 20. ד. ח. 9 אָוונד — ציוניסטישע געשיכטע". 6246

מיטוואָך, ד. 22. ד.ח. 9 אָו. יודישע געשיכטע.

אַ נאַכט אין תל-אביב

שבת, דעם 25. ד. ח. 10 אין אָוונד, ווערט איינגעאָרדנט אין „הזמיר", אל. קאָשטשושקי 21 דורך דער ציוניסטיש-רעוויזיאָניסטישע אַרבייטער-פּאַרטיי „גוש העבודה" (עובדי הצה"ר ובית"ר) אַ גראַנדיעזער קאָנצערט-ראַאוט, דער ערשטער אין דעם היי-יעהריגען סעזאָן אין אונזער שטאָט א. נ. „אַ נאַכט אין תל-אביב", מייסטערהאַפטע נאַציאָנאַל-יודישע און אָריענטאַלישע דעקאָראַציעס, טענץ ביי די קלאַנגען פון 2 ערשטקלאַסיגע אָרקעסטערס, אַרויסטריט פון די בעסטע אַרטיסטישע כוחות. ספּעציעלער צימער פאַר ברידזש, קינסטלערישע אילומינאַציעס, יעל כלם — „ויהוא בחצי הלילה — מזרח'דיגער פעסטונג". 6283

ציוניסטיש-סאָצ. פּאַרטיי „התאחדות" אין לאָדז.

מיר מעלדען אַלע חברים דאָס אונזער פּאַרטיי-לאָקאַל געפינט זיך אויף פּעטריקאַווער 64, ליבקע אָפיציגע, 1-טער איינגאַנג, 1-טער שטאָק, (פּעטער מיטלער פּעראַיי,) איז אָפען טעגליך פון 8 אַ זייגער אין אָוונד. דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג יעדען אָוונד פון 8—10; אַלע חברים און סימפּאַטיקער ווערען געבעטען גלייך זיך צו רעגיסטרירען אין סעקרעטאַריאַט. דער לעזע-זאַל איז אָפען שוין פון פרייטאָג אָוונד.

שבת-צו-נאַכטס (18[11) 8.30 אין אָוונד קומט פאָר אַ קאָלעקטיווער רעפעראַט א.ד.ט. „די פּראָבלעמען פון דער ציוניסטיש-סאָציאַליסטישער בעוועגונג. רעפערענטן: ח"ח טאַרטאַקאָווער, עק און נייזינגער. 6286

יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פּוילען, אָפּט. אין לאָדז, וואָלטשאַנסקא נומער 35.

קאָמוניקאַט

נאָהענטסטע אויספלוגען: שבת. 18. ה. ח. אין דער פאַבריק פון פירמע ג. איטינגאָן און שאַפּס אויף ראַדוואַנסקא 30. צוזאַמענטרעף 10 פריה.

זונטאָג, 19. ה.ח. טוריסטישער-אויספלוג איבער פּאַלעשע. צוזאַמענטרעף 9.30 אינדערפריה ביים טראַמוואַי אָנהאַלט אויף פּאָלעשע צוזאַמען מיט טראַמוואַי נומער 3.

רעפעראַטן: פרייטאָג, 17. ה.ח. פּינקטליך 9 אָוונד קומט פאָר דער המשך פון דער פאָרלעזונג פון ה. סעגאַל גאָטקאָוויטש אד"ט „אין לאַנד פון ווייסע נעכט" (פינלאַנד, עסטלאַנד און לאַטוויע). פאַר מיטגלידער איינגאַנג פריי.

אימפּרעזען: זונטאָג, 19. ה.ח. 6 ביים קומט פאָר אין איינגענעם לאָקאַל אַ חבר'ישער טיי-אָוונד. איינגאַנג נאָר פאַר מיטגלידער.

הנחות אין קינאָ-טעאַטערס: דער סעקרעטאַריאַט גיט אַרויס די מיטגלידער הנחה-בילעטן און נאַלעפּקעס אין אַלע קינאָ-טעאַטערס.

שפּראַך-קורסן: אין די נאָהענטסטע טעג, הויבט זיך אָן דער קורס פאַר יודיש און יודישער ליטעראַטור. סעווערען אויך געמאַכט פאָרבערייטונגען צו די קורסן פון פראַנצויזיש, ענגליש און העברעאיש. איינשרייבונגען אויף די קורסן בעקומט אָן דער סעקרעטאַריאַט.

לעזע-זאַל: דער לייען-זאַל ביי דער געזעלשאַפט איז טעטיג יעדען מאָנטאָג און מיטוואָך פון 8 ביז 10 אָוונד און יעדען שבת פון 5 ביז 7 נאָכמיטאָג.

ביבליאָטעק: מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט בעקומען אומזיסט צום לייענען ביכער און זשורנאַלן. די ביבליאָטעק איז טעטיג יעדען מאָנטאָג און מיטוואָך פון 8 ביז 10 אָוונד.

ידיעות פון דער י.ג.פ.ל.: עס זענען ערשינען, „וויאַדאָמאָשטשי דש.ט.ק." נומער 7 פאַרן אָגוסט נאָוועמבער. אין יודיש און פּויליש. די מיטגלידער בעקומען דעם נומער אין סעקרעט. אומזיסט.

דער סעקרעטאַריאַט פון דער געזעלשאַפט איז טעטיג יעדען טאָג פון 6—10 אָוונד. טעל. 35-121

Dr. Wołkowyski

4 ציגעל-גאַס 4, טעל. 216-90

נעהמט אָן אין הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע

אויפנעהמס-שעה'ן פון 8—1 מיטאָג און 5—9 אָוונט.

איז געווען נאָך דער שוועסטער'ס קינד

אַ שפּאַנענדע געשיכטע, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן מיט 40 יאָהר צוריק אין וואַרשאַ און ערשט די טעג זיך פאַרענדיגט אין לאָדז

מען פּוילען איז ווידער געוואָרען אַ זעלבסטשטענדיגע מלוכה האָט מען זיך דערמאָנט אין דודלס פּאָרטרעטן פאַר פּוילענס בעפרייאונג, ער איז געווען בעקאַנט אין וואַרשאַ, וואו מ'האָט איהם בעשטימט אויף אַ הויכן פּאָסטן אין איינעם פון די מיניסטעריום'ס, וועלכען ער פאַרנעהמט נאָך ביז'ן היינטיגן טאָג.

דודל איז איינער פון די געצייליטע יודישע הויזע בעאַמטע, וועלכע שעהמען זיך נישט מיט זייער יודישקייט, ער האַלט זיך זייער נאָהענט מיט זיינע קרובים, העלפט יעדען פון זיי תמיד מיט ראָט און טאָט און אינטערעסירט זיך מיט אַלעם, וואָס קומט פאָר אין זיין משפּחה.

די גאַנצע צייט האָט דודן אָבער געפּלאָגט און בעאומרוהיגט דער גורל פון יענעם אומגליקליכען קינד, וואָס איז געבוירען געוואָרען פון טראַגישען פּלאַנטער צווישען זיין איידעלע שוועסטער און דעם עקעלדיגען סאַדיסט סעריקאַ ער האָט זיך דאָן געפיהלט אַלס דער איינציגער שולדיגער אין דער טראַגעדיע פון זיין שוועסטער, אין פריהצייטיגען טויט פון זיינע עלטערען — אין חורבן פון זיין הויז און שאַנד פון דער משפּחה.

דודל האָט זיך געשטעלט פאַר אַ לעבענס-ציל אויסצוזוכען דער שוועסטער'ס קינד, צו נעהמען עס אונטער זיין שוץ, צו זאָרגען פאַר דעם קינד בכדי דערמיט אָפּצוצאָהלען כאָטש אין אַ געוויסער מאָס יענעם גרויסען חוב, וועלכען ער איז שולדיג געבליבען זיין אומגליקליכע פאַרשטאָרבענע שוועסטער. דודל האָט יאָהרענלאַנג געזוכט און געפאָרשט אין אַלע אַנשטאַלטען פאַר בלינדע און אין ערגעץ נישט געקאָנט געפינען אַפילו קיין שפּור פון זיין שוועסטער'ס אומגעקומענעם בלינדען קינד.

דערווייל איז דאָס קינד ביי די שנאָרער'ס געוואַקסען די האָבען איהם אַפגעהיטען ווי אויגען אין קאָפּ נישט צוליב רחמנות, נאָר ווייל דורך איהם האָבען זיי פאַרדינט אַ סך געלד. אויף יעדען פאַרבייגייער האָט דאָס קינד מיט די צוויי אויסגעלאָשענע אייגעלעך געמאַכט אַזאַ ריהרענדען איינדרוק, אַז כמעט אַלע האָבען געעפענט די ביטלען און צוגעוואָרפען דעם קינד אַ מטבע.

דאָס קינד איז מיט די שנאָרערס אויסגעוואַנדערט די לענג און די ברייט פון דער מדינה. נאָך דער מלחמה איז ער געקומען קיין לאָדז, דעמאָלט איז ער שוין געווען אַ בחור פון אַ יאָהר 18, די שנאָרערס האָבען איהם דאָ חתונה געמאַכט מיט עפּעס אַן אַלעלענדער יתומה, זיי האָבען פאַרן פאַרפאַלק געדונגען אַ שטיבל אויף אַלעקסאַנדער גאַס אַריינגעשטעלט אַ ביסעל מעבעל, געשאַפט אַ פּאָר מלבושים, עטליכע שטיקלעך וועש, בעטגעוואַנד און איבערגעלאָזט דאָס פאַרפאַלק אויפ'ן אייגענעם גורל.

דער בלינדער האָט ווייטער געשנאָרט און דאָס ווייב האָט איהם אַרומגעפיהרט. מיט דער צייט האָט זיך די משפּחה פאַרגרעסערט: ס'זענען געבוירען געוואָרען קינדער, די פאַמיליע האָט זיך ווייטער אויסגעהאַלטען פון שנאָרערייַ, און דער פרנסה האָבען אויך מיטגעהאָלפען די קליינע חברה.

פּאַסירט אַן אומגליק: אַרבעטגייענדיג פון איין טראָטואַר אויפ'ן אַנדערען, קומט פּלוצלונג אַנצופליהען אַ מלוכהשע אויטאָ און פאָהרט דעם בלינדען איבער אַ פוס, מ'בעמט איהם אין שפּיטאַל ער היילט זיך דאָרט אַ לענגערע צייט און קומט אַרויס אַ פרישע קאַליקע, צו דער פּרנסה אַלס בלינדער וואָלט אַפילו די צולאָג פון לאָמקייט נישט געשאַדט, איז ער אָבער געווען אַזוי אָפּגעשוואַכט, אַז ער האָט זיך נישט געקאָנט אַ-ויסריהרען פון בעט.

גוטע שכנים האָבען זיך מיט'ן פאַל פאַראינטערעסירט. די זענען אַוועק צו אַן אַדוואָקאַט און ער האָט געצוגנט איינצוקלאָגען דעם מלוכה-אוצר און צו מאָנען פון איהם ענטשעדיגונג. קיין געלד אויף פּראָצעס-קאָסטען איז אָבער נישט געווען, די דאָזיגע מניעה וואָלט מען נאָך אפשר געקאָנט אויסמיידען, האָט זיך אָבער אַ-ויסגעריקט נאָך אַ פיל שווערערע שטערונג און בעמליך: קיינער פון די דריי קינדער איז נישט געמאָלדען, קיין חתונה-אַקטען זענען נישט פאַרהאַן, באַכמעהר: אַפילו דער איבערגעפאָהרענער בלינדער איז אין ערגעץ נישט געמאָלדען און ער ווייסט אַפילו אַליין אויך נישט פון וואַנען און פון וועמען ער שטאַמט, לויט ווי ער האָט געהערט דער ציילען פון די שנאָרערס, ביי וועלכע ער האָט זיך אויפגעהאָדעוועט, זאָל ער שטאַמען פון וואַרשאַ פון אַ גאָר מיוחסדיגע משפּחה. מעהר האָט ער וועגען זיך גאָרנישט געוואוסט צו דערציילען.

צוליב'ן פעהלען פון די דאָזיגע דאָקומענטען האָט זיך דער ענין נישט געקאָנט ריהרען פון אָרט. די שכנים האָבען אָבער פאָרדעסטוועגען נישט געשוויגען. זיי האָבען געשריבען בריעף צום פּרעזידענט פון דער שטאָט, צום סטאַראָסטאַ, צום וואָיעוואָדע קיין זאַך האָט אָבער נישט געהאָלפען, צום סוף האָבען זיי זיך געוואָנדען אין נאָמען פון איבערגעפאָהרענעם בלינדען קיין וואַרשאַ אין יוסטיץ-אינערן און אין מיניסטעריום איבער עפנטליכע השגחה מיט אויספיהרליכע האַרצרייסענדע בקשות.

ס'זענען אָפּגעלאָפען עטליכע וואָכען און יעדע גענג די אָפּגעשיקטע קיין וואַרשאַ בקשות האָט מען באַרבישט געהערט. אין אַ געוויסען טאָג פאָהרט צו צום הויז, וואו דער בלינדער האָט געוואוינט, אַ טאַקסאָבקע, פון וועלכער ס'שטייגט אַרויס אַן עלטערער עלעגאַנטער הער און ער פרעגט זיך אַריין צום בלינדען. צווישען די שכנים איז באַלד געוואָרען לעבעדיג, קופּקעלעך האָבען זיך פאַרזאַמעלט אויפ'ן הויף און אויף דער גאַס און געפּלאַטקעוועט אַרום דער וויזיט.

ס'האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דער גאַסט איז נישט קיין אַנדערער ווי דודל ווילבערסאָמפעל, דעם בלינדענס פעטער, מיט'ן ערשטען בליק האָט ער גלייך דערקענט אין בלינדען אַן עהנליכקייט צו זיין שוועסטער שרה, געקומען איז ער אויף דעם שפּור פון בלינדען דורך דער בקשה, לייענענדיג אַלס מיניסטעריאַלער בעאַמטער די בקשה פון בלינדען, האָט איהם עפּעס געאַהנט, אַז דער פעטער איז זיין שוועסטער'ס אויסגעקומענער זוהן. אַז די השערה האָט זיך אַרויסגעוויזען פאַר אמת, האָט זיך דער גאַסט זעהר געפרייט, ער האָט עטליכע שעה דאָרט פאַרבראַכט, געגעבן אויסגעפרעגט דעם בלינדען וועגען אַלע זיינע איבערלעבענישען. איבערגעלאָזט איהם אַ גרעסערע סומע געלד אויף איבערצוציהען זיך אין אַן אַנדערע, בעקוועמערע דירה, אויסצוקליידען זיך מיט דער פאַמיליע און אויף אַ געוויסע צייט צו לעבען. ער האָט זיך האַרציג געזעגנט מיט'ן בלינדען און זיין בני בית, צוגעזאָגט איהם צו שיקען יעדען חודש אויף אויסהאַלט, פאַרזיכערט, אַז ער וועט זאָרגען פאַר אַ תכלית פון די קינדער, זעהען דורכצופיהרען די איינמעלדונגען און בכלל מיט אַלעם און תמיד זיי צו העלפען.

וועגען דער דאָזיגער פּלוצלונגער אויפדעקונג פון הונגער-אויסגייעדען איבערגעפאָהרענעם בלינדען און זיין עלענדען בני-בית רעדט מען היינט פיל אין באַלוט.

(ס ה ק).

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער „CORSO"
זשעלאַנאַ 2-4

היינט און פאָלגענדע טעג
I. גרעסטער פילם פון דער וועלט
TRADER HORN
פּאָפּולערע פּרייזן פון די פּלאַצער.
אנהויב 4 נ"מ. שבת און זונטאָג 12 ביי טאָג

II. —— גרויסער רעוואָלוציאָנס-פּראָגראַם! ——
„ווייסע לילע"
אויסערן פּראָגראַם: אַ פרעהליכער פאַרס א. נ. „שלים-מזל'דיגע טאַקסובקע"

אַ פילם, וואָס האָט איבערראַשט די גאַנצע וועלט
מעכטיגע פילם-רעזשיזאַציע פון
VICTOR FLEMING
אין די הויפּט-ראָלן:
Helena Hayes, Clark Gable Lewis Stone.

האמער און סערפ

(ענדע פון דער 9-טער זייט)

— פרעג בערען, וועט ער דיר זאגען פון וואס מיר האבען דא געשמועסט.

— דערצעהל סימקע, נו, וואס מיר ביידע האבען גערעדט, דערצעהל — האט לאנע געזאגט און זיהר פנים איז נאך אומעטיגער געווארען. לאנגעס קאפ האט זיך אראפגעגלייטשט אויף יוסף'ס שויס.

בערע האט נישט געוואוסט וואס צו טון מיט סימקען, וואס איז געזעסען אי באהענט, אי ווייט פון איהם. איהם איז געווען א רעטעניש דאס אנקומען פון די מיידלעך; און נאך מעהר אומפערשטענדליך איז איהם געווען לאנעס וועגדונג, סימקע זאל דערצעהלען... „וואס האט מיטאמאל די דאזיגע מיידלעך איינס צום אנדערען צוגעצויגען?״

בערע האט באהענט איינגעקוקט סימקען אין פנים אריין, דערנאכדעם האט ער מיט זיער ליבקער האנט ארומגענומען איהר האלז און שטארק צוגעדריקט צו זיך. כאטש ביי סימקען האט דער גאנצער מהלך איהרער הנאה'דיג געל... האט זי פונדעסטוועגען נישט געוואלט אנווערען דעם ערנסט מיט וועלכען זי איז געגאנגען אהער, זי האט בעפרייט איהר קאפ פון אונטער בערעס אריעם, די, סימקע, וואס איז נאר וואס פול געווען מיט די באזיגע רייד, האט מיטאמאל דאס לשון אנגעווארען.

— כ'פויל זיך צו רעדען, דערצעהל דו. לאנע — האט סימקע מיט א מיידליכער שטימע געבעטען לאנען.

— דער זומער איז שוין באלד אוועק — האט לאנע אנגעהויבען — באלד, באלד וועט מען זיך נעהמען און צופאהרען צוריק אין שטעטעל אריין די, וואס וועלען דא בלייבען, וועלען דא איבערפריה-רען איבאיינעם מיט'ן סטעפ. אויב עס וועט נישט טרעפען בעצייטענס א נס און א ביסעל יוגענט וועט אהער נישט אנקומען אין צייט, וועלען מיר דא בעקומען אזא פנים ווי דער אפגעשניטענער סטעפ... תיכף, ווי מען וועט זיך אויסטון מיט דער ארבייט זאלסטו, בערע, זיך אוועקלאזען איבער די שטעטלעך און ברענגען אהער יונגע מענשען... הערסט בערע, יונגע מענשען!! אונזער לעבען זאל ווייטער אנהייבען צו בריידען... הערסט, בערע, וואס איך רעד? מיר אלע וועלען דא ווערען אלטע לייט פאר דער צייט, אויב אזוי וועט עס ווייטער געהן.

לאנעס שטים האט איבאייבעם מיט די רייד זיך צעוואריימט און זילבעריג געקלונגען. זי האט אויפגעהויבען איהר קאפ און איינגעקוקט יוסף'ן אין פנים אריין.

— זעהסט דאך שוין באלד אויס ווי מיין זיידע, צו אלדי רוחות... וואס וועט דא פון אונז ווערען?? מיר זענען דאך דער סערפ, כא-כא-כא, דער סערפ, וועמען דער האמער האלט אין איין שמי-דען, צי מען בעדארף, צי נישט...

— וואס זאגסטו, יוסף, איהר האט זיך נישט צונויפגערעדט ביידע? — האט בערע איראניש געפרעגט, — דו האסט אויך טענות צום האמער...

— פארוואס שווייגסטו סימקע? — האט לאנע פערקוקט סימקען אין פנים אריין.

האט סימקע מיט מגבע יעש״ גבורה ... זייט בערען די הענד, מיט איהר גוף זיך שווער אויף איהם אנגעלייגט און איהם אויסגעצויגען מיט זיין גאנצער לענג אויפ'ן בערגעל געשני-טענע גערשטען, דערנאכדעם האט זי זיך אויפגעהויבען, מיט דער אייגענער גבורה א ציה געטון צו זיך לאנען, און אזוי שטעהענדיג אנטקעגען די בחורים האט זי אביסעל היזעריגלעך געריעדט:

— לאנע איז גערעכט, ס'קען אזוי ווייטער נית געהן,, מיר'ן דא פערפאלען ווערען. צווישען דעם ביגטעל אלטווארג. אין שטאט האט די רעוואלוציע פערכאפט די יוגענט — איז דא־טען גוט, א מחיה... און דא, אין פעלד — וואו איז די רעוואלוציע?..

ביידע מענער זענען געזעסען אויף דער ערד און א־ויפגעקוקט צו די 2 יונגע פרויען,, וואס האבען גערעדט אין נאמען פון דער רעוואלוציע,, ביידע מע-נער האבען מיט א געוויסער אונקלארקייט האס איבעגע געשפירט. רעוואלוציע און אונצופרידענקייט פון יונג־בלוט,, וואס ווייל אין נאמען פון רעוואלוציע פאר-דער צייט נישט אלט ווערען, יוסף'ן האט עס גע-קיצעלט צום לאכען, וואס לאנע האט איהם פער-גלייכט מיט איהר זיידען, דעם אלטען יאשען; א-בער צו ערנסט און צו אמת'דיג זענען די רייד פון די צוויי מיידלעך, ער זאל איצטער נעהמען און א לאך טון.

— וואס זאגט דער חבר קאוואלסקי אויף דעם?

— האט יוסף אנגעשטעלט זיין קלייענדיגען פנים אויף בערען.

— זענען ביידע גערעכט, דאס איז אלץ וואס איך קען זאגען, די רעוואלוציע איז דערווייל ארום פאבריק. דארטען איז די יוגענט; דארטען איז אפילו דער עלטערער ארבייטער פערכאפט מיט דעם גייסט פון דער נייער צייט, דא איז דערווייל שלעכט, ציוי שען דעם עלטערען, דעקלאסירטען עולם וועלען מיר טאקע אונטערגעהן, חברטעס, איהר זענט גערעכט... מיך וואונדערט נאר, וואס לאנע האט אזוי געבראכ-טען איהר מיינונג, נאך גארנישט לאנג האב איך נישט געטארט עפענען א מויל, א שלעכט ווארט זאגען אויף די טאטעס, און איצטער... איז דאס טאקע דערפאר, וואס די טאטעס ווילען נישט געבען דעם טייל תבואה וואס די מלוכה בעט? טאקע דער-פאר, וואס דער סערפ וויל אויסהונגערען דעם האמער? קום צו מיר, לאנע — האט בערע אויסגע-שטרעקט צו איהר ביידע הענט.

לאנע האט זיך נישט גערירט פון א־רט, כאטש זייגע רייד האבען געטראפען אין ציל, האט זי פונ-דעסטוועגען נישט געוואלט צוגעבען: כאטש איהר טאטע, וואס גרעזער, האט זי מיט עטליכע טעג צוריק אויסגעפאטשט און אנגעצונדען איהרע באקען און דער דאזיגער פייער האט זיך נאך אין איהרע באקען נישט אויסגעלאשען. אויך איצטער האבען איהרע באקען פלוצלונג אנגעהויבען צו גליהען, און ווען א גרויב עפענט זיך איצטער פאר איהרע אויגען, וואלט זי זיך אין גרויב אריינגעווארפען. זיבנט דערמאלט האט לאנע דערשפירט א באהענטקייט צו סימקען, די האט אין איהר דערשפירט די שטאר

קערע, העלדיבער, ווען בערע האט צו איהר אויס-געשטרעקט זייגע הענט, האט זי צו זיך צוגעצויגען סימקען און שטום געקוקט צו בערען, וואס האט יא עפעס פערשטאנען און נישט פערשטאנען.

— זייר זענען גערעכט, בערע, — האט יוסף געשמייכעלט — מיר זענען דא געווארען אלטע לייט גערעכט, מיידלעך... א דאנק אייך פארן דער-מאהנען.

— קום צו מיר, לאנע, — האט בערע עק-שנות'דיג צו איהר געשפרייט די אריעמס — קום אהער, איך זאג דיר צו אז ווי נאר מען וועט פער-זייען די ווינטער-תבואה וועל איך זיך א לאז טון איבער די שטעטלעך,, דו וועסט זעהן, וואס פאר א יוגענט איך וועל נאך אהער אראפברענגען... קום צו מיר,, כ'וועל דיר עפעס זאגען.

לאנע האט א נעהם געטון סימקען אונטערן אריעם, זיך אומגעקעהרט מיט דער פלייצע צו די מע-נער און געצויגען צום דארף, ווייל דעם איינציגען מענשען וועמען זי האט פערטרויט איהר וועהטאג דעמאלט, ווען דער טאטע האט זי צום ערשטען מאל

אין לעבען אויסגעפאטשט — איז געווען די פשוטע סימקע,, וואס האט מיט אזעלכע גוטע ליפען גע-קיהלט לאנעס אנגעצונדענע באקען. אין סימקען האבען זיך דערוועקט אי מענשליכע, אי מוטערליכע געפיהלען צו דער אומגליקליכער צעלאנטער לאנען.

— זיי זענען גערעכט — האט יוסף שטיל גע-זאגט, — אהן א יוגענט וועלען מיר דאס נייע דארף נישט אויפבויען.

— די רעוואלוציע וועט בעפעהלען, וועט א יוגענט זיך אויסשטעלען אויף פאר'ן סטעפ, די ערגסטע צרה איז,, אז דו, און אזעלכע ווי דו, האבען צופריה די געדולד אנגעווארען.

די לעצטע שטראלען פון דער זון האבען גע-פארבען רויט די פלייצעס פון די צוויי פרויען, וואס האבען זיך, באריעסע, דערווייטערט פון די מענער, ביי וועלכע די רעוואלוציע האט צווישען אנדערע קרבנות אויך געפאדערט די ליבע,, פונ-דעסטוועגען זענען ביידע מענער אויפגעשטאנען. און שווייגענדיגע זיך. א־ועקגעלאזען אין די פיס-טריט פון די צוויי פרויען.

כוליע רשע'קע און זיינע בנים

(ענדע פון דער 10-טער זייט)

כוליע האט עס נישט געוואוסט, גראד ווי ער האט נישט געוואוסט וואס עס הייסט נישט צו האבען קיין טאטען, נישט צו האבען קיין מאמען, און נישט צו האבען קיין מייסטער און גאר ווי ער האט נישט געוואוסט ווי אזוי אין ווערטער צו פארמולירען די פראגע, וועלכע ס'האט ביי איהם דעם גאנצען קאפ פערנומען: „פון וואס לעבען און ווי אזוי איר-געטליך, לעבט ער דער הויקער אויב ער האט קיינעם נישט?״ — ניין, קוליע האט נישט גע-וואוסט אפילו דעמאלט, ווען לייבל האט איהם צום צווייטען מאל געפרעגט:

— דו ווייסט, כוליע, פון וואנען עס קומט א הויקער? — א הויקער קומט פון יאהרען! — אנ'אנדערען שטעלען זיך די יאהרען אין דער לענג איינער נאך איינעם, און ער וואקסט דערייבער, מיר האבען זיך די יאהרען אויסגעלייגט אין דער ברייט איינער אויף איינעם, בין איך קליין געבליבען, דערפאר איז דער הויקער געוואקסען...

אוודאי איז עס געווען צופיל פאר כוליעס מוח צו פערנעהמען את די גאנצע חקירה בפרוש נאך, ווען כוליעס קלייגער קאפ איז פול געווען מיט דער פראגע פון וואס און ווי אזוי ער לעבט, דאך האט ער צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ און האט זיך אזויאַרום דערוואַרט אז לייבל זאל איהם אליין פער-ענטפערען די פראגע:

— אז מען האט א הויקער — איז דער לעבען זעהר א שווערער, אויף אנ'אנדערען קאליקע האט מען רחמנות, אנ'אנדערע קאליקע האט נאך אמאל חברים אויך, — פון א הויקער, פערשטייסטו,, כוליע לאכט מען, קינדער לויפען נאך אין גאס און דער-וואקסענע זאגען: „א מיאוסע קאליקע״. גראד ווי איך וואלט שולדיג געווען אין דריבען, וואס מיינע יאהרען זענען פערקריפעלטע און לייגען זיך אין דער ברייט.

— האב איך א שווער לעבען, זייער א שווער לעבען — מוז איך זוכען אלטע סמאטעס אין גאס,, אלטע שטיקער אייזען, צונויפזאמלען, פערקויפען, אמאל ווארפט איינער גלאט צו א גראשען — א שווער לעבען, כוליע.

אבער וואס איז מיט כוליען געשעהען? —

וואס זענען עפעס מיטאמאל כוליעס אויגען אזוי ליכטיג געווארען, ווי זיי וואלטען פלוצלינג דערזעהן עפעס א טייערע זאך, וואס זיי האבען לאנג געזוכט און נישט געקענט געפינען?! וואס האט ער זיך ער-פעס געגעבען אזא ריס פון בעט מיט ביידע פיס?—

אין כוליעס לעבען איז ווייטער א־ייגעטרעטען א צופעליגקייט: לייבעלע האט פאר כוליען ענטדעקט דעם קוואל פון געלד,, דעם קוואל, וועלכען ער האט אזוי לאנג געזוכט און נישט געקענט געפינען און וויבאלד, אז כוליע האט דערשמעקט געלד, האט ער אנגעהויבען פיבערען, נישט געקענט איינציהען באר שנעלער, שנעלער ארויס, ארויס צו דעם נייעם קוואל פאר פריש געלד.

קלאנג-קינא
CAPITOL
היינט און פאלג. טעג!
די וועלט פון פאנטאזיע און חלום
אין אויסטערלישען גרויל- און עמאציע-פולען מייסטערווערק א. ג.
King-Kong
רעאליזאציע פון ע. שעדזאס
לויט די ווערק פון ע. וואלאס
די העכסטע מדרגה פון טעכניק און רעזשי-סעריע. די גאנצע וועלט איז בערוישט פון דעם דאזיגען מייסטערווערק.
אין די הויפט-ראלען: Fay Wray
Robert Armstrong
Bruce Cabot
און די 23-מעטערדיגע פערזענעניש
KING KONG
אנהויב אין געוועהנל. טעג 4,30 נאכמ.
שבת און זונטאג 12.30 בייטאג.

ארטאפעדישער אנשטאלט
גראטעזען, גארסעטען, א ר·
פלעך פוס, לייכטע פלאט-פוס·איינלאגען נאכן פיס-שמערצען אלס נאך גיפס-אבדרוק.
Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פיעטריקאווער 119, טעל. 281-81

אווענד-קורסען פאר דערוואקסענע
א גרופע יודישע פעדאגאגען האבען געגרינדעט אווענד-קורסען
כדי צו געבען די מעגליכקייט זיך ווייטער צו בילדען די, וועלכע האבען גע-מוזט איבעררייסען די לערע צוליב פער-שידענע סיבות. די שילער ווערען סעגרע-גירט אין גרופען. עס עקזיסטירט אויך א ספעציעלע גרופע פאר אנפענגער.
עס ווערט געלערנט לויט א פערלייכטער-טע מעטאדע, וועלכע גאראנטירט שנעלע פארטשריט. די קורסען קומען פאר אין שול-לאקאל אויף סאלנא 9, 2-טער שט. פראנט. אויפ'ן ארט געפינט זיך א ביבליאטעק, ווי אויך טאגבלעטער, וואכען און חודש-שריפטען.
דער פרייז פון 5 זל. א חודש
אנמעלדונגען נעהמט אן די קאנצעלאריע פון דער שול פון 7—9 אוונט.
בעמערקונג: ווער עס וועט וועלען, וועט אויך קענען לערנען העברעאיש, יודיש און אנד. פרעמדע שפראכען.
5849

„PRACA“
פרויען-פאך-קורסען
ביי דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאך-קענטנישען צווישען יודישע פרויען
אין לאדז, וואלטשאנסקא 21,
טעל. 15=167
נעמט אן איינשרייבונגען אויף פאלגענדע אפטיילונגען:
1) קונסט-שטיקעריי
2) דאמען-שניידעריי — צושניידען
3) גארסעטען-פאך— צושניידען
4) הוט-פוצעריי— קאפעלושען
5) וועש-צושניידען
6) אנדולאציע. 7) מאניקיר.
דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 9—1 און פון 3 ביז 7 נאכמ.
6028

XXV 1908—1933 XXV
ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA
„FERRUM“
Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN
Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20
פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזען זעמטליכע אפגוסען פון גרויסע אייזען לויט אייגענע אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען.
XXV זעמטליכע מעכאנישע בעארבייטונג פון מעטאלען. XXV

Zakład Wyrobów Ortopedycznych i Bandaży
Z. KOWALSKI, Łódź
Piotrkowska 62, tel. 243-93.
דער ארטאפעדישער אנשטאלט ווערט אנגעפיהרט דורך מיר זעלבסט. ס'ווערען אויסגעפיהרט ברוך-באנדאזשען, בויך-פאסען אויף זעמטליכע נאך-אפעראציאנס-ליידען, נופעל, פראטעזען, אפאראטען און גארסעטען אויף פערקרימונגען. איינלאגען אויף פלאטפוס א. ז. וו.
צאהלרייכע דאנקזאגונגען פאר אויסקורירונג פון פערעלטערטע ברוכען.
בעמערקונג: דער אנשטאלט איז פערזעהען מיט זעמטליכע ספארט-ארטיקלען.

אנאנסען אין „נייעם פאלקסבלאט״ האבען דעם גרעסטען ערפאלג.

זיכערע הילף און א רפואה!
אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פער-גיפטונג פאר קראנקע אויף ברוכען, פאר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף. פאר הויקערס אהן פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינקעל-ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען-קאפ, און עס פאלט אריין אין דעם פיס איז דער קראנקער אין א גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעלע גומענע הייל-באנדאזשען בעוואפענען זיכער דעם שווערסטען ברוך, אויך פאר הויקערס, ליימונגען ספעציעלע הייל-גארסעטען און אפאראטען פאר פערקרימטע פיס און פלאט-פיס, ווי אויך קינסטליכע גומענע פיס.
עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוונט.

אכטונג
זייט דעם ערשטען אקטאבער ד. י. ווערען אלע קראנקע אין מיין ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט, נור פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט
Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.
דאנקזאגונג.
דערמיט מאך איך עפענטליך בעקאנט, אז נאכ עס ווי איך בין 3 מאל אפערירט געווארען אויף א ברוך-קראנקהייט און דאך שוין ערפאלג, האב איך מיך געווענדעט צום ה' דיר. י. ראפאפארט אין זיין ארטאפעדישען אנשטאלט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 (פראנט, פארטער) און נאר ארבייט זיין ספעצ. גומי-באנדאזש לויט זיין אויסגעצייכנעטע מעטאדע, וואס איז מיר פערלעגט געווארען דעם 9-טען פעברואר 1932, פיהל איך מיך זעהר גוט און איך בין פאלשטענדיג פעהיג צו פיזישע אנשטרענגונגען און פיהל מיך איבערהויפט אלס געזונדער מענש.
(—) R. Hartman, ul. Franciszkańska 34.

Od poniedziałku 20 b. m. Doroczna Wyprzedaż wszelkich towarów i konfekcji damskiej

Po nienotowanych dotąd w Łodzi NISKICH CENACH Wielka ilość RESZTEK.

RADZIMY PRZEKONAĆ SIĘ! **L. TRAJSTMAN** Zwracamy uwagę Sz. Klijenteli na nasz nowootworzony dział palt futrzanych, zaopatrzony w wielki wybór po cenach najniższych

METRO 2 פּוזשעיאזד 2

היינט און פאלגענדע טעג!

ווען כוואלט געהאט אמיליאן

אין די הויפּטראָלען: 15 סטאַרס צווישען אנדערע GARY COOPER i WILLY GIBSON

8 רעזשיסערען אונטער דער לייטונג פון E. LUBICZ

פּאַסאַרטוס אַ אויך אַמעליכע אוונילטיג.

ADRIA 1 גלובנא 1

מעכטיגע ריזהרענדע דראמע א. ג.

„דער בעל-מופת"

אין די הויפּטראָלען: SYLVIA SYDNEY, CHESTER MORRIS i BORIS KARLOFF

ווי אויך דער פילם „SZYB L. 23"

קלאנג-קינא

RAKIETA Sienkiewicza 40 Tel. 141-22

היינט און פאלגענדע טעג!

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפּעלטער פּראָגראַם!

דער מענש, וועלכן כ'האב דערהרגעט

אין די הויפּטראָלען: LIONEL BARRYMORE, NANCY CARROL, PHILIPS HOLMES

2) „ווייסער גיפט"

אין די הויפּטראָלען: ST. JARACZ i M. MASZYNSKI

אויסערן פּראָגראַם: וואכנעז-זשורנאל פון „Paramount"

אנהייב פון די סעאנסען 4.30 נאכמ., שבת און זונטאג 12 אַ זייגער בייטאג. פּרייזען פון אלע פלעצער שבת און זונטאג 1-טען סעאנס פאר דערוואקסענע 54 גראשען, פאר קינדער 25 גראשען.

נעכסטער דאָפּעלטער פּראָגראַם: „ער און זיין שוועסטער" מיט ANNY ONDRA i Wlasta Burian

פּרשטקלאסיגער קלאנג-קינא-טעאטער „AMOR" 89 פּאמארסקא 89 טעל. 248-05

היינט און פאלגענדע טעג!

„א ווייב פון דער צווייטער האנד"

א פערפיהרערין מיט בלאנד-האר מיט JEAN HARLOW געפאהר פאר פרויען, און כלות.

אנהייב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

נעכסטער פּראָגראַם: „ZUZANNA LENOX" (Kurtyzana)

היינט און פאלגענדע טעג!

קלאנג-קינא-טעאטער SZTUKA קאפערניקא 16.

פּרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פּרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

Ważne dla wyjeżdżających do Palestyny. Angielskiego ułatwioną matodę naucza w szybkim czasie rutynowana angielka. Al. 1-go maja m. 27, godziny 6–9. Ceny przystępne. 6256

כ'האב פערלוירען אויף דער נאוואָמיעסקא א פעקעל מיט שטרימף, וואס זענען בעצייכענט מיט די נומערן 15, 16 און 17, וואס כ'האב גענומען צום רעפּערירען. דער ערליכער פינדער ווערט געבעטען געגען בעלוינונג אבצוגעבן צום ווירט אויף פּראנציסקאנער 62. 6240

אכטונג!

זעהר געשמאקע, היימישע

מיטאגען

צו בעקומען ביי

י. מ. אייבעשיץ

פּעטריקאווער 50, טעל. 224-86.

ס'ווערט אויך אנגענומען חתונות, שמחות, בעלער א. ד. גל. אויפ'ן ארט און ארויסשיקען צו רעדוצירטע פּרייזען. 9999

איך נעהם אן אלערארט בעשטעלונגען און רעפּעראציעס פון זאקען-, ספּארט- און טריקאטאזש-מאשינען, צו ביליגע פּרייזען. L. Tron, Brzezińska 6

ענערגישע פּערזאנען קענען פערדינען ביז 1000 זל. א מאנאט. אינפארמאציעס ערטיילט: Towarzystwo Bankowe w Grodnie, ul. Hoovera 9

א שניידערין נעהמט אן פערשידענע קלײדער צו נייהען לויט די לעצטע מאָדעלען צו די ביליגסטע פּרייזען. פּראנציסקאנער 30 ביים ווירט. 6291

אנ'ארנטליכער מאן וויל איבערנעהמען אלס הויזוועכטער. און קען אלע ארבייטען שלאָסערי, טישלעריי א. ז. וו. אפּערטען אונטער „A" אין אדמי. 6290

כ'זוך א שותף צו בערעטען, גוטען פאכמאן, קען זיין מיט מאשינען. כ'בעזיץ א לאקאל אויף פּיעטריקאווער גאס מיט קראפט-און קראץ-מאשין, לוסטריר-מאשין און געלד אויף גארן. צו ערפאהרען ביי Zylberberg, Południowa 1, sklep tytoniowy. 6213

צוליב'ן קריזיס נעמט אן אנ'ערשט-קלאסיגער דאמען-שניידער בעשטעלונגען פון מאנטלען און קאסטיומען, צו די ביליגסטע פּרייזען — ערשטקלאסיגע אויספיהרונג. שולץ, וואסכאָדניא 49.

Koncesjonowane Przedszkole A. Gajst, Kamienna 2 przyjmuje zapisy dzieci od 4 do 7 lat. 6291

Został zaginiony kwit kaucyjny Nr. 33204 z dnia 20/4 26 r. na zł. 15.— z Elektrowni Łódzkiej na imię Kawki Michała przy ul. Franciszkańskiej 20. 6217

ערשטקלאסיגער דיפּלאמירטער דאמען-שניידער נעהמט אן מאנטלען און קאסטיומען און פוטערס צו ביליגע פּרייזען. פּילסודסקיעגא 56, פראנט, 1-טער שטאק ראדאמסקי. 6268

איך נעהם אן צו קראצען און צו ראהען זאקען, שקארפּעטען און הענטשקעס זאָפארט אויסגעפיהרט. סאסנאָווסקי פּילסודסקיעגא 26. 2672

פרייע פּאסטענס

נויטיג בערעטען - ארבייטער אויף אויף אויסווארטס און אויסצולערנען פון שכנות'דיגע פאכען. הערשענבורג, פּיעט ריקאווער 116. 6251

עס קאן זיך מעלדען א ראלער, וואס ראלט טויטערס, ציגעל-גאס 15 ליבראָווסקי. 6244

עס ווערט געזוכט א גוטער האנדנייהער צו מענער-בעשטעלט ביי קליין ציגעל-גאס 18. 6254

ס'איז נויטיג א מיטנייהערין און א לערן-מעדעל צו אויבער-העמדער ביי ווייסמאנעל. וואלבארסקא 7. 6287

פערשידענעס

א טיכטיגער יונגערמאן פון ארענטליכע עלטערן, געארבייט א לענגערע צייט ביי מאנופאקטור, זוכט א פּאסטען פאר א קליינעם געהאלט מיט גוטע רעפערענצען, געגען קויציע. אפּערטען אין אדמ. אונטער „F. F." 6255

וויכטיג פאר סוחרים און אנגעשטעלטע! בוכהאלטעריע, פיהרען האנדעלס-ביכער לערנט אויס גרינדליך פאר 25 זל. מאשין-שרייבען לערנט אויס פולשטענדיג פאר 10 זל. אינפארמאציעס אין ביורא צעגעלניאנא 25. 6270

הייזער צו פערוואלטען ווערען אנגענומען. ח. ברין, צעגלאנא 7 (באלוט) פראנט צווייטער שטאק, וו. 10. 6242

Napiórkowskiego 47/49, 3—2 pokoje z kuchnią frontowe z wszelkiemi wygodami, w czystym domu, natychmiast oddam. Wiadomość: Zawadzka 15, m. 24.

צו פערמיטען פון באלד אויף זגערזשער 38 — 3 צימער און קיך, פּראנט, 2. שטאק. איינצעלהייטען צו ערפאהרען ביי גאלדבערג, זגערזשער 38. 6290

א זעלטענהייט אויף דער היינטיגער צייט! צוליב איינזאמקייט איז אוועקצוגעבען א פּראנט-לאקאל פון 15 מעטער לאנג אויף 5 מעטער ברייט מיט איינריכטונג, וועניגער ווי 100 זל. א קווארטאל דירה-געלד מיט אנ'איינגעפיהרטע קונדשאפט צו זעהר גאנגבארע ארטיקלען מיט א הויכען פערדינסט, עווענט. ווערט געזוכט אנ'ערליכער מענש אלס שותף מיט א מיטעלען קאפּיטאל געגען געזיכערטען פערדינסט וועכענטליך. אפּערטען אין אדמ. אונטער „איינזאם".

2 מעבלירטע צימערן מיט בעקוועמליכקייטען ווערט געזוכט צו דינגען אויף מאנאטליך. אפּערטען אונטער „מעבלירטע צימערן" אין אדמ.

3 pokoje z kuchn'ą z wszelkiemi wygodami poszukiwane. Oferty sub. „M. D. S." do adm.

א בעקוועמע ארט צו שלאפען פאר א בעסערען יונגערמאן איז אפּצוגעבען אין צענטרום שטאט ביי א אינטעליגענטער פאמיליע. צו דערוויסען זיך אין אדמ.

לאזשי קענען בעקומען 2 אנשטענדיגע יונגעלייט. צו ערפאהרען נאוואמיעסקא 26, פראנט, 3-טער שטאק, וואָלינוג 41. 6284

לאקאלען

א בעקוועמע ארט צו שלאפען ביי א פאמיליע פאר א פרייליין. קילינסקיעגא 57, וואוינונג 10. 6247

Aleja 1-go Maja № 54

צו פערמיטען א פראנט-צימער מיט 2 פענסטער אין 1-טען שטאק מיט בעלייכטונג און מיט בעקוועמליכקייט פון זאפארט. צו ערפאהרען פון 8 ביז 9 פריה און פון 6 ביז 10 אווענד. פרייטאג, שבת און זונטאג א גאנצען טאג. 6248

א בעקוועמע ארט פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט צו שלאפן ביי א אינטעליגענטער פאמיליע זשעראָמסקיעגא 15, וו. 31. 6265

צו פערמיטען א לעצט צימער מיט אדער אהן מעבעל זאפארט זשעלאזנא 48 וו. 23 פּארטער. 6262

איך וויל אריינגעהמען א יונגענמאן צו שלאפען, א גוט געלעגער ביליג. גיידארף, ליטאמירסקא 40. 6259

א צימער מיט א מאשין געווינשען פאר א נייטארין אדער שטיקערין אוועקצוגעבען קילינסקיעגא 15, וו. 9. 6258

איבערצוגעבען א געוועלב אויף טראוגוטא 2, פּיעטריקאווער 70 מיט אלע איינריכטונגען. צו דערוויסען זיך אין דער אוואצארניא. גלייך איבערצוגעבען.

איבערצוגעבען א האלב לאקאל פון נאדלודקא ביז נאוואמיעסקא 19 ווי אויך א שטוב מיט א קיך. אפּערטען אונטער „B. G." אין אדמיני. 6277

אנאנסען-פּרייז פאר א מילימעטער-שורה

פאר'ן טעקסט	פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר.	אין דער זייט	שפּאלטען
אין טעקסט	—40	—60	4
נאכ'ן טעקסט	—12	—18	

אויפ'ן דער שטארט 50 פּראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פּראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 — גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער זייט) שפּאלטען קליינע אנאנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס נאכפאלגענדע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פּרייז: אין לאדז - 4 זלאטעס א חודש מיט צושטעלען א היים. אויף דער פּראווינץ — 5 זל. א חודש אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

מאנוסקריפּטען, וועלכע ווערען נישט געדרוקט, ווערען נישט צוריקגעשיקט. פּרינציפּיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בעראכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און פאר טיפּ פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען ביי טאג און ביינאכט.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.